

**Krajská koncepcia
Environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu
v Trenčianskom samosprávnom kraji
do roku 2030**

***1.pracovná verzia
marec 2019***

Krajská koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v Trenčianskom kraji do roku 2030

Spracoval autorský tím v zložení: Richard Medal (Špirála), Nikola Bľachová (Špirála), Dana Gavalierová (TSK), Martin Macíček (TSK), Dagmar Lišková, Gabriela Támová (CVČ Púchov), Katarína Rajcová (ŠOP SR), Silvia Szabóová (Sosna Družstevná pri Hornáde), Zuzana Gallayová (FEE Technická univerzita vo Zvolene), Juraj Hipš (CEEV Živica), Ladislav Bíro (Green Foundation), Juraj Smatana (Gymnázium Považská Bystrica), Eva Bočincová (SEV DUB Dubnica n. V.), Alena Pohorencová (učiteľka ZŠ), Jaroslava Pupišová (Regionálne vzdelávacie centrum RZMOSP), Svetozár Šomšák, Tatiana Masárová (FSEV TnUAD), Eva Živčicová (FSEV TnUAD)

Vydalo: Ministerstvo vnútra SR, Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti v rámci projektu *Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík* (kód ITMS 3134011M298), financovaného z *Operačného programu Efektívna verejná správa*, podporeného z Európskeho sociálneho fondu a zo zdrojov ŠR SR.

Vydanie: 1. pracovná verzia, marec 2019 Trenčín

OBSAH:

Strana

I. Východiskový stav – analýza

I.1. Cieľ, forma a proces prípravy koncepcie	4
I.2. Väzba koncepcie na legislatívu európsku, národnú a strategické dokumenty	7
I.3. Analýza prostredia kraja	13
I.3.1. Stav prírodného a životného prostredia, environmentálne záťaže a najväčšie problémy životného prostredia v kraji	13
I.3.2. Analýza stavu EVV na školách a školských zariadeniach pôsobiach na území kraja	17
I.3.3. Analýza stavu environmentálneho povedomia cieľových skupín – samospráva, podnikateľský sektor, verejnosť	22
I.3.4. Analýza inštitúcií pôsobiach v oblasti EVVO na národnej úrovni a území kraja, ich aktivít a cieľových skupín	27
I.3.5. Analýza ľudského potenciálu	32
I.3.6. Analýza aktuálnych zdrojov pre EVVO	33
I.4. SWOT analýza	35

II. Strategická časť

II.1. Vízia koncepcie v roku 2030	44
II.2. Identifikácia cieľových skupín a ich potrieb	44
II.3. Priority, špecifické ciele a opatrenia rozvoja EVVO	46
II.3.1. Priorita 1: rozvoj infraštruktúry pre realizáciu EVVO v TK	46
II.3.2. Priorita 2: podpora ľudských zdrojov pre realizáciu EVVO v TSK	46
II.3.3. Priorita 3: rozvoj informačnej a metodologickej podpory pre realizáciu EVVO v TK	47
II.3.4. Priorita 4: vytvorenie systému financovania EVVO aktivít v TK	48
II.4. Finančné zabezpečenie koncepcie	49
II.5. Organizačné opatrenia, legislatívne opatrenia	49
II.6. Implementácia koncepcie	49
II.6.1. Finančné zdroje	49
II.6.2. Akčný plán do roku 2021	54
II.6.3. Indikátory pokroku dosiahnutia cieľov koncepcie	54
II.6.4. Harmonogram monitoringu, hodnotenia, akčných plánov, aktualizácie koncepcie	56
Použité skratky	58
Použitá literatúra a zdroje	63

III. Prílohy

1. Výsledky prieskumov	
2. Prehľad poskytovateľov EVVO v TSK	
3. Príklady dobrej praxe z ČR a SR - krajské systémy EVVO, funkčné environmentálne vzdelávacie centrá, skúsenosti z krajov ČR s podporou EVVO, skúsenosti s certifikáciou poskytovateľov EVVO	
4. Mapy: sieť vzdelávacích a osvetových inštitúcií, sieť chránených území a návrh inštitucionálnej infraštruktúry EVVO v TSK	
5. Relevantné internetové stránky, užitočné zdroje	

I. Východiskový stav – analýza

I.1. Cieľ, forma a proces prípravy koncepcie

Náš vzťah k životnému prostrediu je prejavom nášho životného štýlu a celkového spôsobu existencie. Je odrazom našej hierarchie hodnôt a morálky. Environmentálna výchova a vzdelávanie mládeže výrazne zaostáva za potrebami súčasnej spoločnosti, za potrebnými zručnosťami a postojmi dostatočne civilizovaného občana, ale aj za štandardom okolitých európskych krajín, od čoho sa odvíja aj základná environmentálna gramotnosť odrážajúca súčasné poznanie 21. storočia a pro-environmentálne (v súčasnosti skôr anti-environmentálne) správanie.

Trenčiansky samosprávny kraj (ďalej len TSK) a jeho súčasné vedenie si uvedomuje tieto skutočnosti. Vďaka tomu vznikol na pôde TSK široko koncipovaný projekt "Zelená župa", ktorého súčasťou je aj snaha o zvýšenie environmentálneho povedomia obyvateľov kraja, zvýšenie informovanosti o environmentálnych otázkach, problémoch, výzvach a riešeniach v kruhoch odbornej aj najširšej laickej verejnosti. Kraj pristupuje už teraz ku konkrétnym krokom naplnenia tohoto cieľa (spustilo sa akreditované vzdelávanie pre pedagógov škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti kraja, realizujú sa semináre pre starostov a zamestnancov obcí a miest, rôzne osvetové aktivity ap.). Nastavenie merateľných a dlhodobých cieľov EVVO v kraji a z toho vyplývajúcich aktivít si však vyžaduje vytvorenie koncepčného materiálu, vychádzajúceho z podrobného preskúmania aktuálneho stavu, analýzy dát a širokej odbornej diskusie za účasti všetkých dotknutých inštitúcií z rôznych rezortov aj sektorov. Vytvorenie Krajskej koncepcie EVVO je preto súčasťou projektu "Zelená župa".

Aj preto vznikol projekt siete environmentálno-výchovných organizácií Špirála a Trenčianskeho samosprávneho kraja "[Krajská koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania a osvetu v Trenčianskom kraji](#)". Zmyslom projektu je navrhnúť novú Koncepciu environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v Trenčianskom kraji - a to participatívnym spôsobom, so zapojením zástupcov všetkých inštitúcií, ktoré sa angažujú v odbore environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu.

Environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета sa uskutočňujú tak, aby viedli k mysleniu a konaniu, ktoré je v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja, k vedomiu zodpovednosti za udržanie kvality životného prostredia a jeho jednotlivých zložiek a k úcte k životu vo všetkých jeho formách. (Zdroj: §16 zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení neskorších predpisov.)

Pre potreby koncepčných riešení s cieľom zefektívnenia systému environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v kraji definujeme cieľ:

Pochopenie závislosti človeka na prostredí a prírode a premena nadobudnutých environmentálnych vedomostí, zručností do uvedomelých pre-environmentálnych postojov a do zmenených vzorcov pre-environmentálneho správania.

Prežitie človeka a zachovanie kvality života ľudí závisí od udržateľného vzťahu k prostrediu, ktoré je obmedzené svojimi zdrojmi a kvalitou jednotlivých zložiek (pôda, voda, ovzdušie, biodiverzita...).

ZMENA POSTOJOV a VZORCOV pro-environmentálneho SPRÁVANIA v každodennom živote

= *cieľavedomé a automatické uprednostňovanie:*

- ekologických výrobkov,
- miestnej produkcie,

- skromnosti versus spotrebné správanie (pri nakupovaní, produkcii odpadov, spotrebe energií, vody, životnom štýle, výbere dovolenky, trávení voľného času...),
 - úsporných technológií,
 - bez obalových a bez odpadových výrobkov a technológií,
 - zachovania biodiverzity pred osobnými záujmami, pohodlím...
- = *automatické a bezprostredné uplatňovanie svojich občianskych práv*:
- zručnosť aktívneho občianstva,
 - legislatívne minimum,
 - komunikačné zručnosti,
 - zručnosti kritického myslenia a myslenia v súvislostiach,
 - postoj odvahy pri obhajobe vlastného názoru a svojich občianskych práv.

Potreba koncepcie v oblasti EVVO vyplýva z viacerých spoločenských potrieb:

- potreba zadefinovania priorít environmentálnej výchovy a vzdelávania v TSK,
- potreba rozšírenia ponuky voľno-časových aktivít súvisiacich s ekoturizmom,
- nutnosť reagovať na nové témy a prioritné oblasti environmentálnej politiky, v súlade s modernými trendmi a prioritami v EÚ aj na Slovensku a s využitím inovatívnych komunikačných nástrojov,
- súčasný záber adresátov výchovy a kvalita produktov sú nedostatočné, nevyhnutná je potreba cielenia aktivít, zvýšenie dôrazu na neformálne aktivity a prístup verejnosti k informáciám,
- nutnosť vytvorenia materiálnych a priestorových podmienok na zabezpečenie systematickej práce v oblasti environmentálneho vzdelávania a výchovy s priamym premietnutím reálnych krokov do každodenného života,
- potreba lepšej koordinácie environmentálno-vzdelávacích aktivít v TSK predovšetkým prostredníctvom lepšej spolupráce zainteresovaných subjektov, nielen v rámci rezortu ŽP.

Cieľom environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu (EVVO) v kraji je teda - v skratke - zvýšenie environmentálneho povedomia všetkých občanov kraja, zníženie "ekologickej stopy" kraja na úrovni jednotlivcov, rodín, domácností, firiem, verejných aj súkromných inštitúcií, cieľom Krajskej koncepcie EVVO je vytvorenie inštitucionálneho rámca a nástrojov na plnenie cieľov EVVO.

Maximálnym zapojením odbornej aj laickej verejnosti sledujeme navyše cieľ, aby sa výsledok projektu - v orgánoch samosprávy schválený, cieľavedomý, premyslený a koncepcný dokument Krajská koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania (+ pravidelne aktualizovaný a plnený Akčný plán na aktuálne najbližšie roky) - mohol stať široko a dlhodobo akceptovaným nástrojom na realizáciu praktických krokov k efektívnejšej environmentálnej výchove a vzdelávaniu, s cieľom environmentálne vzdelanejších, zručnejších a uvedomelejších občanov Trenčianskeho kraja.

Projekt tvorby Krajskej koncepcie environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu TK realizuje v rokoch 2017 - 2019 Sieť environmentálno-výchovných organizácií Špirála a Trenčiansky samosprávny kraj ako jeden z 12 pilotných subprojektov v rámci *Národného projektu Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík* (prijímateľom je Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti).

Do prác na príprave a pripomienkovaní predloženého materiálu boli a sú zapojení zástupcovia všetkých relevantných inštitúcií - štátnych, verejných aj súkromných - pôsobiach v systéme environmentálneho vzdelávania, výchovy a osvetu, ale aj individuálne osoby, najčastejšie ekopedagógovia a zástupcovia všetkých cieľových skupín. Nie všetci (opakovane) oslovení sa zapojili, napriek tomu sa na prácach zúčastnili rádovo desiatky osôb. Kľúčovú rolu pritom zohral expertný tím projektu, ktorý bol zostavený ešte vo fáze prípravy národného projektu. Členovia tímu zastupujú najdôležitejšie inštitúcie pôsobiace v odbore EVVO (zástupcovia škôl, aj vysokých, školských zariadení - CVČ, Štátna ochrana prírody, Slovenská agentúra životného prostredia, zástupcovia TSK, obcí, poslanci TSK, zástupcovia mimovládnych organizácií).

V každej fáze projektu boli čiastkové výsledky rôznymi spôsobmi komunikované s cieľovými skupinami (predovšetkým s pedagógmi) a zapracovávané ich pripomienky. Finálny návrh koncepcie, vrátane Akčného plánu na roky 2019 - 2021 je predložený na širokú oponentúru, aj formou odbornej konferencie - verejného prerokovania (4. apríla 2019 v Kongresovej sále TSK).

Materiál, vrátane návrhov koncepčných riešení a Akčného plánu na najbližšie roky, vzniká s presvedčením, že je (vďaka zapojeniu kompetentných inštitúcií a vynikajúcich odborníkov) kvalitný, stane sa podkladom na ďalšiu verejnú diskusiu a naplní svoju ambíciu – byť prijatý Zastupiteľstvom TSK a následne byť v schválenej podobe aj realizovaný.

Mgr. Richard Medal
koordinátor projektu a predseda siete Špirála

I.2. Väzba koncepcie na legislatívu európsku, národnú a strategické dokumenty

Ostatné štyri vlády Slovenskej republiky považovali a považujú environmentálne vzdelávanie, výchovu a osvetu (EVVO) za významný preventívny nástroj štátnej politiky životného prostredia SR. Úlohou EVVO je viesť občanov k takému mysleniu a konaniu, ktoré sú v súlade s princípmi udržateľného rozvoja, k uvedomeniu si zodpovednosti za udržanie kvality životného prostredia a k úcte k životu vo všetkých jeho formách. Za priority v oblasti životného prostredia sa vždy deklaruje aj zvyšovanie environmentálneho vedomia a informovanosti obyvateľstva o stave životného prostredia, o príčinách a následkoch tohto stavu. Vo vzťahu k deťom a mládeži je environmentálna výchova považovaná za jeden z najúčinnějších nástrojov na riešenie problémov životného prostredia, a to formou vytvorenia uceleného školského a mimoškolského systému environmentálnej výchovy a vzdelávania.

Plnenie týchto cieľov je detailne rozpracované v rôznych koncepcných materiáloch a záväzkoch inštitúcií na úrovni medzinárodnej, štátnej aj regionálnej, ako aj v platnej legislatíve:

Koncepcné a programové dokumenty na medzinárodnej úrovni

Na medzinárodnej úrovni Slovenská republika rešpektuje **Stratégiu EHK OSN pre výchovu k trvalo udržateľnému rozvoju** (a pravidelne odpočtuje plnenie), ktorá bola prijatá na zasadnutí vysokej úrovne predstaviteľov ministerstiev životného prostredia a školstva vo Vilniuse 17. – 18. marca 2005. Stratégia EHK OSN pre výchovu k trvalo udržateľnému rozvoju (TUR) predkladá víziu výchovy k TUR ako základného nástroja rozvíjajúceho a posilňujúceho schopnosť jednotlivcov, skupín, komunít, organizácií, krajín vykonávať vlastné rozhodnutia a voľby v prospech TUR.

V rámci členstva v OSN Slovensko dlhodobo sleduje ciele **Agendy 21** (1992) – v kapitole 25: Deti a mládež v trvalo udržateľnom rozvoji, kde sa okrem iného zdôrazňuje „nutnosť aktívneho podieľania sa mládeže na procese rozhodovania v otázkach environmentálneho, sociálneho a ekonomického rozvoja na všetkých možných úrovniach“. Témy EVVO sa rovnako týka aj kapitola 36: „Podpora vzdelávania, osvetu a odbornej prípravy pre jednotlivé krajiny“.

Agenda 21 bola na úrovni Slovenskej republiky spracovaná do **Národnej stratégie trvalo-udržateľného rozvoja**, schválenej Vládou SR uznesením z 10. októbra 2001 č. 978 a NR SR z 3. apríla 2002. V kapitole s názvom "Vedomie ľudí, výchova, vzdelávanie a osвета" sa táto stratégia zameriava na environmentálne vzdelávanie a poukazuje na to, že by malo byť samozrejmosťou súčasťou školského systému.

Pokračovaním Agendy 21 je od roku 2015 **Agenda 2030**. Jedným z celosvetových cieľov trvalo udržateľného rozvoja v novej Agende pre trvalo udržateľný rozvoj do roku 2030 (Agenda 2030) je aj zabezpečiť, že všetci, ktorí sa vzdelávajú, získajú znalosti a zručnosti potrebné na presadzovanie trvalo udržateľného rozvoja, okrem iného aj prostredníctvom vzdelávania k udržateľnému životnému štýlu, ľudským právam, k rovnosti pohlaví, podpore kultúry mieru a nenásilia, globálneho občianstva a uznania kultúrnej rozmanitosti a príspevku kultúry k trvalo udržateľnému rozvoju. Agenda 2030 je na Slovensku momentálne v legislatívnom procese.

Pre Koncepciu EVVO TSK sú podstatné najmä úlohy vyplývajúce zo záväzku SR k plneniu cieľov udržateľného rozvoja, z dokumentu Národné priority implementácie Agendy 2030, schváleného Uznesením Vlády SR č. 273z 13. júna 2018:

- Vzdelanie pre dôstojný život (*Podporuje ciele udržateľného rozvoja: 4 - Kvalitné vzdelanie; 8 - Dôstojná práca a ekonomický rast; 10 - Zníženie nerovností*).
- Smerovanie k znalostnej a environmentálne udržateľnej ekonomike pri demografických zmenách a meniacom sa globálnom prostredí (*Podporuje ciele udržateľného rozvoja: 7 - Dostupná a čistá energia; 8 - Dôstojná práca a ekonomický rast; 9 - Priemysel, inovácie a infraštruktúra; 10 - Znižovanie nerovností, 12 - Zodpovedná spotreba a výroba*).
- Znižovanie chudoby a sociálna inklúzia (*Podpora cieľov udržateľného rozvoja: 1 - Žiadna chudoba; 2 - Žiadny hlad; 10 - Zníženie nerovností*).

- Udržateľné sídla, regióny a krajina v kontexte zmeny klímy (*Podpora cieľov udržateľného rozvoja: 6 - Čistá voda a hygiena; 7 - Dostupná a čistá energia; 11 - Udržateľné mestá a komunity; 13 - Ochrana klímy; 15 - Život na pevnine.*
- Právny štát, demokracia a bezpečnosť (*Podpora cieľov udržateľného rozvoja: 5 - Rodová rovnosť; 16 - Mier, spravodlivosť a silné inštitúcie.*
- Dobré zdravie (*Podpora cieľov udržateľného rozvoja: 3 - Kvalita zdravia a života; 10 - Zníženie nerovností).*

Pre koncepciu rozvoja EVVO sú kľúčové viaceré dokumenty Európskej únie - v rámci **Stratégie Európa 2020** na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu (2010) sa má Slovenská republika ako člen EÚ orientovať na realizáciu jej piatich hlavných cieľov, a to v rozvoji zamestnanosti, vzdelávania, výskumu a inovácie, sociálneho začlenenia a chudoby, oblasti klímy a energetiky. Medzi kľúčové dokumenty zaraďujeme aj Európskym parlamentom schválený **7. environmentálny akčný program** s podtitulom „Dobrý život v rámci možností našej planéty“, podľa ktorého sa bude v nasledujúcich siedmich rokoch riadiť politika EÚ v oblasti ochrany životného prostredia a klímy. Program v rámci deviatich základných cieľov stanovuje: „chrániť, zachovávať a zveľaďovať prírodný kapitál EÚ, ochrániť občanov EÚ pred environmentálnymi tlakmi a rizikami ohrozujúcimi ich zdravie a blahobyt, zdokonaľiť vedomostnú základňu pre environmentálnu politiku, posilniť udržateľnosť miest EÚ“.

Na európskej úrovni koncepčná podpora EVVO napĺňa **Stratégiu EÚ na ochranu biodiverzity do roku 2020**, konkrétne CIEĽ 2: ZACHOVAŤ A OBNOVIŤ EKOSYSTÉMY A ICH SLUŽBY, Opatrenie 5: Zlepšiť vedomosti o ekosystémoch a ich službách v EÚ. Zároveň ide o povinnosť Slovenskej republiky po vstupe do Európskej únie implementovať smernicu č. 90/313/EHS, o slobode prístupu k informáciám o životnom prostredí.

Potreba podpory environmentálnej výchovy a vzdelávania v oblasti Podunajska vyplýva aj zo Stratégie EÚ pre podunajskú oblasť - **Dunajská stratégia**, Pilier II. Ochrana životného prostredia v dunajskom regióne, Prioritné oblasti: 5. riadenie environmentálnych rizík; 6. ochrana biodiverzity, krajiny a kvality vzduchu a pôdy. V oblasti Karpát sú priority rozvoja zadefinované v Rámcovom dohovore o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát.

Na národnej úrovni bolo v **Aktualizovanej národnej stratégii ochrany biodiverzity do roku 2020** identifikovaných deväť cieľov, pričom Cieľ A.2: Zabezpečiť informovanosť laickej a odbornej verejnosti o význame biodiverzity a krokoch na jej ochranu a trvalo udržateľné využívanie priamo vyžaduje zlepšenie stavu a systému šírenia informácií smerom k verejnosti, ako základný predpoklad zlepšenia stavu ohrozených biotopov a druhov. Akčný plán pre implementáciu opatrení vyplývajúcich z aktualizovanej národnej stratégie obsahuje 22 úloh zameraných na zvýšenie informovanosti verejnosti, medzi ktorými sa priamo uvádza úloha: Zriaďovať nové informačné strediská ochrany prírody.

Legislatívne, koncepčné a programové dokumenty na úrovni Slovenskej republiky

Na prvom mieste citujeme **Ústavu SR** (prijatá bola 1. septembra 1992 ústavným zákonom č. 460/1992 Zb.), ktorá vo svojej druhej hlave kopíruje **Listinu základných práv a slobôd**:

Článok 44.

1. Každý má právo na priaznivé životné prostredie.
2. Každý je povinný chrániť a zveľaďovať životné prostredie a kultúrne dedičstvo.
3. Nikto nesmie nad mieru ustanovenú zákonom ohrozovať ani poškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje a kultúrne pamiatky.
4. Štát dbá o šetrné využívanie prírodných zdrojov, o ochranu poľnohospodárskej pôdy a lesnej pôdy, o ekologickú rovnováhu a o účinnú starostlivosť o životné prostredie a zabezpečuje ochranu určeným druhom voľne rastúcich rastlín a voľne žijúcich živočíchov.

Článok 45.

Každý má právo na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu.

Zákon č.17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení neskorších predpisov, ktorý ustanovuje (§ 16), že „výchova, osвета a vzdelávanie sa uskutočňujú tak, aby viedli k mysleniu a konaniu, ktoré je v súlade s princípom trvalo udržateľného rozvoja, k vedomiu zodpovednosti za udržanie kvality životného prostredia a jeho jednotlivých zložiek a k úcte k životu vo všetkých jeho formách.“ Tento zákon zároveň ustanovuje aj zásady ochrany životného prostredia, všeobecné povinnosti pri ochrane životného prostredia a nadväzne na čl. 45 Ústavy Slovenskej republiky o povinnosti zverejňovania informácií o životnom prostredí.

Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny je pre odbor environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvety dôležitou oborovou normou, tak ako aj ďalšie zákony (č. 137/2010 Z. z. o ovzduší, č. 364/2004 Z. z. o vodách, Zákon č. 321/2014 Z. z. o energetickej efektívnosti, Zákon č. 50/1976 Z. z. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku a mnohé ďalšie).

Zákony č. 205/2004 Z. z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí ač. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov - zákon o slobode informácií, spodrobňujú základné ústavné práva občanov SR na informácie a na účasť verejnosti na rozhodovaní a riešia aj medzinárodný záväzok Slovenskej republiky, vyplývajúci z Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia - **Aarhuský dohovor**, prijatého v Aarhuse 25.06.1998 v gescii OSN.

Koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania z 25. novembra 1997, schválená Uznesením vlády SR č.846/1997, bola a na národnej a nadrezortnej úrovni stále je prvým a jediným koncepčným materiálom svojho druhu. Je to však neaktuálny materiál a nesplnené úlohy z neho prešli do iných, aktuálnejších dokumentov. Uvádzame ho pre úplnosť a preto, lebo je stále platný.

Akčný plán výchovy a vzdelávania k TUR v SR spracovaný na Ministerstve školstva, vedy, výskumu a športu SR a schválený Uznesením vlády SR č. 574 z 13. júla 2005, s cieľmi do roku 2010 (neaktualizovaný, ale tiež stále platný).

Záver z medzinárodných konferencií k ENV (Bratislava 1994, Zvolen 1998, Košice 2001, Nitra 2004, Banská Bystrica 2009, Bratislava 2013, Nitra 2018).

Na celonárodnej úrovni konkretizuje záväzky Slovenska v oblasti EVVO v rámci rezortu životného prostredia **Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvety do roku 2025** (schválená MŽP SR v roku 2015), ktorá v rámci SWOT analýzy definuje ako slabé stránky environmentálnej výchovy chýbajúcu stratégiu budovania siete environmentálno-výchovných stredísk, nedostatočnú spoluprácu medzi subjektmi aktívnymi v environmentálnej výchove a celkovo poddimenzovanú infraštruktúru a financovanie EVVO. Pre účel implementácie koncepcie bola zriadená Komisia Ministerstva životného prostredia SR pre environmentálnu výchovu, vzdelávanie a osvetu, ktorá zastrešuje zástupcov z podriadených organizácií rezortu životného prostredia, z mimovládneho sektora, zástupcov Ministerstva kultúry SR a MŠVVaŠ SR, t. j. zástupcov inštitúcií, ktorým vyplývajú úlohy definované v zmysle plnenia cieľov koncepcie.

Tento materiál, aj keď rezortný (ŽP), je aktuálny a pre KK EVVO TK z neho vyplývajú relevantné východiská a úlohy, napr. v rámci definovaných opatrení:

- 1.1 Vytvorenie a inštitucionálne zabezpečenie funkčného systému EVVO
- 1.2 Rozvoj existujúcich úspešných aktivít zameraných na EVVO
- 1.3 Rozvoj a podpora praktickej environmentálnej výchovy
- 2.1 Rozvoj odborných vzdelávacích aktivít pre zamestnancov verejnej správy
- 2.2 Zefektívnenie vzdelávania koordinátorov ENV
- 3.1 Zatraktívnenie a zvýšenie záujmu verejnosti o problematiku životného prostredia, ochrany prírody a krajiny a podpora občianskej angažovanosti a aktívneho dobrovoľníctva.
- 3.2 Podpora nových trendov v oblasti EVVO
- 4.1 Osveta v oblasti udržateľného využívania prírodných zdrojov prostredníctvom rozvoja environmentálnej infraštruktúry
- 4.2 Osveta v oblasti adaptácie na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy a ich nepriaznivý vplyv

5.2 Zlepšenie osvetovej činnosti v oblasti starostlivosti o životné prostredie ako súčasti zvyšovania kvality života obyvateľov a spolupráca s lokálnymi aktérmi miestneho rozvoja (vrátane MAS), MVO, samosprávami a širokou verejnosťou.

Zelenšie Slovensko - **Stratégia Environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030** - schválená Uznesením Vlády SR č. 87/2019 zo dňa 27. februára 2019. Kapitola 13 stratégie je zameraná na environmentálnu výchovu a vzdelávanie v každom veku. Okrem iného sa v nej spomína aj opatrenie vytvoriť sieť štátnych aj neštátnych stredísk environmentálnej výchovy s cieľovým stavom porovnateľným so štandardom európskych krajín. Na úrovni štátu, krajských a lokálnych samospráv má byť vytvorený mechanizmus na dobudovanie siete environmentálno-výchovných stredísk vo všetkých krajoch, ako aj informačných a návštevných centier v chránených územiach, založený na princípoch spravodlivej, otvorenej a transparentnej verejnej súťaže. Z uznesenia C1 prijatej Envirostratégie priamo vyplýva aj krajským samosprávam úloha "podieľať sa na plnení cieľov a opatrení stratégie a ich premietnutí do regionálnych a miestnych strategických dokumentov".

K dôležitým dokumentom patrí aj **Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy**, ktorá považuje za jeden z najdôležitejších princípov aj budovanie vedomostnej základne a poskytovanie objektívnych informácií pre rozhodovací proces na všetkých jeho úrovniach.

Koncepcia ochrany prírody a krajiny určuje strategické ciele a opatrenia na ich dosiahnutie najmä v oblasti územnej a druhovej ochrany, ochrany drevín a krajiny, výchovy a vzdelávania, spolupráce s inými orgánmi štátnej správy, so samosprávou, s mimovládnyimi organizáciami a v oblasti medzinárodnej spolupráce s využitím inštitucionálnych, právnych a ekonomických nástrojov. Aktuálne platná Koncepcia ochrany prírody a krajiny bola schválená uznesením vlády SR č. 471/2006. Do legislatívneho procesu bola v decembri 2018 odovzdaná aktualizovaná verzia Koncepcie ochrany prírody a krajiny do roku 2030, s cieľom schválenia dokumentu Vládou SR v júni 2019.

4. prioritnou témou predloženého návrhu aktualizovanej Koncepcie sú: Informácie o ochrane prírody a krajiny, medzinárodná spolupráca, vzdelávanie, osvetu a komunikácia, s cieľmi:

- Vytvorenie systému zberu údajov o ochrane prírody a krajiny a ich online dostupnosť
- Účinnéjšie zapojenie do medzinárodnej spolupráce
- Zlepšenie povedomia a znalostí verejnosti o ochrane prírody a krajiny.

Právne predpisy a metodické usmernenia na podporu environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v rezorte školstva

Rozvoj školského a celoživotného environmentálneho vzdelávania umožňujú najmä zákony:

- č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon, ustanovujúci aj Štátny vzdelávací program a prioritnú tému Environmentálna výchova)
- č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách,
- č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch.
- č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní.

Metodicky tému upravujú:

- Inovovaný Štátny vzdelávací program, platný od 1. 9. 2015.
- Metodické usmernenie Štátneho pedagogického ústavu k zavádzaniu prierezových tém do školských vzdelávacích programov.
- Metodické usmernenie ŠPÚ k zavádzaniu prierezovej témy environmentálnej výchovy do iškVP.
- Environmentálna výchova vo vyučovacích predmetoch Štátneho vzdelávacieho programu (ŠPÚ).
- Vzdelávací štandard voliteľného predmetu environmentálna výchova pre primárne vzdelávanie.
- Vzdelávací štandard voliteľného predmetu environmentálna výchova pre nižšie stredné vzdelávanie.

Ďalšie súvisiace legislatívne a strategické dokumenty z úrovne Slovenskej republiky:

- zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny a jeho vykonávacie predpisy;

- Aktualizovaná národná stratégia ochrany biodiverzity do roku 2020 + Akčný plán pre implementáciu
- opatrení vyplývajúcich z aktualizovanej národnej stratégie ochrany biodiverzity do roku 2020;
- Prioritný akčný rámec financovania Natura 2000 v Slovenskej republike v EU programovom období 2014-2020;
- Operačný program Kvalita životného prostredia na obdobie 2014-2020;
- Národný lesnícky program Slovenskej republiky + Akčný plán Národného lesníckeho programu Slovenskej republiky na roky 2015 – 2020;
- Koncepcia rozvoja poľnohospodárstva Slovenskej republiky na roky 2013-2020;
- Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020;
- Strednodobé hodnotenie environmentálnej výkonnosti Slovenskej republiky (OECD) 2017;
- Koncepcia rozvoja Lesnej pedagogiky (schválený dokument Ministerstva pôdohospodárstva SR pod číslom 2824/2011-710).

Koncepčné a programové dokumenty na úrovni TSK:

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja TSK na roky 2013 - 2023

Stýčné body PHSR TSK a KK EVVO TK sú v opatreniach a aktivitách:

Aktivita 3.1.2 Podpora celoživotného vzdelávania

Opatrenie 4.2 ROZVOJ ŠKOLSTVA vo všetkých svojich aktivitách

Opatrenie 4.4 PODPORA ROZVOJA KULTÚRY v niektorých svojich aktivitách

a predovšetkým Prioritná os 5 ŽIVOTNÉ PROSTREDIE A OBNOVITEĽNÉ ZDROJE vo všetkých svojich opatreniach a aktivitách.

Stratégia rozvoja stredného odborného školstva v TSK na roky 2013 - 2020

Spoločnými cieľmi Stratégie rozvoja stredného školstva v TSK a KK EVVO TK sú:

cieľ B1. Zvýšenie kvality pedagogických zamestnancov;

cieľ B3. Modernizácia materiálo-technického vybavenia (menovite v aktivitách Vybavenie laboratórií fyziky, chémie a biológie v gymnáziách, Vybavenie školských knižníc a klubov, Vybavenie internátov, Učebnice a učebné pomôcky, Úprava a vybavenie školských pozemkov pre environmentálnu a ekologickú výchovu);

cieľ B4. Zefektívnenie získavania grantov a poskytovania podporných služieb;

cieľ C1. Posilnenie výchovnej funkcie škôl;

cieľ D1. Rozvoj duálneho vzdelávania;

cieľ E2. Podpora novej pedagogiky a flexibilných ciest učenia sa;

cieľ E4. Zvyšovanie záujmu žiakov ZŠ o odborné vzdelávanie.

Stratégia rozvoja vidieka Trenčianskeho samosprávneho kraja na roky 2013 - 2020

Stýčné body SRV TSK a KK EVVO TK sú v opatreniach a aktivitách:

Opatrenie 1.3 Podpora celoživotného vzdelávania a odborného vzdelávania v odvetviach poľnohospodárstva a lesného hospodárstva ;

Opatrenie 4.1 Obnova, zachovanie a posilnenie biologickej diverzity;

Opatrenie 4.4 Environmentálna certifikácia služieb cestovného ruchu;

Prioritná oblasť 5: Propagácia efektívneho využívania zdrojov a podpora prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo, odolné voči zmene klímy v odvetví poľnohospodárstva, potravinárstva a lesného hospodárstva.

Koncepcia rozvoja práce s mládežou TSK do roku 2020

Stýčné body Koncepcie RPM TSK a KK EVVO TK sú predovšetkým v kapitole 2.7 Ochrana životného prostredia:

Cieľ 1 - Podpora environmentálnej výchovy a ochrany životného prostredia a Opatrenia:

Podpora environmentálnej výchovy na školách

Oživenie metodiky živej knižnice a iných metódik neformálneho vzdelávania a ich využívanie pri zvyšovaní environmentálneho povedomia mladých ľudí

Podpora aktivít mladých ľudí v rámci environmentálneho projektu TSK „Zelená župa“

Podpora rozvoja zručností mladých ľudí

Podpora spolupráce pri prevenčných aktivitách (samospráva – štátna správa – zamestnávateľia – MVO – mladí ľudia)

Podpora osvetu a medializácie

Zvyšovanie informovanosti o existujúcich grantových programoch v oblasti environmentalistiky

Zvyšovanie informovanosti a kompetencií koordinátorov práce s mládežou v oblasti ochrany prírody a životného prostredia.

Ďalšie východiskové dokumenty z úrovne Trenčianskeho samosprávneho kraja:

Hlavné ciele pri rozvoji trvalo udržateľného cestovného ruchu v TSK

Zelená župa

Legislatívne kompetencie TSK súvisiace s témou KK EVVO TK:

- pôsobnosti na úseku územného plánovania a stavebného poriadku (zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku)
- pôsobnosti na úseku civilnej obrany (zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva)
- pôsobnosti na úseku cestovného ruchu a regionálneho rozvoja (zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja)
- pôsobnosti na úseku múzeí a galérií (zákon č. 115/1987 Z. z. o múzeách a galériách)
- pôsobnosti na úseku osvetovej činnosti (zákon č. 61/2000 Z. z. o osvetovej činnosti)
- pôsobnosti na úseku knižníc (zákon č. 183/2000 Z. z. o knižniciach)
- pôsobnosti na úseku školstva a školských zariadení (zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ďalej zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov).

I.3. Analýza prostredia kraja

1.3.1. Stav prírodného a životného prostredia, environmentálne záťaže a najväčšie problémy životného prostredia v kraji

Západnú hranicu Trenčianskeho kraja tvorí štátna hranica s Českou republikou, na severovýchode susedí Trenčiansky kraj so Žilinským krajom, na juhovýchode s Banskobystrickým krajom a na juhu s Nitrianskym a Trnavským krajom.

Z hľadiska geomorfológie je územie Trenčianskeho kraja pomerne členité. Hranicu s Českou republikou tvoria Biele Karpaty. Z juhu do tejto západnej časti zasahuje Myjavská pahorkatina a Malé Karpaty, na severe Javorníky. Pod týmito pohoriami sa rozkladajú jednotlivé kotliny Považského podolia. Niva Váhu tvorí centrálnu časť osídlenia.

Strednú časť riešeného územia vyplňajú Strážovské vrchy, ktoré v južnej časti prechádzajú do Považského Inovca. Zo západnej časti sa pohoria zvažujú k Považskému podoliu a z východnej strany do Podunajskej pahorkatiny, Nitrianskej nivy, ktorá tvorí predovšetkým územie okresu Bánovce nad Bebravou a časť okresu Partizánske. Zo severnej časti Strážovské vrchy pokračujú pohorím Súľovské vrchy a Lučanská Fatra.

Východnú časť Trenčianskeho kraja tvorí uzavretá medzihorská Hornonitrianska kotlina, ktorá na juhozápade prechádza údolím Nitry do Nitrianskej nivy. Kotliny obklopujú z juhu predhoria a výšiny Trábeča a Vtáčnika, severnejšie Kremnické hory a Žiar a zo Strážovských vrchov do stredu kotliny vybiehajú výšiny Malej Magury, ktorá oddeľuje horný tok Nitry od jej prítoku Nitrice.

Chránené územia národnej siete

V rámci veľkoplošných chránených území sa na území Trenčianskeho kraja nachádza 5 chránených krajinných oblastí s celkovou rozlohou 102 612 ha, čo predstavuje 22,80% rozlohy Trenčianskeho kraja. Najväčšiu rozlohu v rámci Trenčianskeho kraja majú Chránené krajinné oblasti Biele Karpaty a Strážovské vrchy, vyhlásené najmä z dôvodu ochrany lesných a lúčnych komplexov.

V rámci maloplošných chránených území sa na území Trenčianskeho kraja nachádza 141 chránených území zaradených do nasledovných kategórií:

- Národné prírodné rezervácie (NPR) 12
- Prírodné rezervácie (PR) 52
- Národné prírodné pamiatky (NPP) 3
- Prírodné pamiatky (PP) 71
- Chránené areály (CHA) 3

Chránené územia NATURA 2000

Natura 2000 je názov sústavy chránených území členských krajín Európskej únie a hlavným cieľom jej vytvorenia je zachovanie prírodného dedičstva, ktoré je významné nielen pre príslušný členský štát, ale najmä pre EÚ ako celok. Táto sústava chránených území má zabezpečiť ochranu najzväčnejších a najviac ohrozených druhov voľne rastúcich rastlín, voľne žijúcich živočíchov a prírodných biotopov vyskytujúcich sa na území štátov Európskej únie a prostredníctvom ochrany týchto druhov a biotopov zabezpečiť zachovanie biologickej rôznorodosti v celej Európskej únii. Tvoria ju 2 typy území:

- osobitne chránené územia (Special Protection Areas, SPA) - vyhlasované na základe smernice o vtákoch - v národnej legislatíve: **chránené vtáčie územia**;
- osobitné územia ochrany (Special Areas of Conservation, SAC) - vyhlasované na základe smernice o biotopoch - v národnej legislatíve: **územia európskeho významu** - pred vyhlásením, po vyhlásení je územie zaradené v príslušnej národnej kategórii chránených území.

V Trenčianskom kraji sa nachádza 5 chránených vtáčích území a 68 území európskeho významu (stav po druhej aktualizácii národného zoznamu ÚEV, ktorá platí od 1.1.2018).

Napriek vysokému podielu výmery chránených území možno pozorovať v rámci národnej sústavy mnohé nedostatky (reprezentatívnosť, stav ohrozenosti, definovanie cieľového stavu ochrany, realizácia programov starostlivosti o MCHÚ). Európska sústava Natura 2000 je z veľkej časti už dobudovaná, hoci

výmeru niektorých biotopov považuje Európska komisia stále za nedostatočnú a možno očakávať ďalšiu etapu rozširovania sústavy.

Procesy vyhlasovania ÚEV, ako aj prípravy programov starostlivosti sú však príliš pomalé.

Bližšie informácie: <http://www.sopsr.sk/natura/> a <http://maps.sopsr.sk/mapy/map.php>

Environmentálne záťaž a najväčšie problémy životného prostredia v kraji

Kvalita životného prostredia Trenčianskeho kraja je rôznorodá. Diferenciácia územia podľa environmentálnej kvality (MŽP SR, SAŽP, 2015) je stanovená v piatich stupňoch. Na území Trenčianskeho kraja sa nachádzajú regióny s nenarušeným prostredím (Bielokarpatský región a Strážovský región), región s mierne narušeným prostredím (Strednopovažský región, Ponitriansky a Tribečský región) s koncentráciou narušeného prostredia v aglomerácii Trenčína (Trenčiansky región). Regióny so silne narušeným prostredím predstavujú Dolnopovažský a Hornonitriansky región.

Východná časť územia - Horná Nitra - patrí medzi 9 zdravotne závažných a ohrozených oblastí. Oblasť je zaťažená najmä činnosťou energetického, chemického priemyslu a baníctva v území medzi Novákmi a Prievidzou. Predmetné územie je značne postihnuté a devastované dlhodobými účinkami hlbinej a povrchovej ťažby hnedého uhlia.

Západná a stredná časť riešeného územia (okresy Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Trenčín, Ilava, Púchov, Považská Bystrica) sú zasiahnuté menej, a to najmä územie jednotlivých pohorí dotknutého územia. V horšej situácii je údolná niva Váhu, v ktorej sa koncentruje sídelná štruktúra, priemysel a hlavné trasy dopravnej a technickej infraštruktúry.

Ovzdušie

Najvýznamnejšiu časť environmentálnej záťaže Trenčianskeho kraja predstavuje znečistené ovzdušie, najmä exhaláty z priemyselnej výroby. Znečistené ovzdušie je potencionálne najzávažnejšou krátko až strednodobou hrozbou pre zdravie obyvateľstva. Prevažná časť emisnej záťaže Trenčianskeho kraja pochádza najmä z regiónu Hornej Nitry (okres Prievidza), ďalšie oblasti so znečisteným ovzduším sú spojené s cementárňami v Hornom Srní a Ladcoch a gumárenským priemyslom v Púchove.

Až v posledných rokoch na základe nových právnych predpisov v oblasti ochrany ovzdušia, dôsledku znižovania výroby, ale najmä environmentálnymi opatreniami (odsírenie blokov tepelných elektrární, rekonštrukcia zariadení, náhrada kotlov za fluidné, elektromagnetické a elektrostatické odlučovače a pod.) sa situácia v oblasti čistoty ovzdušia v kraji začína pomaly zlepšovať. Slovenská republika plní záväzky vyplývajúce z príslušných medzinárodných dohovorov týkajúcich sa emisií znečisťujúcich látok do ovzdušia. V roku 2017 bol zaznamenaný pokles emisií SO₂, NO_x, CO, PM₁₀, PM_{2,5}, NH₃ a NMVOC, mierny nárast v prípade emisií PCDD/F a tiež emisií Cd, Hg a Pb.

Povrchové a podzemné vody

Rieka Váh priteká na územie Trenčianskeho kraja značne znečistená. Veľká koncentrácia sídiel, intenzívna poľnohospodárska výroba, rozvinutý priemysel a na druhej strane nezabezpečené čistenie odpadových vôd má za dôsledok, že aj na území kraja dochádza k zhoršeniu kvality vody. Podobne aj rieky Nitra, Vlára, Myjava a Bebrava sú pomerne znečistené. Stredný tok Váhu je znečisťovaný husto osídlenými oblasťami s rozvinutým priemyslom, kde najväčšími producentmi odpadových vôd sú čistiarne odpadových vôd a priemysel z aglomerácií Dubnica nad Váhom, Trenčín, Považská Bystrica a Nové Mesto nad Váhom. Rieku Nitra vrátane sledovaných prítokov zaradujeme medzi silne až veľmi znečistené toky v dôsledku antropogénnej činnosti v danej oblasti. Nepriaznivú situáciu je výsledkom ťažby a priemyslu v Handlovej, Prievidzi a Novákoch.

Znečistenie podzemných vôd pochádza z infiltrácie povrchových vôd do riečnych sedimentov, z priemyselných hnojív, znečistených zrážkových vôd, skládok odpadov, priemyselných a odpadových vôd mestských a sídelných aglomerácií a poľnohospodárstva. Problémom ostáva nízke napojenie obyvateľstva na kanalizáciu. V severnej časti Trenčianskeho kraja sa nachádzajú dve chránené vodohospodárske oblasti CHVO Strážovské vrchy a CHVO Beskydy a Javorníky, ktoré tvoria 24 % rozlohy Trenčianskeho kraja.

Chránená vodohospodárska oblasť predstavuje územie, ktoré svojimi prírodnými podmienkami tvorí významnú prirodzenú akumuláciu povrchových a podzemných vôd. Napriek problémom možno konštatovať, že kvalita pitnej vody je na vysokej úrovni. V rámci SR 99,72 % analýz pitnej vody vyhovuje hygienickým limitom.

Erózia, zosuvy

Vodná erózia sa výraznejšie prejavuje v severných okresoch, najmä v podhorských a horských oblastiach, kde je vyššia svahovitosť. Najhoršia situácia v rámci ohrozenia pôd vodnou eróziou je v okresoch Považská Bystrica, Púchov a Myjava. Stredná a silná veterná erózia sa v Trenčianskom kraji vyskytuje minimálne. Na väčšine poľnohospodárskej pôdy sa vyskytuje slabá až žiadna veterná erózia (98 %). Intenzita je závislá najmä na sklonitosti reliéfu, pokryvnosti vegetáciou a na pôdnom druhu. Stredná až silná veterná erózia má najväčšie zastúpenie v okresoch Považská Bystrica, Púchov a Myjava, v rámci celej SR je vodnou eróziou potenciálne ohrozených 38,6 % a vetrovou 6,7 % poľnohospodárskych pôd.

Návrh opatrení proti pôsobeniu vodnej erózie by sa mal riešiť v rámci projektov pozemkových úprav, pri ktorých ide hlavne o racionálne priestorové usporiadanie pozemkového vlastníctva pri rešpektovaní ochrany životného prostredia, tvorby územného systému ekologickej stability a prevádzkovo-ekonomických hľadísk poľnohospodárskej výroby. Jedným z najrozšírenejších deštruktívnych javov ovplyvňujúcich pôdy v kraji, sú zosuvy, ktoré majú nepriaznivé dôsledky na využitie územia, najmä na poľnohospodárstvo, výstavbu a infraštruktúru. Vyskytujú sa hlavne v podhorskej oblasti Bielych Karpát a na Myjavskej pahorkatine. Osobitným problémom z hľadiska svahových deformácií je okres Prievidza. Zosuvy v Hornej Nitre sú rozšírené najmä v západnej a juhozápadnej časti okresu. Svahové deformácie v predmetnom území negatívne ovplyvňujú možnosti využitia nestabilných území pre stavebné účely. Poddolované územia sa nachádzajú v oblastiach po banskej činnosti v okrese Prievidza.

Od roku 2000 v dôsledku dlhotrvajúcich a extrémnych zrážok narastá počet mimoriadnych udalostí, ktoré majú negatívny vplyv na život a zdravie obyvateľov a ich majetok. Najväčšiu hrozbu predstavujú opakujúce sa havarijné zosuvy.

Hluk

V Trenčianskom kraji hlukové zaťaženie je výrazne koncentrované pozdĺž hlavnej dopravnej a urbanizačnej osi Slovenska, ktorá nesie všetky druhy najvýznamnejších zdrojov hluku. Najzaťaženejším je mesto Trenčín so svojou aglomeráciou. Zlepšenie sa dosiahlo uvedením diaľnice D1 v celej dĺžke kraja.

Na Hornej Nitre je hlukovo najzaťaženejším územím aglomerácia Zemianske Kostoľany-Nováky-Prievidza. Hlukové pomery v Prievidzi sa zlepšili zapustením cesty I/64 v priestore centra a realizáciou južného cestného obchvatu mesta. Problematiku hluku v Novákoch a Zemianskych Kostoľanoch, ako aj v Handlovej čiastočne zlepšia navrhované obchvaty ciest.

Ďalším, hlukovo zaťaženým mestom je Považská Bystrica s estakádou diaľnice v centre mesta.

Radónové riziko

Pestrá geologická stavba územia Trenčianskeho kraja sa prejavila aj v kategóriách radónového rizika. Nízke radónové riziko bolo zistené na veľkých plochách najmä severných častí okresov Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Trenčín, Ilava, Púchov a Považská Bystrica.

Stredný stupeň radónového rizika bol zistený nad horninami Malých Karpát, Považského Inovca, ale aj v údolných polohách rieky Váh od Trenčianskych Bohuslavíc po Sverepec.

K územiu so stredným stupňom R_n rizika patrí západná časť okresu Bánovce na Bebravou a severná časť okresu Partizánske, v okrese Prievidza širšie okolie Handlovej.

Vysoké radónové riziko bolo zistené v blízkosti Hôrky nad Váhom, Kočoviec, východne od Brezovej pod Bradlom, južne od Nitrianskeho Pravna, severne od Chvojnice a juhovýchodne od Košeckého Podhradia.

Odpady, skládky

Skládkovanie odpadov je naďalej najpoužívanejším spôsobom nakladania s odpadmi na Slovensku a rovnako aj v Trenčianskom kraji. Na území kraja je 16 prevádzkovaných skládok odpadov, z toho je 13 skládok určených pre odpad, ktorý nie je nebezpečný (ostatný), 1 skládka odpadov na nebezpečný odpad

BORINA EKOS Livinské Opatovce a 2 skládky odpadov na inertný odpad. V súčasnosti nie sú v Trenčianskom kraji prevádzkované spaľovne komunálnych odpadov (okrem odpadov zo zdravotníckych zariadení a odpadov spoluspaľovaných v rotačných peciach).

Z dlhodobého hľadiska badať rast zozbieraného komunálneho odpadu vzniknutého v obciach a mestách Trenčianskeho kraja. V roku 2017 to bolo až 222 573 ton, čo predstavovalo medziročný nárast o 7,8 %. Množstvom komunálneho odpadu na obyvateľa sa kraj zaradil tesne pod priemer Slovenska. V Trenčianskom kraji bolo zozbieraných 378,6 kg odpadu na obyvateľa, v Slovenskej republike o 14,3 kg odpadu na obyvateľa viac. Na jedného obyvateľa okresu vzniklo najviac odpadu v okresoch Trenčín 417,8 kg, Prievidza 399,8 kg a Partizánske 380,7 kg. Menej odpadu na obyvateľa, ako priemer kraja, bolo zozbieraného v okresoch Púchov 368,3 kg, Nové Mesto nad Váhom 363,5 kg, Myjava 363,1 kg, Považská Bystrica 356,1 kg, Bánovce nad Bebravou 352,9 kg a najmenej v okrese Ilava 324,1 kg.

Podiel zmesového odpadu v kraji dosiahol v roku 2017 najnižšiu hodnotu v histórii, napriek tomu táto hodnota bola druhá najvyššia medzi krajmi SR po Prešovskom kraji, čo poukazuje na rezervy v separovaní odpadu obyvateľmi. Najviac separovali odpad obyvatelia v okrese Púchov 30 %, Trenčín 27 %, Ilava 26 %, Prievidza 24 %, Považská Bystrica 20 % a najmenej v okrese Nové Mesto nad Váhom 14 %. Na skládkach skončilo 72,2 % komunálneho odpadu, zvyšných 27,8 % sa zhodnotilo. Je potešujúcim javom, že podiel zhodnocovaného komunálneho odpadu v roku 2017 medziročne vzrástol o 35 %. V roku 2017 vzniklo v hospodárstve Trenčianskeho kraja 866 428 ton odpadu, čo predstavuje 8,6 % podiel z odpadu vzniknutého v SR. Množstvo odpadu medziročne kleslo o 41,1 %. Najvyšší podiel tvoril odpad z poľnohospodárstva, záhradníctva, lesníctva a poľovníctva 33,4 %.

Komplexné riešenie environmentálnych problémov v Trenčianskom kraji vyžaduje okrem základných územnoplánovacích opatrení najmä konkrétne opatrenia vo všetkých hospodárskych odvetviach, pričom za prvoradé treba považovať realizáciu nápravných opatrení, smerujúcich k zmierneniu a postupnej eliminácii súčasných negatívnych environmentálnych javov a trendov.

Mikroregióny, miestne akčné skupiny

Aktérmi environmentálnej výchovy a osvetu môžu byť aj mikroregionálne združenia a miestne akčné skupiny. Zvyčajne združujú susediace a kooperujúce samosprávy, ku ktorým pristupujú v menšej miere neziskové organizácie a podnikateľské subjekty. Venujú sa regionálnemu rozvoju, rozvoju vidieka a podpore cestovného ruchu. Na území Trenčianskeho kraja pôsobia nasledovné miestne akčné skupiny (MAS):

- MAS Vršatec www.masvrsatec.sk
- Kopaničiarsky región – MAS www.kopaničiarregion.sk
- MAS Bebrava www.masbebrava.sk
- MAS Beckov – Čachtice – Tematín www.masbct.sk
- MAS Rozvoj Hornej Nitry www.ozmasrhn.sk
- MAS mikroregiónu Teplička www.masteplicka.webnode.sk
- MAS Naše Považie www.nasepovazie.sk
- MAS Strážovské vrchy www.mas-sv.sk

I.3.2. Analýza stavu EVV na školách a školských zariadeniach pôsobiach na území kraja

Aktuálny stav environmentálnej gramotnosti občanov Slovenskej republiky, obyvateľov Trenčianskeho kraja, ako aj stav systému environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu najmä v prostredí škôl vychádza jednak z výskumných podkladov celoslovenských a jednak z priamych výsledkov prieskumu na území TSK.

a) Staršie výskumy realizované v Slovenskej republike:

- výskum Zelená škola: vplyv evaluácie na rozhodovanie o programe;
- výskum Metodicko pedagogického centra Trenčín + Krajského školského úradu Trenčín + Úradu TSK + Centra environmentálnych aktivít Trenčín na školách Trenčianskeho kraja, realizovaný v roku 2004 (výsledky neboli publikované, správa z výskumu v prílohe);
- výskum IUVENTy: Environmentálna výchova a vzdelávanie detí a mládeže – aktuálna situácia na Slovensku z rokov 2011 a 2012;
- výskumy Štátnej školskej inšpekcie z rokov 2000/2001 a 2012/2013;
- výskum Zelené Slovensko - analýza postojov dospelých slovenskej populácie voči ochrane životného prostredia z roku 2017.

b) Výskumy v rámci projektu tvorby Krajskej koncepcie EVVO v TSK:

- výskum na stredných školách TK (samostatne medzi pedagógmi a medzi študentmi), doplnený o výskum na základných školách;
- dotazník - obce na území TK;
- rešerš podnikateľského sektoru TK;
- výskum postojov verejnosti (realizovala Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka, Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov).

Ich súhrn je uvedený v nasledujúcich kapitolách a podrobné výsledky výskumov sú uvedené v prílohách a ich sumár je koncentrovaný v SWOT analýze v kapitole I.4.

Výskum v školách v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK

V zriaďovateľskej pôsobnosti Trenčianskeho samosprávneho kraja je 39 školských zariadení - v rámci zisťovania aktuálneho stavu EVVO v TSK sa zapojilo 38 škôl, z toho 36 v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK a 2 súkromné stredné školy. Na všetkých týchto školách boli uskutočnené návštevy a rozhovory, týkajúce sa infraštruktúry a obsahu environmentálnej výchovy a vzdelávania. Sumár odpovedí je nasledovný:

V otázkach vybavenia a environmentálneho zázemia škôl:

- školskú záhradu, pozemok či inú exteriérovú ekopedagogickú plochu má 74 % škôl, avšak iba 39 % škôl, ktoré majú takéto zázemie, ho aj využíva na pedagogickú činnosť (*údaj je porovnateľný so stavom v školách v zriaďovateľskej pôsobnosti Bratislavského samosprávneho kraja*);
- pomôckami vybavenú, samostatnú odbornú učebňu biológie, ekológie má 27 % skúmaných škôl (*v BSK má extra odbornú učebňu až 50 % škôl*);
- environmentálny audit prevádzky a budovy má 5 % škôl, energetickým auditom budovy prešlo 33 % škôl (*porovnateľne so stavom v BSK*);
- nedostatky v organizácii triedenia odpadov boli zistené vo vyše 40 % škôl;
- šetriace/úsporné technológie (voda, energia) - aspoň jedno šetriace/úsporné riešenie je použité v cca 50% škôl;
- v školskej kuchyni sú používané aj biopotraviny v 26 % škôl, regionálne potraviny v 44 % škôl.

Najpodstatnejšou súčasťou výskumu bolo zisťovanie foriem uplatňovania prierezovej témy **Environmentálna výchova v jednotlivých školách (ENV)**, ktorá je povinnou súčasťou školského vzdelávania a priaznivo ovplyvňuje proces utvárania a rozvíjania funkčných kompetencií žiakov. ENV umožňuje žiakovi získať vedomosti, zručnosti, postoje a návyky k ochrane a zlepšovaniu životného prostredia dôležitého pre trvalo udržateľný život. Vedie žiakov ku komplexnému pochopeniu vzájomných vzťahov človeka, organizmov a životného prostredia, kde sú prepojené aspekty ekologické, ekonomické a sociálne. ENV je v inovovanom *Štátnom vzdelávacom programe* formulovaná pre všetky stupne škôl prostredníctvom špecifických cieľov, ktoré má žiak postupne naplniť na konci stupňa vzdelávania. Na základe *Metodického usmernenia k Prierezovej téme Environmentálna výchova*, vydaného Štátnym pedagogickým ústavom, sa

ENV môže realizovať (v zátvorke je uvedené percento skúmaných škôl, ktoré riešia prierezovú tému ENV týmto prístupom):

- ako súčasť učebného obsahu vyučovacích predmetov (81 % škôl),
- prostredníctvom samostatných projektov, seminárov, vyučovacích blokov, kurzov a pod. (9 % škôl),
- môže tvoriť samostatný vyučovací predmet z rámca voliteľných (disponibilných) hodín (5 % škôl, t. j. v troch školách; pre porovnanie - v BSK je samostatný predmet zriadený v 10 % škôl).

V 5 % škôl sa ENV nevykonáva žiadnym z týchto daných spôsobov.

Tieto formy môžu byť ľubovoľne kombinované. Problematika ENV sa prelína rôznymi oblasťami života, v dôsledku čoho môže byť začlenená do rôznych vyučovacích predmetov. Najčastejšie sú to geografia, biológia, fyzika, chémia, prírodoveda, svet práce a etika. Praktické skúsenosti z mnohých škôl ukazujú, že témy environmentálnej výchovy majú obrovský potenciál na medzipredmetové prepojenia. Pre zmysluplné napĺňanie ENV, pre vytváranie podmienok pre tímovú prácu kolegov v téme je nevyhnutná funkcia koordinátora environmentálnej výchovy. Táto funkcia je zriadená na 81% skúmaných škôl (pre porovnanie - v BSK iba 67 % škôl) a v 70 % prípadoch menovaných koordinátorov ENV sú títo pedagógovia aj zvýhodnení - alebo finančne alebo formou zníženej vyučovacej povinnosti.

Aktuálne témy ENV sú k dispozícii v metodických materiáloch spracovávaných a aktualizovaných ŠPÚ. Okrem prierezovej témy ENV, sú súčasťou Štátneho vzdelávacieho programu viacerých povinných vyučovacích predmetov témy environmentálnej výchovy (na všetkých stupňoch vzdelávania) – nachádzajú sa vo viacerých predmetoch a v rôznych formách.

Pre zvýšenie účinnosti ENV sa školám odporúča realizácia relevantných mimoškolských aktivít (napríklad ekovýlety, exkurzie, brigády, súťaže, besedy, atď.). V súčasnej situácii nedostatočná ponuka takýchto aktivít nedokáže pokryť dopyt škôl, ponuka často nezaručuje dostatočnú kvalitu a nezodpovedá regionálnym špecifikám a potenciálu územia. Napriek tomu je viac ako polovica skúmaných škôl v TK zapojená aspoň do jedného kvalitného environmentálneho projektu (v školách BSK je to o 10% škôl viac).

V regióne zároveň existuje silná potreba vzdelávania pedagógov, z rozhovorov vyplýva množstvo aktuálnych tém, v ktorých sa pedagógovia v praxi necítia dostatočne vyškolení a v ktorých by potrebovali absolvovať aktualizčné alebo inovačné formy vzdelávania. Podľa výskumu sa v posledných 5 rokoch zúčastnili akreditovaných vzdelávaní pedagógovia iba z 10% škôl (v BSK 20 % opýtaných škôl), neakreditovaných vzdelávaní sa zúčastnili pedagógovia z 30 % škôl (v BSK 21 %). Nepedagogickí zamestnanci škôl sa nezúčastnili žiadnych environmentálne zameraných vzdelávaní.

K environmentálnemu manažmentu škôl bola zisťovaná aj zapojenosť do najdostupnejších grantových výziev na environmentálne projekty – 39 % škôl sa v posledných piatich rokoch zapojilo aspoň raz do grantovej výzvy Enviroprojekt na Ministerstve školstva, vedy, výskumu, mládeže a športu SR, do krajského programu Zelené oči iba 13 % škôl.

Spoluprácu s obcou na eko/envi projektoch popísalo v rámci výskumu 47 % škôl (v BSK cca o 10 % škôl menej).

Detaily výstupov výskumu na školách v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK z roku 2018 sú uvedené v prílohách.

Štátna školská inšpekcia zisťovala v školskom roku 2000/2001 **stav environmentálnych poznatkov a postojov žiakov základných a stredných škôl**. Sledovalo sa plnenie opatrení vyplývajúcich z *Koncepcie environmentálnej výchovy a vzdelávania, úroveň environmentálnych poznatkov žiakov* (vedomostným testom) a *environmentálnych postojov* (formou dotazníka).

Z porovnania výskumu na školách v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK s týmito zisteniami Štátnej školskej inšpekcie z roku 2000/2001 vyplýva

- pretrvávajúci problém nekonceptčnosti vzdelávania pedagógov (slabá ponuka špecifických vzdelávacích aktivít),
- zlepšenie v ponuke metodických aj odborných materiálov, pretrvávajúce nedostatky v ich dostupnosti,
- zvýšenie počtu škôl so zriadenou funkciou koordinátora environmentálnej výchovy,
- napriek tomu pretrváva na mnohých školách formálnosť plnenia cieľov environmentálnej výchovy, nesystematickosť v prístupe k realizácii ENV na škole,
- environmentálne poznatky dlhodobo na slušnej úrovni, pretrváva (v čase sa dokonca prehľbuje) stav, keď environmentálne postoje a konanie žiakov zaostávajú za vedomosťami.

Podobné výsledky odhalil aj výskum Štátnej školskej inšpekcie v roku 2012/2013. Zlepšenie nastalo v prípade zvýšenia počtu školských koordinátorov ENV, zapojenosti škôl do environmentálnych projektov a zvýšenia počtu škôl s príkladmi dobrej praxe, v podstatných ukazovateľoch sa situácia priblížila k aktuálnemu stavu, zistenému aj vo výskume na školách TSK v r. 2018.

Z porovnania **výskumu na školách v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK**, uskutočneného v roku 2018 so zisteniami dotazníkového výskumu na tej istej vzorke z roku 2004 vyplýva zhoda v konštatovaniach (stav teda zostáva rovnaký):

- stav environmentálnej gramotnosti/vzdelanosti svojich žiakov považujú samotné školy za dobrý až priemerný,
- stav environmentálnej vychovanosti svojich žiakov považujú samotné školy skôr za podpriemerný,
- nízke % žiakov je environmentálne vychované z rodiny,
- úroveň environmentálnej výchovy je priamo ovplyvnená úrovňou environmentálneho vzdelania, správanie väčšiny študentov však nesvedčí o ich environmentálnej uvedomelosti, napriek dobrej vzdelanosti,
- chýba pestovanie vzťahu k prírode a k prostrediu, v ktorom žijeme,
- úroveň environmentálnej výchovy a vzdelávania závisí na prístupe a tiež na príklade jednotlivých vyučujúcich, aj na celkovom manažmente školy (a jeho príklade),
- chýba pedagogický výskum, skúmajúci úroveň environmentálnych znalostí, zručností, postojov,
- nízka úroveň podpory škôl v oblasti metodologickej,
- chýbajú metodické odporúčania, osobné stretnutia, semináre, prehľad akcií, projektov, súťaží.

Súčasný stav environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu na celoslovenskej úrovni je detailne popísaný aj vo výskume **Environmentálna výchova a vzdelávanie detí a mládeže – aktuálna situácia na Slovensku**, realizovaný v rokoch 2011 a 2012 pre luvntu. Zásadné skonštatovanie výskumu: súčasný stav environmentálnej výchovy a vzdelávania detí a mládeže je neuspokojivý.

Tento výskum (realizovaný najmä formou osobných rozhovorov a focusových skupín) sa zaoberal vo väčšej miere aj výzvami, ktorými sa odbor EVVO musí zaoberať, či z hľadiska chýbajúceho obsahu či z hľadiska minimálne používaných metód a foriem:

- * interdisciplinárnosť
- * zameranie na súvislosti, presahy, vzťahy
- * reflexia vývoja sveta a ľudskej spoločnosti
- * previazanosť tém: hodnotového správania, filozofické a duchovné, občianske a spoločenské, etické a morálne, sociálne témy
- * otázka **zodpovednosti** - pozitívny a zodpovedný prístup k životu, k prírode a Zemi
- * otázka **spotreby, nárokov, uvedomelej skromnosti** - zníženie svojich nárokov a osobnej spotreby
- * otázka **spolupatričnosti a súladu** - s inými živými tvormi, s prostredím
- * otázka **aplikácie v praxi** - schopnosť reflektovať hodnoty ochrany ŽP a TUR v osobnom živote, doma, v škole, v rodine, v práci
- * otázka **občianskej angažovanosti** - zaujímať postoje, aktívny občan s rozhľadom, uvedomovaním si súvislostí, kritické myslenie
- * otázka **hodnotovej zmeny** - osobný myšlienkový posun a zmena vlastného správania a hodnôt
- * otázka **sebestačnosti** - na úrovni jednotlivcov aj komunít
- * otázka **adaptability** - schopnosť pružne reagovať na zmeny životných a spoločenských podmienok.

Všetky citované výskumy sa zhodujú v konštatovaní: stav environmentálnej gramotnosti absolventiek a absolventov slovenských základných a stredných škôl sa od roku 2000 nezmenil, alebo ak áno, dá sa hovoriť o prehĺbení rozporu medzi nadobudnutými vedomosťami žiakov a žiakov a ich skutočným správaním sa v (ne)prospech prírody, životného prostredia, zdravia...

Vcelku dobrá úroveň vedomostí a poznatkov je odrazom priorít súčasného školského systému v SR. Slabá je úroveň environmentálnych postojov žiakov a žiačok, študentov a študentiek.

Po analýze všetkých dostupných výskumov v SR aj vo vzdelávacích inštitúciách na území TK, realizovaných rozhovoroch s pedagógmi, žiakmi, s rodičovskou verejnosťou a v porovnaníach menovite so situáciou v Českej republike boli identifikované nasledovné systémové nedostatky:

- chýba infraštruktúra, zdroje (finančné, personálne, technické...);
- systém ďalšieho vzdelávania pedagógov je nesystémový a nekoncepčný;
- rovnako chýba koncepčný systém environmentálneho vzdelávania pracovníkov v samospráve a v súkromnom sektore, menovite tiež novinárov;
- súčasná inštitucionálna podoba environmentálnej výchovy a vzdelávania v školskom systéme (vo forme Prierezovej témy Environmentálna výchova, definovanej v platnom Štátnom vzdelávacom programe) vykazuje znaky nekoncepčnosti a formálnosti, prejavujúce sa síce solidnými environmentálnymi vedomosťami, ale katastrofálnou úrovňou zručností a pre-environmentálnych postojov absolventov škôl;
- vo vzdelávaní na všetkých úrovniach chýbajú témy pre environmentálnu výchovu a vzdelávanie kľúčové, tj. otázka osobnej zodpovednosti, otázka uvedomelej skromnosti, otázka sebestačnosti, otázka adaptability a predovšetkým - otázka osobnej a skupinovej občianskej angažovanosti;
- nedostatočne je využívaný odborný potenciál environmentálnych MVO a potenciál osobného nasadenia nadšencov pre environmentálnu výchovu v školách a v iných výchovno-vzdelávacích inštitúciách;
- nie sú jasne stanovené rezortné a sektorové zodpovednosti v oblasti environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu...

Formalizmus - Využívať priestor definovaný nadpredmetovými osnovami environmentálnej výchovy (dnes daný Prierezovou témou Environmentálna výchova - ENV) vedú iba motivovaní, v problematike environmentalistiky zdatní a tvoriví pedagógovia, podporení navyše pochopením vedenia školy; vo väčšine škôl je Prierezová téma ENV plnená formálne.

Obmedzené chápanie environmentálnej výchovy - Dôraz sa kladie na predmety prírodovedné (prírodoveda, vlastiveda, prírodopis, zemepis, chémia, fyzika). Podľa stanovených cieľov a obsahu sa má ale environmentálna výchova s rovnakým dôrazom uplatňovať aj v predmetoch občianska výchova a etická výchova, ale aj v zdanlivo nesúvisiacich ďalších predmetoch. Veľmi dôležité sú pri tom aj interakcie s inými prierezovými témami (mediálna výchova, multikultúrna výchova, ochrana života a zdravia, regionálna výchova a ľudová kultúra).

Absentujúci systém vzdelávania učiteliek a učiteľov v environmentálnej výchove - Neexistuje systémové ďalšie vzdelávanie pedagógov v problematike environmentálnej výchovy a systémová podpora, prinášajúca na školy relevantné pomôcky, aktuálne publikácie, metodické a informačné materiály.

Chýba aj

- koncepčný systém vzdelávania budúcich pedagógov (environmentálne minimum pre všetky aprobácie),
- koncepčný a motivačný systém ďalšieho vzdelávania pedagógov v oblasti EVVO,
- systémová podpora koordinátorov EVVO na školách.

V školách sa používa málo účinných aktivizujúcich metód, čo je čiastočne spôsobené nedostatkom času, z väčšej časti ale tiež nedostatkami vo vzdelávaní pedagógov v oblasti nových, moderných výchovno-vzdelávacích stratégií.

Motivácia koordinátorov a koordinátoriek environmentálnej výchovy - Zodpovednosť za uplatňovanie nadpredmetových osnov bola na väčšine škôl postupom času zverená najnadšenejšiemu pedagógovi pre túto oblasť – koordinátorke/koordinátorovi environmentálnej výchovy – s novovytvorenou funkciou je ale iba výnimočne spojené aj zodpovedajúce ohodnotenie tejto kvalifikovanej funkcie.

Nedostatočný výskum - Pre odbornú diskusiu o ďalšom smerovaní chýbajú pravidelne sa opakujúce celoplošné a reprezentatívne výskumy účinnosti environmentálnej výchovy čo do obsahu, aj čo do používaných foriem a metód. Environmentálna výchova a vzdelávanie je dynamicky sa rozvíjajúcim odborom, reagujúcim na nové poznatky v množstve vedných odborov, ako aj na aktuálne spoločenské a

environmentálne výzvy a potreby. Ekopedagógovia sú preto "vystavení" extrémnej potrebe permanentného sebavzdelávania. Systém EVVO preto potrebuje mať nastavené priebežné sledovanie (monitoring) a vyhodnocovanie účinnosti používaného obsahu, foriem a metód EVVO a na základe toho pravidelnú aktualizáciu a inováciu obsahu/tém EVVO.

V súčasnosti absentujú napríklad nasledovné témy a hodnoty: téma adaptácie jednotlivcov a komunít na klimatické zmeny, výchova k sebestačnosti na úrovni jednotlivcov aj komunít, výchova k vedomej skromnosti, zručnosť kritického myslenia, zručnosť myslenia v súvislostiach, výchova k občianskemu aktivizmu, zručnosť obhajoby vlastného názoru, výchova k tolerancii a úcte k názorom druhých...

Nízka úroveň spolupráce - Všeobecne sa dá konštatovať nedostatočná úroveň spolupráce medzi environmentálnymi organizáciami a inštitúciami - nielen na úrovni medzirezortnej a medzisektorovej, ale aj na úrovniach vnútri jednotlivých rezortov (napríklad medzi školami) či vnútri sektorov (napríklad medzi mimovládnyimi organizáciami). Je tak nedostatočne využívaný potenciál zdieľania námetov, nápadov, overených projektov, programov, inšpirácií, príkladov dobrej praxe... Pôda odborných envirovýchovných organizácií (či už štátnych či neštátnych) je pritom úrodná na ekopedagogické inovácie.

Chýbajúci systém podpory zo strany verejnej správy - Dlhodobu na Slovensku chýba systém podpory verejnej správy sektoru EVVO, smerovanej do škôl, do obcí aj pre širšiu verejnosť - či už prostredníctvom rozpočtov štátu a samosprávnych celkov, vrátane obcí, či formou dotačných a grantových schém.

Poddimenzovaná infraštruktúra ENV - najmä čo do siete špecializovaných pracovísk environmentálnej výchovy a vzdelávania - Stredísk environmentálnej výchovy, ekocentier, alebo špecializovaných škôl v prírode. Nedostatočnosť dokumentuje porovnanie počtu slovenských stredísk environmentálnej výchovy v rokoch 2004 a 2018 = 11:4, resp. počet stredísk environmentálnej výchovy v ČR a v SR v roku 2018 = 130:4.

Vonkajšie vplyvy - Naša spoločnosť orientovaná na neobmedzený ekonomický rozvoj potrebuje neustále zvyšovanie spotreby, konzumu. Tejto orientácii zodpovedá neobmedzená a stále vyššia potreba prírodných zdrojov na jednej strane, a na druhej strane reklama, vzory celebrit, vyvolávanie túžby po stále vyššej životnej úrovni, meranej pohodlím a stále vyššou spotrebou. S tým je dokázateľne spojený efekt odcudzovania sa prírode - v rodinách aj v škole.

Nedostatočná diskusia o cieľoch EVVO a nástrojoch na ich naplnenie - Z diskusií na rôznych fórach a z výskumov je zrejmé, že perfektné a precízne nastavenie cieľov EVVO je nevyhnutné. Pre aktuálny nevyhovujúci stav environmentálnej gramotnosti a (ne)vychovanosti absolventov slovenských škôl (aj širokej verejnosti) je ale rovnako dôležitá diskusia o účinnosti používaných nástrojov, foriem, metód EVVO a o dostatočnosti infraštruktúry environmentálnej výchovy a vzdelávania.

Ak porovnávame stav systému aj stav obsahu environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu s ostatnými krajinami V4 - v Českej republike, v Maďarsku aj v Poľsku sa oblasti environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu venuje neporovnateľne väčšia pozornosť. Existuje tam sieť ekocentier (v ČR je vyše 130 ekocentier, minimálne 1 v každom okrese, s dostupnosťou do 40 km pre každého občana ČR), sú vytvorené finančné nástroje na podporu EVVO na úrovni celoštátnej aj krajskej, prebieha permanentná odborná diskusia za účelom zefektívnenia obsahu, foriem a metód EVVO. S inými európskymi krajinami, kde má environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета ešte dlhšiu tradíciu, by toto porovnanie vyšlo pre Slovensko oveľa horšie.

V spomínaných krajinách V4 existuje infraštruktúra a funkčný systém formálnej, neformálnej aj informálnej environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu vďaka cieľavedomým a rešpektovaným štátnym a regionálnym - krajským stratégiám a koncepciám rozvoja tohto odboru, vypracovaným ešte v 90. rokoch. Na Slovensku, t. j. na celoštátnej, či na regionálnej - krajskej a miestnej úrovni takéto koncepčné a cieľavedomé vízie nie sú.

I.3.3. Analýza stavu environmentálneho povedomia cieľových skupín – samospráva, podnikateľský sektor a verejnosť

Samospráva

Obce a mestá majú svoje úlohy v oblasti životného prostredia stanovené platnou legislatívou. Na úseku odpadového hospodárstva sú to: Z. č. 79/2015 Z. z. o odpadoch, Z. č. 329/2018 Z. z. o poplatkoch za uloženie odpadov, Z. č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobný stavebný odpad.

Pre zmapovanie situácie v obciach a mestách sme použili dotazník s dôrazom na životné prostredie. Tu nás zaujímali plusy. Čím je obec výnimočná z environmentálneho hľadiska. Aké cenné územia sa v jej katastri nachádzajú. Či je životné prostredie silnou stránkou obce. Mínusy. Aké environmentálne problémy najviac trápia obce z pohľadu predstaviteľov obce a z pohľadu občanov. V rámci odpadového hospodárstva. Koľko nelegálnych skládok odpadu majú v katastri. Či ich počet za posledných desať rokov vzrástol. Koľko kilogramov vytriedeného odpadu evidujú na obyvateľa. Aké druhy odpadu triedia. Či sú zvýhodnení občania obce, ktorí odpad triedia. Vzdelávanie občanov v oblasti minimalizácie odpadu. Na úseku dopravy nás zaujímalo, či majú obce zavedenú parkovaciu politiku a cyklistické chodníky. Či strategické rozvojové dokumenty obce obsahujú návrhy opatrení v oblasti adaptácie na klimatické zmeny. Či realizujú vzdelávacie občanov a zvyšujú environmentálne povedomie a vzdelávanie. Ako v tom môže pomôcť krajská samospráva. Ako v tom môže pomôcť štát.

Dotazník vyplnilo 65 samospráv z okresov: Bánovce nad Bebravou, Ilava, Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Považská Bystrica, Púchov a Trenčín.

Samosprávy za environmentálne problémy, ktoré ich najviac trápia považujú: nezáujem občanov o separáciu, chýbajúcu kanalizáciu, čierne skládky, spaľovanie záhradného odpadu a vypaľovanie porastov. Triedia všetky druhy odpadu tak, ako im to ukladá zákon. V 4 prípadoch obce zvýhodňujú občanov, ktorí triedia odpad (poskytujú bezplatne vrecia a znížili poplatok za KO). Obecnú kompostáreň zo 65 obcí má 9. 44 obcí vzdeláva občanov v oblasti minimalizácie odpadu formou zasielania informačných letákov do domácností, reláciami v obecnom rozhlase, informačnými článkami v obecných novinách, na web stránke obce. Príklad dobrej praxe: Obec Košeca je zbernou spoločnosťou triedeného odpadu. 47 respondentov na otázku či obsahujú strategické rozvojové dokumenty obce návrhy opatrení v oblasti adaptácie na klimatické zmeny odpovedalo nie. 54 respondentov na otázku či obce realizujú vzdelávanie občanov v opatreniach na zadržiavanie vody v krajine odpovedalo nie. Obce nemajú spracovaný environmentálny audit. Obce sú ochotné environmentálne vzdelávať svojich občanov. Prioritne na témy triedenie odpadu a znečisťovanie ovzdušia. Pomoc krajskej samosprávy by uvítali na úseku zabezpečenia propagačných a informačných materiálov. Pomoc od štátu efektívnou legislatívou, finančnými zdrojmi, jasnou stratégiou štátu a informačnými kampaňami v médiách.

Úloha samosprávy v rámci Koncepcie EVVO TSK:

1. Definovať požiadavky TSK na spoluprácu so zástupcami samospráv pri realizovaní Krajskej Koncepcie EVVO
2. Pri stretnutiach zástupcov TSK so zástupcami samospráv informovať o KK EVVO
3. Vytvorenie odborného tímu, ktorého členmi by boli 2-3 zástupcovia samospráv na definovanie priorít TSK, tvorbu, monitoring a hodnotenie akčných plánov.
4. Monitorovať dobré príklady z praxe samospráv.
5. Prezentať na web stránke EVVO TSK dobré príklady z obcí a miest.

Podnikateľský sektor

Analýza podnikateľského sektoru v Trenčianskom kraji sa uskutočnila formou rešerše z dostupných štatistických údajov, údajov TSK, odboru regionálneho rozvoja a z internetových stránok jednotlivých podnikov na základe dohodnutých kritérií v užšom riešiteľskom tíme Koncepcie:

stredné (od 100 zamestnancov) a veľké podniky kvôli dopadu spolupráce na viac ľudí

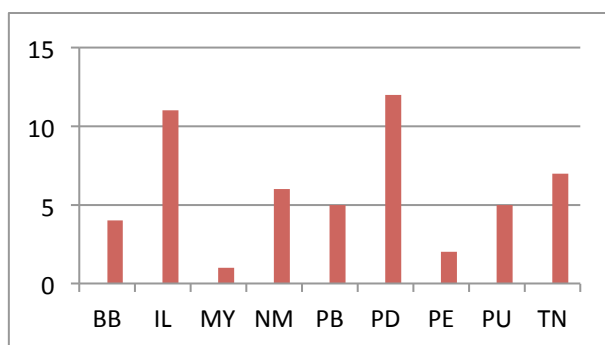
1. firma je zapojená do duálneho vzdelávania
2. firma s environmentálnou politikou
3. najväčší znečisťovatelia v kraji
4. druh výroby – širokospektrálne zastúpenie rôznych druhov výrob
5. zastúpenie všetkých deviatich okresov
6. predpokladaná dlhodobá stabilita pôsobenia firmy.

Zo 199 firiem od 100 do 4000 zamestnancov bolo vybraných 45 firiem, ktoré spĺňali aj ďalšie z kritérií alebo aspoň dve z kritérií č. 2. – 7. Okrem toho bolo vybraných vzhľadom na naplnenie ostatných kritérií mimo č. 1 spolu 6 stredných firiem, z toho 4 s počtom zamestnancov 50-99 a dve firmy s počtom zamestnancov 25-49; a nakoniec pre splnenie viacej vybraných kritérií dve malé firmy s počtom zamestnancov 5-9. Z celkového počtu 929 stredných firiem (najviac ich je v TSK v rozpätí 20–99 zamestnancov – 730; zdroj: Štatistický úrad SR, 2016) bolo vybraných 6 firiem a do návrhu na vzdelávanie, osvetu a spoluprácu celkom **vybraných 51 veľkých a stredných firiem a 2 malé firmy**.

Z pohľadu kritéria č. 2 je z 53 vybraných podnikov zapojených do duálneho vzdelávania 46 (86,8 %), naplňajúcich aj jedno alebo viacej z ďalších kritérií. Z neduálnych firiem bolo vybraných 7 firiem (13,2 %) spĺňajúcich ostatné z kritérií výberu. Čo sa týka kritéria č. 3 firmy s environmentálnou politikou, z 53 firiem má verejne deklarovanú environmentálnu politiku 14 firiem (26,4 %) a sú to najmä firmy so zahraničnou účasťou. Je predpoklad, že po osobnej komunikácii s podnikmi, môže byť toto číslo vyššie.

Medzi stabilne najväčších znečisťovateľov životného prostredia v TSK - kritérium č. 4, patrí 10 z vybraných firiem (5,3 %) najmä v oblasti znečisťovania vôd a ovzdušia.

Podľa druhu výroby – kritérium č. 5 je z 53 vybraných firiem najviac zo strojárkeho priemyslu 16 a z automobilového a opravárenského priemyslu tiež 16. Nasleduje priemysel elektrotechnický s 5 firmami, chemický a sklársky 4 firmy, stavebný 3 firmy, obuvnícky 2 firmy a po jednej firme z priemyslu potravinárskeho a ťažobného. Poľnohospodársku sféru zastupujú 3 podniky, zdravotníctvo jedna a rovnako aj odpadové hospodárstvo jedna firma. Čo sa týka zastúpenia podľa okresov, tu už je rozmiestnenie pomerne nerovnomerné a vybrané firmy sú z okresov: Bánovce nad Bebravou 4 firmy, Ilava 11 firiem, Myjava len 1 firma, Nové Mesto nad Váhom 6 firiem, Považská Bystrica 5 firiem, Prievidza 12 firiem, Partizánske 2 firmy, Púchov 5 firiem a Trenčín 7 firiem.

Posledné kritérium - predpokladaná stabilita firiem – spĺňalo 46 firiem (86,8 %) vzhľadom na dlhodobosť ich predchádzajúceho trvania, záujmu o duálne vzdelávanie a uplatnenia produktov. Stabilných s otáznikom (*málo informácií*) 7 firiem (13,2 %). Do úvahy boli vzaté aj údaje z rebríčku 100 najväčších podnikov TSK podľa tržieb z roku 2016 (zdroj: *TREND Analyse*; www.etrend.sk/rebricky-firiem/najvacsie-podniky-v-trencianskom-kraji.html; z 53 vybraných firiem sa v tomto rebríčku nachádza 24 duálnych podnikov, 11

najväčších znečisťovateľov v kraji a 8 z ostatných vybraných podnikov. 11 firiem zo zoznamu 100 najúspešnejších nebolo uvedených v zozname stredných a veľkých podnikov Štatistického úradu SR.

Z podrobnej analýzy podnikov Trenčianskeho kraja vyplynulo niekoľko návrhov pre stratégiu Koncepcie EVVO v TSK:

A. Rozdelenie vybraných podnikov pre spoluprácu v EVVO do dvoch fáz:

1. Oslovenie a spolupráca s 23 podnikmi I. fázy – deň otvorených dverí vo firme; chod firmy: environmentálna politika, environmentálne vzdelávanie zamestnancov, resp. manažmentu, separovanie odpadu vo firme; prezentácia enviropolitiky firmy ako pozitívny vzor v školách, na seminároch a konferenciách, exkurzie vo firme. Po skúsenostiach a monitorovaní spolupráce v rokoch 2019-2022 jej vyhodnotenie.
2. Aktualizácia stratégie v oblasti spolupráce s podnikateľským sektorom, oslovenie zvyšných 30 vybraných firiem v rámci II. fázy spolupráce v EVVO a aktívna spolupráca od r. 2023.
3. Priebežné ročné monitorovanie, porovnávanie spolupráce firiem oboch fáz; vyhodnocovanie spolupráce s podnikateľským sektorom I. i II. fázy v rokoch 2026 a 2030.
4. Aktualizácia firiem zapojených do spolupráce a výber ďalších podnikov Trenčianskeho kraja na aktívnu spoluprácu v EVVO v rámci tvorby dvojročných akčných plánov.

B. Počas prieskumu bolo zistené, že Štatistický úrad SR, ani Odbor regionálneho rozvoja TSK nedisponuje zoznamom firiem zaoberajúcich sa cirkulárnou ekonomikou, t. j. environmentálnou, resp. recyklačnou výrobou a pôsobiacich na území Trenčianskeho kraja. Bolo by potrebné zaradiť do stratégie EVVO spracovanie tohto zoznamu s čo najskorším termínom a jeho priebežné každoročné, resp. dvojročné aktualizovanie pre informovanie verejnosti na samostatnej internetovej stránke TSK. Vzhľadom na analýzou zistené rôznorodé, nekompatibilné údaje o podnikateľskom sektore v Trenčianskom kraji, organizovať Odborom regionálneho rozvoja TSK okružle stoly každý druhý rok na zosúladenie a vzájomné dopĺňanie informácií o podnikateľskom sektore v kraji za účasti Štatistického úradu SR, regionálnej pobočky Trenčín; SARIO; Trenčianskej regionálnej komory SOPK a ďalších relevantných inštitúcií zameraných na rozvoj podnikania v Trenčianskom kraji.

C. Začať pravidelne monitorovať a popisovať vývoj podnikateľského sektoru v TSK porovnaním údajov z r. 2011 – 2016 – 2021 - 2026 s prihliadnutím na duálnosť, enviropolitiku, envirozátáže v oblasti ovzdušie, odpady, voda, energie, pôda a ich dopady na kraj vzhľadom na legislatívu súčasnú i budúcu počas napĺňania stratégie EVVO TSK; vývoj cirkulárnej ekonomiky v rokoch 2019 – 2030; zmapovanie firiem, ktoré uspeli v štrukturálnych fondoch od r. 2014 projektmi na zníženie environmentálnych záťaží v TK (napr. sklárske firmy Vetropak a RONA) a ich dopad na životné prostredie v TSK.

Environmentálne povedomie obyvateľov

V aktuálne zverejnenom výskume **Zelené Slovensko - analýza postojov dospeljej slovenskej populácie voči ochrane životného prostredia** boli mapované (okrem iných) oblasti: súčasný stav životného prostredia na Slovensku, všeobecný postoj Slovákov k životnému prostrediu na Slovensku, osobný postoj k životnému prostrediu na Slovensku, podnety na zmenu postoja k životnému prostrediu, informovanosť o životnom prostredí.

Z výsledkov výskumu uvádzame:

- najvýznamnejšou oblasťou, ktorá pozitívne ovplyvňuje vzťah ľudí k Slovensku, je príroda (= vyjadrenie až troch štvrtín respondentov),
- aktívne sa zapojiť do aktivít na zlepšenie životného prostredia je ochotná viac ako polovica respondentov,
- súčasný stav životného prostredia na Slovensku respondenti nepovažujú ani za dobrý, ani za zlý, väčšina respondentov však hodnotí stav ŽP na SK na nižšej úrovni v porovnaní s inými krajinami EÚ,
- prioritou na riešenie je podľa väčšiny respondentov znečistenie ovzdušia, odpady (triedenie, čierne skládky, organizácia zberu odpadu) a znečistenie verejného priestoru (neporiadok, smeti, špina),

- vzťah ľudí k životnému prostrediu respondenti považujú za zlý a na oveľa nižšej úrovni v porovnaní so situáciou v iných krajinách EÚ - Slováci sú vo vzťahu k životnému prostrediu skôr sebeckí a správajú sa viac konzumne ako ekologicky,
- viac ako polovica respondentov kritizuje nedostatočne venovanú pozornosť ochrane životného prostredia
- najmä zo strany štátu,
- v téme dôvery voči subjektom v oblasti životného prostredia respondenti najviac nedôverujú Vláde SR a podnikateľom, miernu dôveru vyjadrujú výskumným a vzdelávacím inštitúciám v SR,
- vzory (politikov, známych osobností) v ochrane životného prostredia podľa respondentov výskumu absentujú,
- najčastejšími asociáciami respondentov k slovnému spojeniu ochrana životného prostredia sú: triedenie a recyklácia odpadu, ochrana prírody, ochrana lesov, lesy, čistota ovzdušia, znižovanie emisií, exhalátov, čistota prostredia, nevyhadzovanie odpadkov...,
- triedenie odpadu je najčastejším príspevkom respondentov výskumu k ochrane životného prostredia (odpoveď viac ako 80 % respondentov), druhou najčastejšou odpoveďou bolo šetrenie energiami v domácnosti, ďalej šetrenie vodou, neplytvanie potravinami..., v oveľa nižšej miere boli spomínané aktivity ako podpora kompostovaniu, zužitkovaniu biologického odpadu, uprednostňovanie nákupov z lokálnych zdrojov či využívanie dažďovej vody...
- väčšina respondentov si myslí, že každý môže svojou aktivitou prispieť k ochrane životného prostredia (pričom 18 % respondentov si myslí, že aktivita jednotlivca nemôže nič zmeniť), veľká väčšina je k takejto aktivite v prospech ochrany životného prostredia vnútorne motivovaná,
- najvýznamnejšou motiváciou k ochrane životného prostredia je vzťah respondentov k prírode,
- respondenti sa cítia byť minimálne informovaní v témach ochrany životného prostredia, najčastejšie vnímajú negatívne informácie o rôznych prírodných katastrofách, až 49% respondentov má pocit, že informácie týkajúce sa stavu životného prostredia na Slovensku sú zatajované,
- konkrétne majú respondenti najviac informácií v témach triedenie odpadu, spotreba vody, alternatívne možnosti dopravy a možnosti šetrenia energií v domácnosti, naopak najmenej v témach NATURA 2000, obchodovanie s chránenými druhmi rastlín a živočíchov, invázne rastliny a živočích, a
- negatívne vo výskume dopadla aj poznateľnosť ekoznačiek (FSC, Ecolabel, EVV, Ekopoľnohospodárstvo, Zelený bod).

Vo všetkých otázkach boli extra vyhodnocované odpovede aj podľa jednotlivých krajov. Odpovede respondentov z Trenčianskeho kraja v podstate nikde nevybočili zo slovenského priemeru. Mierne kritickejší boli respondenti z TK voči neexistencii cyklotrás, naopak pozitívnejší voči ostatným občanom Slovenska boli v téme dostupnosti environmentálnych produktov, aj v ochote priplatiť si za takéto produkty, ale aj v poznateľnosti značky Ekopoľnohospodárstvo.

Prieskum environmentálnej gramotnosti, realizovaný Trenčianskou univerzitou Alexandra Dubčeka v Trenčíne, Fakultou sociálno-ekonomických vzťahov na jeseň 2018 formou online dotazníka na vzorke 177 účastníkov (z toho 68% žien a 70% ľudí do 30 rokov), bol zameraný na porozumenie postojov obyvateľstva Trenčianskeho samosprávneho kraja k otázkam životného prostredia.

V odpovediach na otázku **Ktorý environmentálny problém Vás najviac znepokojuje?** výsledky prieskumu korešpondovali s výsledkami výskumu Zelené Slovensko - najčastejšie uvádzali hromadenie plastových obalov, nadmerný odpad, globálne otepľovanie, znečistenie ovzdušia a výrub lesov.

Keď mali respondenti ohodnotiť svoju úroveň obáv z vymedzených environmentálnych problémov v zozname - za **najobávanejší problém** označili priemyselné znečistenie, na druhom mieste kontamináciu potravín pesticídmi, rastovými hormónmi a antibiotikami a na treťom mieste boli obavy z kvality vzduchu a znečistenie prostredia motorovými vozidlami. Najmenej obáv vyjadrili respondenti z ohrozenia pitnej vody, z hrozby elektromagnetického žiarenia, mobilov, a z dôsledkov klimatických zmien.

V časti zameranej na každodenné konanie respondentov (otázka Ako sa rozhodujete v každodennom živote?) sa najviac respondentov environmentálne zodpovedne správa v triedení odpadov, čiastočne v minimalizácii odpadov, v uprednostňovaní zdravého životného štýlu a v uprednostňovaní nákupu energeticky úsporných elektrospotrebičov. Na druhej strane spektra - najmenej respondenti obmedzujú konzumáciu mäsa, nevyhýbajú sa kupovaniu výrobkov s obsahom palmového oleja a neuprednostňujú biopotraviny.

Zaujímavé je v tomto prípade porovnanie odpovedí **o každodennom správaní sa** s vyššie uvedenými často uvádzanými obavami: obavy z kontaminácie potravín vs. neuprednostňovanie biopotravín. Ako možno túto disharmóniu postojov a správania respondentov vysvetliť? Odpoveďou môže byť nedostatok informácií, nedostatky vo vzdelávaní, nedocenenie kvality biopotravín alebo nedostatočné zručnosti respondentov v hľadaní súvislostí.

Pri zisťovaní, **v čom sú respondenti ochotní ešte zlepšiť svoje environmentálne priaznivé správanie**, "zvíťazila" ochota triediť aj viac ako tri druhy odpadu, piť vodu z vodovodu, uprednostňovať pri nákupoch potraviny od regionálnych výrobcov a minimalizovať pri nákupoch obaly. Na druhej strane nevyjadrujú ochotu v budúcnosti meniť svoje návyky v spotrebe mäsa, uprednostnenia hromadnej dopravy na väčšie vzdialenosti a nebudú ochotní priplatiť za tovary s eko-certifikátmi (v uvedenom sa tento prieskum mierne líši od výsledkov vyššie popísaného výskumu Zelené Slovensko).

V poslednej časti prieskumu bola zisťovaná **ochota respondentov aktívne a osobne prispieť k podpore udržateľného, environmentálne a sociálne zodpovedného spôsobu života**. Väčšina respondentov vyjadrila ochotu aktívne pracovať a rôznymi spôsobmi podporovať sociálne zodpovedný a environmentálny spôsob života, čo je v súlade aj s výsledkami výskumu Zelené Slovensko.

Dôsledkom sú neuspokojivé výsledky merateľné či dokumentovateľné vyššie zmieňovaných výskumov, ako napríklad:

- štatisticky sledovanou (nízkou) mierou triedenia odpadu v SR v porovnaní s inými krajinami EÚ,
- počtom nelegálnych skládok odpadu (aj nebezpečného),
- prvým miestom Slovenska v EÚ v spotrebe igelitových tašiek,
- stále rastúcou spotrebou domácností (v čom je SR podľa údajov Eurostatu jednou z mála krajín EÚ, v ktorej domáca spotreba rastie, vo väčšine krajín EÚ, vrátane napr. ČR a Maďarska spotreba stagnuje či dokonca klesá),
- pokračujúcim nárastom emisií skleníkových plynov (podľa údajov Eurostatu je Slovensko v EÚ štatistike producentov skleníkových plynov na popredných miestach),
- nízkym kreditom inštitútov ochrany prírody vo verejnosti všeobecne,
- nízkym dopytom po prírode priateľských formách trávenia voľného času,
- nerozpracovanou sieťou cyklotrás (napr. v porovnaní s Českou republikou, Maďarskom, Rakúskom) či iných turistických atrakcií blízkyh prírode (agroturistika, predaj z dvora, sieť ukážkových prírodných záhrad a p.),
- znižujúcim sa vzťahom k prírode (stále častejšie sa vo verejnosti, aj medzi pedagógmi, vyskytuje názor/pohľad na prírodu ako "nebezpečné prostredie"),
- ľahostajným prístupom najširšej (aj pedagogickej) verejnosti k (aj nelegálnym) prípadom pokračujúcej exploatacie prírodného prostredia (aj zákonom chráneného),
- tiež nízkou mierou občianskej angažovanosti napríklad v starostlivosti o verejné priestory, pasivitou až nihilizmom pri pýtaní podpory aktívnym jedincom pri kauzách NIMBY (Not In My Back Yard),
- stále jestvujúcou toleranciou voči klientelizmu, korupcii,
- ale napríklad aj nízkou mierou čerpania Eurofondov pre oblasť životného prostredia, čo dokázateľne súvisí s nízkou informovanosťou obecných samospráv a občanov samotných o množstve rôznych (nečerpaných) dotačných titulov.

I.3.4. Analýza inštitúcií pôsobiacich v oblasti EVVO na národnej úrovni a území kraja, ich aktivít a ich cieľových skupín

V systéme environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu pôsobí v súčasnosti množstvo inštitúcií štátnych, samosprávnych aj súkromných. Uvádzame ich prehľad so zadefinovaním ich zamerania, kompetencií a cieľových skupín.

Štátny pedagogický ústav - Odborný a metodický garant Štátnych vzdelávacích programov jednotlivých stupňov škôl, štátnej environmentálnej politiky v povinnom školskom vzdelávaní. ŠPÚ je tiež schvaľovacím odborným orgánom v procese vydávania učebníc.

Cieľové skupiny: pedagógovia, školy.

Národné metodicko-pedagogické centrum - Ďalšie vzdelávanie pedagogických pracovníkov, akreditované vzdelávacie kurzy aj pre oblasť environmentálnej výchovy. V Trenčianskom kraji pôsobí Detašované pracovisko MPC Trenčín, Pod Sokolicami 14.

Cieľové skupiny: pedagógovia, školy.

Centrum vedecko-technických informácií SR (od 1. 1. 2014 je jeho súčasťou aj bývalý ÚIPŠ - Ústav informácií a prognóz školstva) - je zdrojom štatistík a faktov o (nielen) regionálnom školstve.

Cieľové skupiny: pedagógovia, školy, široká verejnosť, verejná správa.

Štátna školská inšpekcia - je v Trenčianskom kraji zastúpená Školským inšpekčným centrom Trenčín s hlavným pracoviskom v Trenčíne a s vysunutým pracoviskom v Považskej Bystrici.

Cieľové skupiny: pedagógovia, školy.

Štátny inštitút odborného vzdelávania - je ďalšou priamo riadenou organizáciou Ministerstva školstva, vedy, výskumu, mládeže a športu SR. Zabezpečuje základné pedagogické dokumenty pre učebné a študijné odbory, ďalšie vzdelávanie pedagogických zamestnancov a koordinuje spoluprácu s domácimi a zahraničnými subjektmi s cieľom vybaviť školy technikou a zabezpečovať aktuálne úlohy hlavne v oblasti rekvalifikácie. ŠIOV je zodpovedný aj za rozvoj duálneho vzdelávania.

Cieľové skupiny: pedagógovia, školy, firmy zapojené do duálneho vzdelávania.

IUVENTA - Komunikačná platforma a podpora funkčnej siete medzi politikmi – praktikmi – výskumníkmi, ako základ pre politiku postavenú na poznatkoch. Príprava Stratégie SR pre mládež 2014-2020 – dokument, ktorý definuje základné ciele a úlohy štátnej politiky voči mládeži v prioritných témach medzi ktoré patrí aj environmentálna.

Cieľové skupiny: pracovníci s mládežou (dobrovoľní aj profesionálni), mladí vedúci – aktivisti.

Regionálne školstvo – materské, základné a stredné školstvo - Realizácia cieľov environmentálnej výchovy a vzdelávania daných Štátnym vzdelávacím programom prostredníctvom Prierezovej témy Environmentálna výchova.

Cieľové skupiny: žiaci, študenti, rodičia.

Centrá voľného času (CVČ) - Vytvárajú podmienky, organizujú a zabezpečujú výchovno-vzdelávaciu, záujmovú, rekreačnú a športovú činnosť pre deti a mládež v priebehu celého kalendárneho roka, vrátane školských prázdnin. Ponuka CVČ je v súčasnosti veľmi pestrá. V oblasti prírodovedy ponúkajú napr. zoológicko-chovateľské, turisticko-ochranárske, kynologické, "mladí vedci" či iné.

Cieľové skupiny: žiaci, študenti, rodičia, širšia verejnosť.

Vysoké školy - Príprava budúcich pedagógov, aj v odbore environmentalistika, environmentálna výchova. Rôzne odbory aplikovanej ekológie a environmentalistiky. Výskum v oblasti ekologických a environmentálnych vied, aj v oblasti pedagogických vied.

Cieľové skupiny: študenti, pedagógovia.

Lesné školy, lesné škôlky, resp. lesné kluby - Fungujú obvykle ako občianske združenia a ich náplňou sú najmä hry v prírode, spoznávanie rastlín a zvierat v ich pôvodnom životnom prostredí, tvorivé činnosti a

najmä láskavý a rešpektujúci prístup. Pri vzdelávaní detí vychádzajú z viacerých smerov, štátneho vzdelávacieho programu pre predprimárne vzdelávanie, ako aj alternatívnych pedagogík. Ich dôležitou súčasťou sú rodičia detí, ktorí sa spolupodieľajú na programe a aj samotnom výzore školy/škôlky. V súčasnosti ich zastrešuje Asociácia detských lesných klubov na Slovensku.

Cieľové skupiny: žiaci, rodičia, rodiny s deťmi.

Slovenská agentúra pre životné prostredie - SAŽP zabezpečuje odbornú činnosť v oblasti neformálnej environmentálnej výchovy a vzdelávania na celoslovenskej (centrála SAŽP v Banskej Bystrici) a regionálnej úrovni (Stredisko environmentálnej výchovy Dropie).

Prioritné témy: jednotlivé zložky životného prostredia, územia NATURA 2000, ekologická stopa.

Projekty: Šiška, Envirofilm, časopis Enviromagazín, Zelený svet, Ekologická stopa, Na túru s Naturou, Envirootázky, Detektív v prírode a ďalšie.

Cieľové skupiny: školy (materské, základné, stredné), koordinátori a odborní pracovníci environmentálnej výchovy, zamestnanci štátnej správy starostlivosti o životné prostredie a široká verejnosť.

Štátna ochrana prírody SR - ŠOP SR realizuje environmentálnu výchovu na celom Slovensku (územná pôsobnosť ŠOP SR), prostredníctvom odborných pracovníkov na jednotlivých pracoviskách ŠOP, s prioritou využívania autentičnosti zážitkového učenia a garanciou kvalitných informácií, vyplývajúcej z odborných poznatkov pracovníkov ŠOP SR.

Prioritné témy: druhová ochrana (programy na vzdelávanie v oblasti života a ochrany rastlinných a živočíšnych druhov), územná ochrana (programy určené na exkurzie do chránených území, či hodnotných území v okolí škôl), poukázanie na skutočné hodnoty človeka (život zvierat a celý kolobeh života v prírode sa dá parafrázovať a využiť na praktickú ukážku hodnôt, ktoré sú v živote skutočne potrebné)

Prioritné cieľové skupiny: materské, základné a stredné školy, ale i vysoké školy a univerzity, obecné a regionálne samosprávy, široká verejnosť.

Viac v prílohe Štátna ochrana prírody SR a environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета v Trenčianskom kraji

Múzeá, knižnice a iné kultúrne ustanovizne - Výstavy, exkurzie, špecializované výučbové programy pre školy a verejnosť, prednášková činnosť. V zriaďovateľskej pôsobnosti Trenčianskeho samosprávneho kraja pôsobia: Hvezdáreň v Partizánskom, Vlastivedné múzeum Považská Bystrica, Trenčianske múzeum Trenčín, Hornonitrianske múzeum v Prievidzi, Verejná knižnica Milana Rešetku Trenčín, Hornonitrianska knižnica v Prievidzi, Považská knižnica v Považskej Bystrici, Galéria Miloša Alexandra Bazovského v Trenčíne, Považské osvetové stredisko Považská Bystrica, Centrum tradičnej kultúry v Myjave, Regionálne kultúrne centrum v Prievidzi a Trenčianske osvetové stredisko v Trenčíne.

Prioritné cieľové skupiny: materské, základné a stredné školy, široká verejnosť.

Spoločnosť environmentálne výchovných organizácií Špirála – sieťová stavovská organizácia, združujúca mimovládne organizácie s environmentálnym vzdelávacím zameraním: Centrum environmentálnych aktivít Trenčín, Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica Bratislava a Zvolen, Inštitút aplikovanej ekológie Daphne Bratislava, o. z. Sosna Družstevná pri Hornáde, o. z. Slatinka Zvolen, Strom života, Klub KonTiKi, Tilia, Envirosvet, ArTUR, IEPD.

Systematická práca s materskými, základnými a strednými školami aj so širokou verejnosťou, akreditované vzdelávanie pre pedagógov, realizácia medzinárodných programov Zelená škola, Mladí reportéri pre životné prostredie a iných.

Dňa 10. októbra 2004 bola sieť Špirála prijatá za člena medzinárodnej prestížnej organizácie Foundation for Environmental Education (www.fee-international.org).

Prioritné témy: zmena vzorcov správania v zmysle uvedomelej skromnosti, sebestačnosti, zodpovednosti za vlastné činy, kritického myslenia, myslenia v súvislostiach, občianskeho aktivizmu a participácie.

Prioritné cieľové skupiny: materské, základné a stredné školy, široká verejnosť.

Ďalšie aktívne mimovládne organizácie – v rámci plnenia cieľov realizovaných projektov vykonávajú osvetové environmentálne aktivity ad hoc.

Prioritné cieľové skupiny: materské, základné a stredné školy, obce, široká verejnosť.

Zoznam niektorých mimovládnych organizácií pôsobiach na území TSK: Centrum environmentálnych aktivít, Špirála, Pre Prírodu, KOZA, GenoFond, Slovenská ornitologická spoločnosť, Spoločnosť na ochranu vtáctva Slovenska, Slovenský skauting, Priatelia Zeme, Sloboda zvierat, Zelená hliadka, ALEA - lesná pedagogika, Pangaea, SZOPK Nové Mesto, Častkovce, Beckov, Dolná Súča, Prievidza, Považská Bystrica, Manínska tiesňava, Falopia, Brečtan, Zero Waste Slovakia, Zelená hliadka, lesný klub Handrbolka, Dubnická environmentálna skupina, DUB, Kluby Stromu života, o. z. Inak, Asociácia permakultúry a ďalšie.

Súkromný sektor, nadácie, podnikateľské subjekty, médiá - Ojedinelé osvetové aktivity či kampane, bez koordinácie s inými subjektmi pôsobiacimi v oblasti environmentálnej výchovy a vzdelávania. Ako príklady možno uviesť:

- minifarma Lubina, ponúka programy pre školy, majú vlastné ubytovanie, vzdelávanie detí a žiakov zabezpečujú aj systémom "deti deťom",
- biofarma Charolais Podkylava s penziónom Adam a s tradíciou organizovania letných táborov pre deti na farme,
- lesná pedagogika, ktorú ponúka školám Lesotur Stará Turá.

K inštitucionálnej infraštruktúre environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu ďalej patria aj:

- **náučné chodníky**, budované na Slovensku naprieč všetkými spoločenskými sektormi;
- **Strediská environmentálnej výchovy** (SEV) - tie sú určené hlavne na realizáciu jednodňových či viacdňových environmentálnych programov pre odbornú a laickú verejnosť:

Štátne strediská environmentálnej výchovy prevádzkujú Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP) a Štátna ochrana prírody (ŠOP). V prvej dekáde 21. storočia prevádzkovala SAŽP celkom 9 SEV: SEV Harmónia, SEV Regetovka, SEV Teplý Vrch, SEV Dropie, SEV Spišská Sobota, SEV Košice, SEV Žilina, SEV Prievidza, SEV Banská Štiavnica. K dnešnému dňu z nich je v prevádzke iba jediné - SEV Dropie.

ŠOP prevádzkuje Školu ochrany prírody vo Varíne a niekoľko informačných stredísk, ktoré do istej miery plnia aj funkcie SEV.

Mimovládne organizácie na Slovensku prevádzkujú niekoľko pobytových stredísk environmentálnej výchovy a vzdelávania - v Zaježovej pri Zvolene (Živica), v Družstevnej nad Hornádom pri Košiciach (Sosna), v Hrubom Šúri pri Senci (ArTUR) a otvorenie ďalších je avizované. Daphne Bratislava, CEA Trenčín prevádzkujú mestské SEV, fungujúce ako učebne so zázemím.

Na území Trenčianskeho kraja nejestvuje žiadne SEV, ktoré by spĺňalo všetky atribúty či definíciu ekocentra (vid' príloha). Čiastočne spĺňajú parametre ekocentra CEA Trenčín (učebňa/klubovňa so zázemím), CVČ Včielka v Púchove - Púchovské Ekocentrum, učebne v ZOO Bojnice, miniZOO v CVČ Dubnica nad Váhom, Stanica mladých turistov v Milochove, kancelária SZOPK v Prievidzi a učebňa/knižnica na S-CHKO Biele Karpaty v Nemšovej - Klúčovom, resp. terénna stanica ŠOP SR v Novej Bošáci - na Grúni.

- všetky **zoologické a botanické záhrady** majú tiež vzdelávacie alebo výchovné programy pre deti a mládež, lídrom v tejto oblasti je ZOO Bojnice.

EVVO programy a projekty

Už dlhé roky štátne aj neštátne EVVO inštitúcie inšpirujú školy svojimi konkrétnymi projektmi - napr.:

- Umenie školských záhrad,
- Vráťme život obecným potokom,
- Korešpondenčná škola ekológie,
- Modré z neba - www.stromzivota.sk,
- Živá voda - www.stromzivota.sk,
- Zakliata hora - www.stromzivota.sk,
- Recyklohry - <http://www.recyklohry.sk/sk/>,
- Zelená škola - www.zelenaskola.sk
- Klíma nás spája - www.zivica.sk
- SadOVO - www.sadovo.sk
- Záhrada, ktorá učí - <https://www.zivica.sk/en/stranka-projektu/zahrada-ktora-uci>

- Jedlá zmena - <https://www.eatresponsibly.eu/sk/>
- Bio do škôl - <http://biodoskol.biospotrebitel.sk>,
- Skutočne zdravá škola - <http://www.skutecznezdrazaskola.cz>,
- EkoAlarm - <https://ekoalarm.sk>,
- Mladí reportéri pre životné prostredie - YRE - www.mladireporteri.sk,
- Skoč do života - <http://www.migaproject.eu/index.php?lang=sk>,
- Wild,
- GLOBE - <https://globe-czech.cz/cz>,
- BEAGLE - <http://www.beagleproject.org/sk/>,
- Roots and Shoots - <https://www.startlab.sk/autori/roots-n-shoots/>,
- Envirootázniky - <http://www.envirotazniky.sk>,
- Enviróza -
<http://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/environmentalna-vychova-a-vzdelavanie/skolske-programy-4330/enviroza/>,
- Ekologická stopa - <http://www.ekostopa.sk>,
- Triedim, triediš, triedime -
<http://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/environmentalna-vychova-a-vzdelavanie/skolske-programy-4330/triedim-triedis-triedime/>,
- Zelený svet -
<http://www.sazp.sk/novinky/zeleny-svet-a-mudra-priroda-v-znameni-zmeny-ci-premeny.html>,
- Na skládky nie sme krátky - <http://www.naskladkyniesmekratki.sk>
- <https://envipak.sk>, <http://www.triedime.sk>
- Trash Out - <http://www.trashout.me>
- PlantNet - <https://play.google.com/store/apps/details?id=org.plantnet&hl=sk>
- S.A.M.E. world - <http://edu-kit.sameworld.eu/>
- Prírodná záhrada - www.prirodnazahrada.eu
- www.eko-mapa.sk
- www.ekoporadna.sk a mnohé ďalšie.

Poznámka 1: Na okraj identifikácie cieľových skupín

Pre potreby koncepčných riešení s cieľom zefektívnenia systému environmentálnej výchovy a vzdelávania sme zadefinovali nasledovné cieľové skupiny (stávajúce inštitúcie, činné v EVVO v kraji, majú tieto cieľové skupiny **podchytené**- podchytené čiastočne - nepodchytené):

Školstvo (regionálne aj vysoké + školské zariadenia)

- žiaci + študenti

- budúci pedagógovia
- pedagógovia v praxi - učitelia a vychovávatelia
- koordinátori environmentálnej výchovy a vzdelávania
- vedenie škôl
- nepedagogickí zamestnanci škôl.

Pracovníci s mládežou (dobrovoľní aj profesionálni), mladí vedúci – aktivisti.

Verejná správa

- úradníci štátnej správy
- úradníci samospráv obcí a regiónov
- odborní pracovníci verejnej správy.

Podnikateľský sektor

- manažment
- pracovníci.

Tretí sektor

- manažment
- pracovníci.

*Cirkvi*Rodiny s deťmiOstatná verejnosť.**Poznámka 2: Definícia poskytovateľov služieb EVVO**

Podobne ako potreba definície ekocentra či strediska environmentálnej výchovy je pre účely koncepcie tiež dôležité zadať, kto je považovaný za poskytovateľa služieb EVVO. V Českej republike sa touto definíciou zaoberá *Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina*. Za poskytovateľa je považovaná organizácia alebo organizačná zložka (pobočka, pracovisko ap.), ktorá poskytuje služby v oblasti EVVO (vrátane programov – t. j. plánovaných vzdelávacích aktivít, ktoré naplňajú jeden či viacero cieľov EVVO, či sú to krátkodobé výučbové programy, alebo dlhodobé programy, kurzy, projekty, kampane, akcie pre verejnosť... Definícia poskytovateľov služieb EVVO je v Českej republike napojená na inštitucionálnu certifikáciu (<http://www.certifikace-sev.cz/data/A/D/h/Priloha-Kriteria-kvality-EVVO.pdf>). Certifikácia ustanovuje povinné ukazovatele v oblasti minimálneho počtu odučených osobohodín, v oblasti kvality a efektivity environmentálnych programov čo do metodiky aj čo do odbornosti, v oblasti minimalizácie environmentálnych dopadov prevádzky inštitúcie a i.

Poznámka 3: Medzinárodná spolupráca v EVVO

Úroveň medzinárodných vzťahov v odbore environmentálnej výchovy a vzdelávania je odlišná v rôznych sektoroch.

V štátnom sektore na centrálnych úrovniach je viac formálna. Ministerstvo životného prostredia SR v spolupráci s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR napríklad pravidelne odpočítuje medzinárodné záväzky Slovenskej republiky, vyplývajúce zo Stratégie EHK OSN pre výchovu k TUR, ktorá bola prijatá na zasadnutí vysokej úrovne predstaviteľov ministerstiev životného prostredia a školstva vo Vilniuse v r. 2005. Paradoxom je, že práve od roku 2005, teda za ostatných 10 rokov, systém environmentálnej výchovy a vzdelávania na Slovensku stagnuje. Podobne je to s kontaktmi štátnej správy a s plnením medzinárodných záväzkov vo vzťahu k OSN - ide najmä o Organizáciu OSN pre výchovu, vedu a kultúru (UNESCO), Svetovú zdravotnícku organizáciu (WHO), Organizáciu OSN pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO), Svetovú meteorologickú organizáciu (WMO), Inštitút OSN pre výchovu a výskum (UNITAR) a ďalšie.

Lepšia a konštruktívnejšia je situácia vo vzťahoch odborných rezortných organizácií s ich zahraničnými partnermi - väčšinou na báze spoločných projektov (príkladom je vzťah Slovenskej agentúry životného prostredia s britskou organizáciou Field Study Council - FSC).

Zahraničná spolupráca akademického sektoru vychádza z historických aj novobudovaných partnerstiev univerzít a škôl najmä v rámci Európy, ale aj mimo nej.

Rozvoj medzinárodných partnerstiev v súčasnosti podporujú rôzne EÚ fondy, čo využívajú rôzne organizácie verejného aj súkromného sektora, aj samotné školy.

Mimovládne organizácie sú tiež členmi rôznych medzinárodných organizácií, sietí, zoskupení. Príkladom je členstvo Siete environmentálno-výchovných organizácií Špirála v medzinárodnej organizácii Foundation for Environmental Education (FEE) so sídlom v Kodani.

Aktuálna pomerne nízka úroveň vzťahov slovenských ekopedagogických inštitúcií s ich zahraničnými partnermi odrzkadľuje aktuálny stav kapacitne poddimenzovaného systému environmentálnej výchovy a vzdelávania, ale aj istú neochotu otvárať sa svetu. Príkladom môže byť neochota kompetentných orgánov SR na úrovni vedenia rezortov prijať na Slovensku medzinárodný program GLOBE (začiatok doteraz neúspešných snáh domestikovať tento program na Slovensku sa datuje do roku 1996).

Pozitívnym príkladom je cezhraničná spolupráca Slovenskej republiky a Českej republiky v Euroregióne Bílé-Biele Karpaty, menovite napr. na úrovni obcí, škôl, mimovládnych organizácií. V strategickej časti Krajskej

koncepcie EVVO TK je plánované aj využitie doteraz nedostatočne využitého potenciálu cezhraničnej a medzinárodnej spolupráce v oblasti environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu.

I.3.5. Analýza ľudského potenciálu

Pre plnenie cieľov Krajskej koncepcie EVVO TSK a jej Akčných plánov je potrebné identifikovať okrem dôležitých zapojených inštitúcií aj ich odborný ľudský potenciál. V strategickej časti sú zadefinované rôzne expertné tímy - sú na území kraja odborníci a odborníčky, ktorí budú schopní a kompetentní stať sa platnými členmi týchto tímov?

Ekopedagógov, univerzálnych lektorov pre oblasť EVVO, je všeobecne na Slovensku málo a platí to aj pre Trenčiansky kraj. Sú to odborníci v odboroch prírodných vied, ekológie, environmentalistiky alebo humanitných vied - história, filozofia, a zároveň sú pedagógovia a didaktici, zapálení a motivovaní pre plnenie cieľov EVVO. Ekopedagógovia pôsobia na niektorých školách, v Centrách voľného času, v Štátnej ochrane prírody, v ZOO Bojnice, v sektore lesných škôl a škôlok a v zopár mimovládnych organizáciách. Systém prípravy ekopedagógov neexistuje, hoci sa niektoré slovenské aj české vysoké školy pokúšajú takýchto odborníkov pripraviť. Ekopedagógovia sa momentálne musia spoľahnúť na samovzdelávanie. V prípade naplňovania cieľov KK EVVO TSK však bude vytvorený systém na vzdelávanie aj odborníkov v tejto oblasti.

Pedagógovia na školách a v školských zariadeniach (menovite v Centrách voľného času) majú vysoké predpoklady rozšíriť počty ekopedagógov a pomôcť pri naplňovaní cieľov KK EVVO TSK nielen na pôde svojej školy, ale aj za jej múrmi. Na väčšine škôl pôsobia koordinátori Prierezovej témy Environmentálna výchova, pedagógovia, školení pre oblasť metodiky a didaktiky v téme zavádzania environmentálnych tém do všetkých relevantných predmetov, konzultanti pre svojich kolegov a často prvý kontakt pre žiakov, ich rodičov, kolegov pedagógov pri riešení environmentálnych problémov v škole, okolí školy, obci. Ich úloha je mimoriadne dôležitá, z výskumov na školách však vyplýva, že na väčšine škôl nemajú pre svoju prácu ideálne vytvorené podmienky a aj možnosti pre zvyšovanie ich kvalifikácie, odbornosti koordinátora ENV sú nedostatočné. Vysoký potenciál majú pedagogické fakulty, pripravujúce budúcich pedagogických zamestnancov. Celoslovenskou výzvou, o ktorej sa v odborných kruhoch začína diskutovať, je zavedenie Environmentálneho minima, povinného pre budúcich pedagógov všetkých aprobačných predmetov.

Podobne zdatných a motivovaných odborníkov nájdeme aj v ďalších inštitúciách - menovite medzi zamestnancami Správ chránených krajinných oblastí Biele Karpaty, Strážovské vrchy, Horné Ponitrie a medzi ich strážcami, dobrovoľníkmi, v lektorskom tíme Metodicko-pedagogického centra v Trenčíne, medzi pracovníkmi kultúrnych a informačných centier miest a obcí, v kultúrnych a osvetových zariadeniach obecne (múzeá, osvetové strediská, galérie, kultúrne domy, hvezdárne), medzi pedagógmi lesných škôl a škôlok a medzi zamestnancami a dobrovoľníkmi množstva mimovládnych organizácií, pôsobiach na území TSK (napr. Centrum environmentálnych aktivít, Špirála, Pre Prírodu, KOZA, GenoFond, Slovenská ornitologická spoločnosť, Spoločnosť na ochranu vtáctva Slovenska, Slovenský skauting, Priatelia Zeme, Sloboda zvierat, Zelená hliadka, ALEA - lesná pedagogika, Pangaea, SZOPK Nové Mesto, Častkovce, Beckov, Dolná Súča, Prievidza, Považská Bystrica, Manínska tiesňava, Falopia, Brečtan, Zero Waste Slovakia, Zelená hliadka, lesný klub Handrbolka, Dubnická environmentálna skupina, DUB, Kluby Stromu života, o. z. Inak a ďalšie).

Zložitejšia situácia je v obciach a v samosprávach obcí - hoci sa aj na úrovni vedenia obcí, aj na úrovni obecných či mestských zastupiteľov sa dajú registrovať experti a odborníci, potenciálne využiteľní pre oblasť plnenia cieľov EVV; realita "dôležitejších" a každodenných problémov obcí kapacitne vyčerpáva aj tento pro-environmentálny ľudský potenciál. Sú však výnimky obcí, ktoré je možno označiť za príklady dobrej praxe a za všetkými týmito príkladmi sú samozrejme ľudia, potenciálni experti pre naplňovanie cieľov KK EVVO TSK.

Najzložitejšia je situácia v podnikateľskom sektore, kde sa odborný ľudský potenciál, motivovaný a ochotný pomôcť realizácii naplánovaných EVVO aktivít, vyskytuje najzriedkavejšie. Aj tu sa samozrejme dajú identifikovať subjekty a odborníci v ich štruktúrach, najmä v sektore (ekologickej) poľnohospodárskej výroby, v sektore poskytovania služieb cestovného ruchu, (eko)agrotistiky či v sektore eko-technológií a služieb pre poskytovanie alternatívnych zdrojov energie či pre stavebné odbory. Najcennejší sú veľmi vzácne sa vyskytujúci odborníci v podnikoch, zapojených do systému duálneho vzdelávania.

Nepreskúmaná zostáva situácia na pôde cirkví, ktorá je považovaná z hľadiska potenciálu účinnosti environmentálnej osvetu za veľmi významnú. Je potešujúce, že na pôde Konferencie biskupov Slovenska vznikla Environmentálna subkomisia a je teda zrejme, že cirkvi nechcú environmentálne témy obchádzať.

Angažovanie sa všetkých vyššie menovaných expertov pri plnení cieľov KK EVVO TSK samozrejme závisí od ich motivácie pomôcť a od ich ochoty ďalej sa vzdelávať v témach environmentálnych, pedagogických, didaktických a získavať potrebné vedomosti a zručnosti.

I.3.6. Analýza aktuálnych zdrojov pre EVVO

Na financovanie EVVO sú v súčasnosti využívané pre EVVO projekty najmä:

1. štátne zdroje – nedostatočné, ich získanie je často netransparentné, administratívne náročné, vyžadujú predfinancovanie a funguje aj lobizmus;
2. samopráva (obce, župy) – minimálne a veľké regionálne rozdiely (individuálny a nesystémový prístup);
3. veľké granty a európske peniaze – určené hlavne veľkým a bohatým subjektom vzhľadom na spolufinancovanie a administratívnu náročnosť;
4. malé granty – relatívny dostatok, ale úspešnosť je vopred nejasná, čiže je to nestabilný zdroj;
5. korporátne financie, fundraising – s rôznorodými výsledkami, zatiaľ tiež nesystematický a nestabilný zdroj;
6. iné (2%, dary...) – okrajové zdroje (využívajú školy a mimovládne organizácie).

Z výskumu v školách a školských zariadeniach a v prostredí súčasných poskytovateľov EVVO služieb v kraji sú najdôležitejšie konkrétne zdroje:

Verejné inštitúcie - najmä školy, školské zariadenia a odborné rezortné inštitúcie (MŽP SR, MŠVVaŠ SR a MK SR) - **štátny rozpočet, rozpočty obecných a krajských samospráv**, účelové prostriedky na plnenie úloh týchto verejných inštitúcií, vyplývajúcich z platnej legislatívy.

Druhým najvýznamnejším zdrojom pre vyššie uvedených prijímateľov sú **nadácie**: Nadácia pre deti Slovenska, Nadácia Pontis, Nadácia Ekopolis, Nadácia Intenda, Nadácia Spoločne pre región, Nadácia Orange, Nadácia SPP, Nadácia Tatrabanky a iné firemné nadácie, Višegrádsky fond, komunitné nadácie a mnohé ďalšie.

Školy a školské zariadenia, menej aj mimovládne organizácie využívajú možnosť čerpania grantov z programu **"Enviroprojekt"** Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR - program je určený na realizáciu environmentálnych projektov pre základné, stredné školy a mimovládne organizácie. Program je dlhodobo kritizovaný najmä zo strany mimovládnych organizácií pre svoju netransparentnosť a nepružnosť. Pomerne často (v porovnaní s inými dostupnými zdrojmi) je využívaný grantový mechanizmus Trenčianskeho samosprávneho kraja s názvom **"Zelené oči"**, určený na financovanie environmentálnych projektov (maximum podpory 2000,- EUR). O granty môžu žiadať školy, obce, MVO a iné právnické, ale aj fyzické osoby. Tento mechanizmus je v samosprávnych štruktúrach pomerne ojedinelý, ocenenia a nasledovania hodný. Aj keď z hľadiska celkovej finančnej alokácie i z hľadiska výšky jednotlivej pomoci zatiaľ menej významný, navyše z neho nemôžu čerpať dotácie organizácie (čiže aj školy) v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK.

Environmentálny fond je samostatná právnická osoba. Jeho nadriadeným orgánom je Ministerstvo životného prostredia SR, ktoré vykonáva jeho správu. Cieľom Environmentálneho fondu je uskutočňovať štátnu podporu starostlivosti o životné prostredie a tvorbu životného prostredia na princípoch trvalo udržateľného rozvoja. V súlade s právnymi predpismi o Environmentálnom fonde možno finančné prostriedky poskytnúť formou dotácie a úveru aj na environmentálnu výchovu, vzdelávanie a propagáciu. Slabinou tohto dotačného nástroja sú však rôzne netransparentné rozhodnutia fondu a neschopnosť zmeniť pravidlá čerpania prostriedkov fondu v prospech potrieb žiadateľov zo sektoru environmentálnej výchovy a vzdelávania. Aj preto je jeho využitie inštitúciami v Trenčianskom kraji takmer nulové.

Grantový program „**Zelený vzdelávací fond**“ Ministerstva životného prostredia SR bol zriadený v roku 2017. Zelený vzdelávací fond administruje Slovenská agentúra životného prostredia a momentálne je program hodnotený ako prínosný, avšak administratívne (pre žiadateľov a prijímateľov grantov) náročný. Inštitúciami v Trenčianskom kraji bol tento finančný zdroj využitý zatiaľ iba výnimočne.

Eurofondy sú využívané najmä inštitúciami, ktoré majú kapacity na zvládanie pomerne vysokej administratívnej záťaže, ktorú si vyžadujú pravidlá čerpania Eurofondov, v podstate bez ohľadu na ich druh. Menovite isto treba spomenúť program Erasmus+, do ktorého sú zapojené mnohé školy a školské zariadenia, ale aj mimovládne organizácie, pričom mnohé z týchto projektov majú aj environmentálny kontext.

I.4. SWOT analýza

Pozn.: v SWOT analýze sú tučným písmom zvýraznené body, ktoré boli v procese pripomienkovania pracovných verzií SWOT analýzy vyhodnotené ako osobitne významné a riešenia hodné.

1. SILNÉ STRÁNKY

1.1. ŠKOLSTVO

- A) ukotvenosť EVVO vo vzdelávacom systéme vo forme Prierezovej témy,**
- B) existencia odborných inštitúcií (v SK všeobecne, aj v TK), zaoberajúcich sa EVVO,**
- C) odborné a organizačné kapacity mimovládnych organizácií (aj ako nositelia inovácií), odborné a organizačné kapacity v školských zariadeniach (CVČ) a v osvetových zariadeniach,
- D) viacero prijateľných metodických a odborných materiálov pre pedagógov (zatiaľ nie však pre všetky témy),
- E) existencia pestrej metodológie EVVO,**
- F) existencia dobrých a inšpiratívnych projektov EVVO (napríklad program Zelená škola, GLOBE, Beagle a iné),
- G) existujúca základňa motivovaných a nadšených pedagógov v oblasti EVVO, celoročná činnosť so žiakmi v rámci mimoškolských aktivít organizovaných MVO, CVČ a na školách,**
- H) existencia environmentálnych predmetov na TnUAD (na Fakulte sociálno-ekonomických vzťahov a Fakulte priemyselných technológií a na Fakulte špeciálnej techniky),
- I) existencia príkladov dobrej praxe (včleňovanie EVVO do ŠkVP), efektívnych foriem EVVO,
- J) pozitívne výsledky napríklad v problematike triedenia odpadov, šetrenia vodou, energií,
- K) dostatok aktuálnych informácií o ŽP,
- L) ústretovosť vedenia TSK, projekt Zelená župa a grantový program Zelené oči,**
- M) história spolupráce s ČR v oblasti projektov EVVO (potenciál tradičnej spolupráce so Zlínskym krajom, aj s ďalšími krajinami ČR).

1.2. CELOŽIVOTNÉ VZDELÁVANIE

- A) existencia odborných inštitúcií (v SK všeobecne, aj v TK), zaoberajúcich sa EVVO,**
- B) odborné a organizačné kapacity mimovládnych organizácií (aj ako nositelia inovácií),
- C) existencia pestrej metodológie EVVO,**
- D) pozitívne výsledky napríklad v problematike triedenia odpadov, šetrenia vodou, energií,
- E) obyvatelia kraja si vo väčšine uvedomujú výnimočnosť/cennosť a kvalitu slovenskej prírody, väčšinou hodnotia aj životné prostredie ako kvalitné,
- F) dostatok aktuálnych informácií o ŽP,
- G) existencia ekoporadenskej siete - poradné portály pre verejnosť (napr.: www.biospotrebiteľ.sk, www.ekoporadna.sk), poradenstvo v bioobchodoch, v energetike a pod.

1.3. PODNIKATEĽSKÁ SFÉRA

- A) odborné a organizačné kapacity mimovládnych organizácií (aj ako nositelia inovácií) pre klientov z oblasti podnikateľskej sféry,
- B) dostatok aktuálnych informácií o ŽP,
- C) prínos environmentálnej firemnej kultúry zahraničných firiem pôsobiacich v TK - pre zamestnancov i zákazníkov,**
- D) možnosť rozvoja EVVO v rámci duálnej výchovy v TK.**

1.4. SAMOSPRÁVA

- A) existencia odborných inštitúcií (v SK všeobecne, aj v TK), zaoberajúcich sa EVVO,**
- B) odborné a organizačné kapacity mimovládnych organizácií (aj ako nositelia inovácií),
- C) pozitívne príklady dobrej praxe - napríklad v problematike triedenia odpadov (obec Košeca), šetrenia vodou, energií...,
- D) dostatok aktuálnych informácií o ŽP,
- E) ústretovosť vedenia TSK, projekt Zelená župa a grantový program Zelené oči.**

1.5. ŠTÁT (celoslovenská úroveň)

- A) dostatok aktuálnych informácií o ŽP,

- B) existencia rezortného portálu o ŽP,
- C) zákon o slobodnom prístupe k informáciám,
- D) environmentálna legislatíva na solídnej (EÚ) úrovni,
- E) sledovanie niektorých indikátorov stavu životného prostredia.

2. SLABÉ STRÁNKY

2.1. ŠKOLSTVO

- A) nedostatočné výsledky napríklad v problematike triedenia odpadov, šetrenia vodou, energií (v porovnaní so štandardom EÚ)
- B) mizivé výsledky vo výchove k občianskej angažovanosti, slabá angažovanosť a uvedomelosť dospelých
- C) mizivé výsledky v témach ochranných (ochrana lesa, biodiverzity, nulové povedomie o inváziách druhov a ich vplyve na ochranu prírody a krajiny) - chýbajú praktické aktivity z oblasti OP a ŽP, terénne exkurzie s využitím náučných chodníkov a informačných tabúl informujúcich o danom chránenom území, možnosti škôl spolupracovať s regionálnymi správami CHKO/NP,
- D) nízke povedomie absolventov škôl TK o prírodnom potenciáli, o konkrétnych prírodných hodnotách a krásach TN kraja,
- E) slabá až nulová informovanosť obyvateľov kraja - absolventov škôl o environmentálnych záťažoch a ich vplyve/dopadoch na zdravie obyvateľov a na prírodu,
- F) podceňovanie dôsledkov klimatických zmien zo strany širokej verejnosti, ale aj zo strany autorít (pedagógovia), nízka miera chápania významu vodozádržných opatrení v krajine a iných adaptačných opatrení na zmenu klímy,
- G) slabá/nedostatočná spolupráca odborných inštitúcií, zaoberajúcich sa EVVO,**
- H) nesystematická, ostrovočkovitá, nekoordinovaná realizácia formálnej aj neformálnej environmentálnej výchovy a vzdelávania,
- I) podceňovanie terénnej/outdoorovej výučby,
- J) slabé využívanie zážitkových foriem ENV na školách, bádateľstva, aktívneho riešenia environmentálnych problémov, projektového vyučovania, rovesníckeho vzdelávania a iných aktivizujúcich foriem výchovy a vzdelávania
- K) chýbajúce metodické a odborné EVVO materiály pre pedagógov(napríklad v témach zelené obstarávanie, zmeny klímy, globálne vzdelávanie, ekologické poľnohospodárstvo, kvalita potravín, udržateľné lesné hospodárstvo, udržateľný cestovný ruch, spotrebiteľská výchova...),**
- L) neexistencia úložiska/verejne známeho zdroja pre pedagógov a lektorov zdarma prístupných námetov, hier, testov, kvízov, videí, prezentácií, aktivít EVVO**
- M) chýbajúca jednotná učebnica pre environmentálnu výchovu pre ZŠ aj SŠ,
- N) chýbajúca infraštruktúra EVVO, nedostatočné množstvo ekocentier, mimoškolských zariadení a MVO, pravidelne poskytujúcich svoje služby školám, verejnosti, absencia ekoporadenskej siete, informačných eko-bodov a pod.,**
- O) slabá ponuka eko-náučných chodníkov na území kraja, pri existujúcich slabá interaktívnosť, nemodernosť (v kontexte moderných trendov interpretácie prírody),
- P) chýbajúce vybavenie škôl (napríklad chýba vo väčšine škôl dnes úplný základ - koše na triedený zber odpadu, ale aj laboratóriá, prírodné učebne...),**
- Q) nedôsledná aplikácia teoretických poznatkov v praxi (napr. už len samotná prevádzka škôl a školských jedální), absencia kontaktu s praxou, nedostatok exkurzií,
- R) slabá - kapacitne nepostačujúca - ponuka EVVO pre školy a iné vzdelávacie zariadenia (výučbové programy, súťaže, výstavy...),
- S) neochota škôl zapájať sa do EVVO aktivít,
- T) nedostatok aktívnych pedagógov, ktorí by sa podieľali na EVVO na škole.
- U) slabá motivácia pedagógov (osobitne v oblasti výchovy a v prierezových témach, ktoré pedagógovia, ale aj vedenia škôl a zriaďovatelia škôl nepovažujú za priority),
- V) prierezová téma ENV - formálnosť realizácie – niektoré školy výrazný posun, niektoré ťažký formalizmus,
- W) nesystematické environmentálne vzdelávanie pedagógov v praxi,**

X) nesystémová podpora koordinátorov ENV na školách - častokrát chýba podporavedenia, spolupráca ostatných kolegov, chybné chápanie úlohy koordinátora ENV na školách,

Y) nedostatočné prepájanie ENV s inými prierezovými témami, menovite napríklad s regionálnou výchovou,

Z) absencia definovania priorít a merateľných cieľov EVVO na všetkých úrovniach (konkrétne v strategických dokumentoch, v pedagogickej dokumentácii škôl ap.),

AA) nedostatočný výskum, nejestvujúca reflexia plnenia cieľov ENV, nejestvujúci funkčný spôsob merania kvality a efektívnosti ENV programov a aktivít,

AB) neexistencia environmentálneho manažmentu na školách.

2.2. CELOŽIVOTNÉ VZDELÁVANIE

A) stále nedostatočné výsledky napríklad v problematike triedenia odpadov, šetrenia vodou, energií (v porovnaní so štandardom EÚ)

B) mizivé výsledky vo výchove k občianskej angažovanosti, slabá angažovanosť a uvedomelosť dospelých,

C) mizivé výsledky v témach ochranných (ochrana lesa, biodiverzity, nulové povedomie o inváziách druhov a ich vplyve na ochranu prírody a krajiny),

D) slabá až nulová informovanosť obyvateľov kraja o environmentálnych záťažach a ich vplyve/dopadoch na zdravie obyvateľov a na prírodu,

E) podceňovanie dôsledkov klimatických zmien zo strany širokej verejnosti, ale aj zo strany autorít (pedagógovia, politici, firemný manažment...), nízka miera chápania významu vodozádržných opatrení v krajine a iných adaptačných opatrení na zmenu klímy,

F) nedostatočný rozsah triedenia odpadov (celoslovenský problém), vysoký podiel skládkovania odpadu (v kraji vyše 83% z celkového množstva komunálneho odpadu)

G) chýbajúca infraštruktúra EVVO, nedostatočné množstvo ekocentier, mimoškolských zariadení a MVO, pravidelne poskytujúcich svoje služby školám, verejnosti, absencia ekoporadenskej siete, informačných eko-bodov a pod.

H) slabá ponuka eko-náučných chodníkov na území kraja, pri existujúcich slabá interaktívnosť, nemodernosť (v kontexte moderných trendov interpretácie prírody)

I) slabá/nedostatočná spolupráca odborných inštitúcií, zaoberajúcich sa EVVO,

J) nesystematická, ostrovčekovitá, nekoordinovaná realizácia neformálnej environmentálnej výchovy a vzdelávania,

K) absencia definovania priorít a merateľných cieľov EVVO na všetkých úrovniach,

L) chýbajúce metodické a odborné EVVO materiály pre lektorov (napríklad v témach zelené obstarávanie, zmeny klimatu, globálne vzdelávanie, ekologické poľnohospodárstvo, kvalita potravín, udržateľné lesné hospodárstvo, udržateľný cestovný ruch, spotrebiteľská výchova...),

M) neexistencia úložiska/verejne známeho zdroja pre pedagógov a lektorov zdarma prístupných námetov, hier, testov, kvízov, videí, prezentácií, aktivít EVVO

N) slabá - kapacitne nepostačujúca - ponuka EVVO pre školy a iné vzdelávacie zariadenia (výučbové programy, súťaže, výstavy...)

O) nedostatočný výskum, nejestvujúca reflexia plnenia cieľov EVVO, nejestvujúci funkčný spôsob merania kvality a efektívnosti EVVO programov a aktivít, mapovanie potrieb a očakávaní cieľových skupín.

2.3. PODNIKATEĽSKÁ SFÉRA

A) neexistujúca EVVO pre podnikateľské subjekty, firemný manažment

B) nedostatočné výsledky niektorých firiem napríklad v problematike triedenia odpadov, šetrenia vodou, energií (v porovnaní so štandardom EÚ)

C) slabá až nulová informovanosť radových zamestnancov firiem o environmentálnych záťažach a ich vplyve/dopadoch na zdravie obyvateľov a na prírodu,

D) neexistujúce pravidelné vyhodnocovanie vývoja podnikateľského sektoru - s monitoringom vhodných indikátorov zapojenia firiem do duálneho vzdelávania, do cirkulárnej ekonomiky, štandardov environmentálnej politiky, environmentálnych dopadov podnikania v oblasti znečisťovania zložiek ŽP, spotreby vody a energií, produkcie odpadov,

E) nedostatočné zapájanie firemného/podnikateľského sektoru do podpory EVVO aktivít,

- F) slabé environmentálne povedomie manažmentov podnikateľských subjektov dovnútra firiem i navonok (iba štvrtina verejne aspoň deklaruje environmentálnu politiku firmy, z nich väčšina sú firmy zahraničné),
- G) neexistencia prehľadu firiem s environmentálnou, resp. recyklačnou výrobou v TK,
- H) neexistujúci environmentálny manažment firemných priestorov / kancelárií.

2.4. SAMOSPRÁVA (kraj, obce)

A) nedostatok investícií do rozvoja systému EVVO, všeobecne nedostatok financií, na úrovni štátu, kraja aj obcí,

- B) neexistujúca EVVO pre pracovníkov v samosprávach,
- C) slabá - kapacitne nepostačujúca - ponuka EVVO pre školy a iné vzdelávacie zariadenia (výchovné programy, súťaže, výstavy...)
- D) stále nedostatočné výsledky napríklad v problematike triedenia odpadov, šetrenia vodou, energií (v porovnaní so štandardom EÚ),
- E) nedostatočný rozsah triedenia odpadov (celoslovenský problém), vysoký podiel skládkovania odpadu (v kraji vyše 83% z celkového množstva komunálneho odpadu),
- F) nedostatok kontajnérov na triedený zber, zlá spolupráca obcí s Organizáciami zodpovednosti výrobcov,
- G) iba v 8% dotazovaných obcí v kraji sú ich občania nejakým (aspoň symbolickým) spôsobom zvýhodnení za triedenie komunálneho odpadu (analogicky: nízke využívanie ekonomických motivačných nástrojov),
- H) obce (samosprávy) majú iba výnimočne spracované plány/stratégie adaptácie na zmeny klímy (cca 10%), opatrenia realizuje iba 5% z oslovených obcí (väčšinou vodozádržné opatrenia),
- I) neexistujúca sieť systematického sledovania a vyhodnocovania emisného a hlukového znečistenia územia,
- J) nedostatočná starostlivosť o mimolesné porasty - premnoženie a šírenie invázných druhov najmä rastlín,
- K) dostupnosť aktuálnych informácií o ŽP v TK,
- L) neexistujúca krajská databáza, prehľad (ani na Štatistickom úrade, ani na Úrade TSK) podnikateľských subjektov, zaoberajúcich sa cirkulárnou ekonomikou,
- M) slabá až nulová informovanosť obyvateľov kraja o environmentálnych záťažiach a ich vplyve/dopadoch na zdravie obyvateľov a na prírodu,
- N) podceňovanie dôsledkov klimatických zmien zo strany širokej verejnosti, ale aj zo strany autorít (pedagógovia, politici), nízka miera chápania významu vodozádržných opatrení v krajine a iných adaptačných opatrení na zmenu klímy,
- O) slabá/nedostatočná spolupráca odborných inštitúcií, zaoberajúcich sa EVVO,**
- P) nefunkčný systém koordinácie a informovania o EVVO aktivitách v kraji, chýbajúci jednotný informačný systém v rámci EVVO,
- Q) neexistuje oficiálny subjekt vykonávajúci funkciu krajského koordinátora EVVO,
- R) nesystematická, ostrovčekovitá, nekoordinovaná realizácia neformálnej environmentálnej výchovy a vzdelávania,
- S) nesystematické ENV vzdelávanie pedagógov v praxi,**
- T) viaceré vzdelávacie aktivity v systéme akreditovaného vzdelávania pedagógov v praxi v odbore EVVO sú formálne a plytké,
- U) nedostatočné povedomie zriaďovateľov škôl o ponuke seminárov a vzdelávania v odbore EVVO,
- V) nedostatočný výskum, nejestvujúca reflexia plnenia cieľov EVVO, nejestvujúci funkčný spôsob merania kvality a efektívnosti EVVO programov a aktivít, mapovanie potrieb a očakávaní cieľových skupín,**
- W) absencia definovania priorít a merateľných cieľov EVVO na všetkých úrovniach samospráv,
- X) nedostatočné zapájanie verejnej správy do podpory EVVO aktivít,
- Y) neexistencia environmentálneho manažmentu priestorov samosprávy / kancelárií.

2.5. ŠTÁT (celoslovenská úroveň)

- A) nedostatočný rozsah triedenia a spracovania odpadov (celoslovenský problém), vysoký podiel skládkovania odpadu (v kraji vyše 83% z celkového množstva komunálneho odpadu)
- B) poddimenzovaný personál a technické zabezpečenie ochrany prírody na území kraja
- C) neexistujúca sieť systematického sledovania a vyhodnocovania emisného a hlukového znečistenia územia

- D) dostupnosť - prístupnosť k aktuálnym informáciám o ŽP
- E) neexistujúca databáza, prehľad (ani na Štatistickom úrade, ani na Úrade TSK) podnikateľských subjektov, zaoberajúcich sa cirkulárnou ekonomikou,
- F) slabá/nedostatočná spolupráca odborných inštitúcií, zaoberajúcich sa EVVO,**
- G) nesystematická, ostrovčekovitá, nekoordinovaná realizácia formálnej aj neformálnej environmentálnej výchovy a vzdelávania
- H) nedostatočná príprava učiteľov v rámci štúdia na Pedagogických fakultách (chýba cieľavedomosť, systém, spolupráca škôl),**
- I) viaceré vzdelávacie aktivity v systéme prípravy budúcich pedagógov v odbore EVVO sú formálne a plytké (platí aj pre mnohé akreditované vzdelávania pedagógov v praxi),
- J) nesystematické ENV vzdelávanie pedagógov v praxi,**
- K) nedostatočný výskum, nejestvujúca reflexia plnenia cieľov EVVO, nejestvujúci funkčný spôsob merania kvality a efektívnosti EVVO programov a aktivít, mapovanie potrieb a očakávaní cieľových skupín,**
- L) slabá až nulová informovanosť obyvateľov kraja o environmentálnych záťažoch a ich vplyve/dopadoch na zdravie obyvateľov a na prírodu,
- M) podceňovanie dôsledkov klimatických zmien zo strany širokej verejnosti, ale aj zo strany autorít (pedagógovia, politici, firemný manažment...), nízka miera chápania významu vodozádržných opatrení v krajine a iných adaptačných opatrení na zmenu klímy,
- N) slabá vymožitelnosť environmentálneho práva, v oblasti OP, OŽP, ale aj stavebného práva,**
- O) neexistencia úložiska/verejne známeho zdroja pre pedagógov a lektorov zdarma prístupných námetov, hier, testov, kvízov, videí, prezentácií, aktivít EVVO,**
- P) zlé a bezvýsledné nastavenie stratégie budovania siete štátnych stredísk environmentálnej výchovy,**
- Q) chýbajúca podpora zo strany štátu vo forme férovej súťaže o najlepšie projekty EVVO,
- R) nedostatok investícií do rozvoja systému, všeobecne nedostatok financií, na úrovni štátu, kraja aj obcí.**

3. PRÍLEŽITOSTI

3.1. ŠKOLSTVO

- A) využívanie prírodných daností regiónu (CHKO, údolie Váhu...) a ich zázemia ako vzdelávacej a turistickej atraktivity (aj na účely EVVO)
- B) témy na doplnenie osnov vzdelávania - využívanie nových a účinných eko-technológií, zvýšenie dôrazu na využívanie obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie, prevencia vzniku odpadov - podpora spracovateľských recyklačných kapacít, minimalizácia skládkovania odpadov
- C) komplexný prístup v EVVO – napr. mediálna výchova - envirovýchova - regionálna výchova - prezentačné zručnosti si nekonkurujú, vedia sa práve vzájomne ako prierezové témy podporiť,
- D) existujúca základňa motivovaných a nadšených pedagógov v oblasti EVVO
- E) využívanie potenciálu enviroorganizácií, odborných inštitúcií + pestrej, širokej základne občianskeho sektora - zvyšovanie ich podielu v systéme zabezpečovania environmentálnych, vzdelávacích, informačných a osvetových služieb,**
- F) využívanie existujúcich príkladov dobrej praxe (včleňovanie EVVO do ŠkVP), efektívnych foriem EVVO,
- G) pokrytie / otvorenie nových tém v metodických materiáloch pre pedagógov a lektorov, modernizácia existujúcich metodík
- H) tvorba pestrej metodológie EVVO,
- I) zatraktívnenie environmentálnych tém pre žiakov/študentov, učiacich sa,
- J) využívanie potenciálu školských záhrad a areálov pre EVVO aktivity,**
- K) rozšírenie siete eko-náučných chodníkov na území kraja, pri existujúcich rekonštrukcia - zvýšenie interaktívnosti, modernizácia (v kontexte moderných trendov interpretácie prírody)
- L) vytvorenie úložiska/verejne známeho zdroja pre pedagógov a lektorov zdarma prístupných námetov, hier, testov, kvízov, videí, prezentácií, aktivít EVVO
- M) podpora/uprednostňovanie regionálnych potravín v školských jedálňach v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK - nový vietor vo verejnom obstarávaní a envirovýchovný potenciál,

N) využívanie potenciálu EÚ fondov (príklad ČR),

O) existencia malých grantových schém pre EVVO - Enviroprojekt na Ministerstve školstva SR, Zelený vzdelávací fond na MŽP SR, a na úrovni kraja najmä potenciál grantového programu Zelené oči,

P) asistencia/servis pre školy/samosprávy pri žiadaní o dotácie v rôznych grantových a dotačných schémach (konzultácie, semináre...)

Q) koordinovaná medzisektorová (aj cezhraničná) spolupráca v oblasti EVVO a výchovy k TUR,

R) spoločné projekty škôl, zriaďovateľov škôl s odbornými EVVO inštitúciami (štátnymi, súkromnými, mimovládny...) - na úrovni miestnej, mikroregionálnej, regionálnej, celoslovenskej aj medzinárodnej,

S) potenciál spolupráce s materskými centrami ... matky ako jedna z dôležitých

cieľových skupín - základ pre formovanie hodnôt aj vnímanie prírody,

T) potenciál spolupráce s lesnými materskými a základnými školami + vytvorenie legislatívnych podmienok pre ich fungovanie – spolupráca s ČR,

U) zintenzívnenie spolupráce s ČR (potenciál tradičnej spolupráce so Zlínskym krajom a s ďalšími krajinami ČR) – výmena metodík, skúseností s hodnotením envirovýchovných programov, inšpirácia - osvedčené programy a osvetové akcie v iných regiónoch a pod., spoločné cezhraničné projekty

V) využívanie existujúcich skúseností s budovaním a prevádzkou ekocentier v ČR,

W) využívanie existujúcich skúseností s certifikáciou poskytovateľov EVVO v ČR.

3.2. CELOŽIVOTNÉ VZDELÁVANIE

A) využívanie prírodných daností regiónu (CHKO, údolie Váhu...) a ich zázemia ako vzdelávacej a turistickej atraktivity (aj na účely EVVO),

B) témy na doplnenie osnov vzdelávania - využívanie nových a účinných eko-technológií, zvýšenie dôrazu na využívanie obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie, prevencia vzniku odpadov - podpora spracovateľských recyklačných kapacít, minimalizácia skládkovania odpadov,

C) využívanie potenciálu enviroorganizácií, odborných inštitúcií + pestrej, širokej základne občianskeho sektoru - zvyšovanie ich podielu v systéme zabezpečovania environmentálnych, vzdelávacích, informačných a osvetových služieb,

D) pokrytie / otvorenie nových tém v metodických materiáloch pre pedagógov a lektorov, modernizácia existujúcich metodík,

E) využívanie pestrej metodológie EVVO,

F) využívanie príťažlivosti environmentálnych tém pre žiakov/študentov, učiacich sa,

G) rozšírenie siete eko-náučných chodníkov na území kraja, pri existujúcich rekonštrukcia - zvýšenie interaktívnosti, modernizácia (v kontexte moderných trendov interpretácie prírody)

H) vytvorenie úložiska/verejne známeho zdroja pre pedagógov a lektorov zdarma prístupných námetov, hier, testov, kvízov, videí, prezentácií, aktivít EVVO,

I) využívanie potenciálu EÚ fondov (príklad ČR),

J) existencia malých grantových schém pre EVVO - Enviroprojekt na Ministerstve školstva SR, Zelený vzdelávací fond na MŽP SR, a na úrovni kraja najmä potenciál grantového programu Zelené oči,

K) asistencia/servis pre školy/samosprávy pri žiadaní o dotácie v rôznych grantových a dotačných schémach (konzultácie, semináre...),

L) koordinovaná medzisektorová (aj cezhraničná) spolupráca v oblasti EVVO a výchovy k TUR,

M) zintenzívnenie spolupráce s ČR (potenciál tradičnej spolupráce napríklad s krajom Zlínskym, ale aj s ďalšími krajinami ČR) – výmena metodík, skúseností s hodnotením,

envirovýchov. programov, inšpirácia - osvedčené programy a osvetové akcie v iných regiónoch a pod., spoločné projekty,

N) využívanie existujúcich skúseností s budovaním a prevádzkou ekocentier v ČR,

O) využívanie existujúcich skúseností s certifikáciou poskytovateľov EVVO v ČR.

3.3. PODNIKATEĽSKÁ SFÉRA

A) využívanie prírodných daností regiónu (CHKO, údolie Váhu...) a ich zázemia ako vzdelávacej a turistickej atraktivity (aj na účely EVVO),

- B) využívanie nových a účinných eko-technológií, zvýšenie dôrazu na využívanie obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie, prevencia vzniku odpadov - podpora spracovateľských recyklačných kapacít, minimalizácia skládkovania odpadov,
- C) podpora a rozvoj ekologickej poľnohospodárskej výroby,
- D) rozvoj ovocinárstva, chovu oviec a iných tradičných poľnohospodárskych odborov v kraji - potenciál pre cestovný ruch,
- E) podpora výroby a ponuky regionálnych a tradičných produktov, podpora samostatnosti a propagácie rodinných fariem, malých farmárov, remeselníkov,
- F) podpora potravinovej sebestačnosti,
- G) podpora cyklo dopravy, údržby turistických, cykloturistických, bežkárskejších tratí (vrátane zázemia), všeobecne podpora infraštruktúry "mäkkého" turizmu,
- H) znižovanie výroby + environmentálne opatrenia (odsírenie blokov tepelných elektrární, rekonštrukcia zariadení, náhrada kotlov za fluidné, elektromagnetické a elektrostatické odľučovače) = zlepšovanie situácie v znečistení ovzdušia územia,**
- I) existencia podnikateľských subjektov so záujmom o spoluprácu a prezentáciu formou environmentálnych aktivít (nie formou spotrebiteľských súťaží),**
- J) zavedenie databázy, prehľadu podnikateľských subjektov, zaoberajúcich sa cirkulárnou ekonomikou,
- K) ponuka služieb zo strany MVO pre firmy – napr. v tvorbe environmentálneho manažmentu a zmien správania v kanceláriách a pod.

3.4. SAMOSPRÁVA (kraj, obce)

- A) využívanie prírodných daností regiónu (CHKO, údolie Váhu...) a ich zázemia ako vzdelávacej a turistickej atraktivity (aj na účely EVVO),
- B) využívanie nových a účinných eko-technológií, zvýšenie dôrazu na využívanie obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie, prevencia vzniku odpadov - podpora spracovateľských recyklačných kapacít, minimalizácia skládkovania odpadov,
- C) podpora cyklo dopravy, údržby turistických, cykloturistických, bežkárskejších tratí (vrátane zázemia), všeobecne podpora infraštruktúry "mäkkého" turizmu,
- D) podpora výroby a ponuky regionálnych a tradičných produktov, podpora samostatnosti a propagácie rodinných fariem, malých farmárov, remeselníkov,
- E) podpora potravinovej sebestačnosti,
- F) starostovia oslovených obcí kraja si uvedomujú význam šetrenia vody, energie či význam zeleného nakupovania/zeleného obstarávania,
- G) starostovia oslovených obcí kraja sa v polovici prípadov zapájajú do rôznych environmentálnych projektov a takmer všetci opýtaní majú záujem sa v oblasti získavania zdrojov na environmentálne projekty ďalej vzdelávať,
- H) využívanie potenciálu EÚ fondov (príklad ČR),**
- I) existencia malých grantových schém pre EVVO - Enviropjekt na Ministerstve školstva SR, Zelený vzdelávací fond na MŽP SR, a na úrovni kraja najmä potenciál grantového programu Zelené oči,**
- J) asistancia/servis pre školy/samosprávy pri žiadaní o dotácie v rôznych grantových a dotačných schémach (konzultácie, semináre...),
- K) koordinovaná medzisektorová (aj cezhraničná) spolupráca v oblasti EVVO a výchovy k TUR,**
- L) spoločné projekty škôl, zriaďovateľov škôl s odbornými EVVO inštitúciami (štátnymi, súkromnými, mimovládny...) - na úrovni miestnej, mikroregionálnej, regionálnej, celoslovenskej aj medzinárodnej,
- M) zintenzívnenie spolupráce s ČR (potenciál tradičnej spolupráce napríklad so Zlínskym krajom, ale aj s ďalšími krajinami ČR),
- N) budovanie systému sledovania a vyhodnocovania jednotlivých zložiek životného prostredia, pravidelné publikovanie získaných informácií (web, ročenka...),
- O) rozšírenie zoznamu sledovaných indikátorov stavu životného prostredia, aj stavu systému a obsahu EVVO na úrovni kraja,
- P) spracovanie súborných a pravidelne aktualizovaných informácií o kvalite a stave životného a prírodného prostredia kraja, zverejňovanie výsledkov indikátorov kvality života a životného prostredia (napríklad na webstránke TSK, či formou publikácií - Ročenka ŽP či Atlas ŽP a pod.,**

Q) využívanie existujúcich skúseností s budovaním a prevádzkou ekocentier v ČR,

R) využívanie existujúcich skúseností s certifikáciou poskytovateľov EVVO v ČR,

S) ponuka služieb zo strany MVO pre firmy – napr. v tvorbe environmentálneho manažmentu a zmien správania v kanceláriách a pod.

3.5. ŠTÁT (celoslovenská úroveň)

A) medzinárodné dohovory (Vilniuská Stratégia), Národná stratégia TUR, ...

B) príprava ďalších strategických dokumentov - Environmentálna stratégia SR, Agenda 2030...,

C) využívanie potenciálu enviroorganizácií, odborných inštitúcií + pestrej, širokej základne občianskeho sektora - zvyšovanie ich podielu v systéme zabezpečovania environmentálnych, vzdelávacích, informačných a osvetových služieb,

D) vytvorenie úložiska/verejne známeho zdroja pre pedagógov a lektorov zdarma prístupných námetov, hier, testov, kvízov, videí, prezentácií, aktivít EVVO,

E) monitoring existencie študijných odborov zameraných na EVVO a ich podpora zo strany štátu (vysoké školstvo...),

F) zlepšenie existujúceho systému prípravy budúcich pedagógov v odbore EVVO,

G) skvalitňovanie univerzitného vzdelávania v odboroch súvisiacich s environmentálnymi témami, zavedenie environmentálneho minima pre učiteľské odbory,

H) využitie vedecko-výskumného potenciálu, aj v oblasti pedagogického výskumu a v odbore EVVO,

I) diskusia o zavedení povinného predmetu „envirovýchova a vzdelávanie“ s dôrazom na formu a obsah pre všetky učiteľské smery na VŠ = skvalitnenie vzdelávania budúcich pedagógov,

J) využívanie existujúcich skúseností s budovaním a prevádzkou ekocentier v ČR,

K) využívanie existujúcich skúseností s certifikáciou poskytovateľov EVVO v ČR,

L) príležitosť vybudovať na Slovensku odbor envigogiky s využitím siete ekopedagógov a odborných inštitúcií,

M) budovanie systému sledovania a vyhodnocovania jednotlivých zložiek životného prostredia, pravidelné publikovanie získaných informácií (web, ročenka...),

N) rozšírenie zoznamu sledovaných indikátorov stavu životného prostredia, aj stavu systému a obsahu EVVO,

O) zavedenie databázy, prehľadu podnikateľských subjektov, zaoberajúcich sa cirkulárnou ekonomikou, environmentálnou a recyklačnou výrobou v SR.

4. OHROZENIA

4.1. ŠKOLSTVO

A) súperenie environmentálnej výchovy s inými (prierezovými) témami na školách (napr. dopravná výchova, drogová prevencia, branná výchova, kultúra, šport, globálne a rozvojové vzdelávanie, multikultúrna výchova, ľudské práva...),

B) nedostatok prostriedkov v školách na ďalšie vzdelávanie pedagogických aj nepedagogických zamestnancov škôl, školských aj osvetových zariadení,

C) sústredenie pozornosti škôl na maturitné predmety, orientácia na výkon, podceňovanie výchov všeobecne,

D) nedostatočný dôraz na environmentálne témy v občianskej a v etickej výchovenavyužitý potenciál týchto predmetov.

4.2. CELOŽIVOTNÉ VZDELÁVANIE

A) negatívny vplyvy médií, reklamy, vzorov (v rodine, medzi rovesníkmi aj medzi "celebritami"),

B) pasivita občanov, ľahostajnosť.

4.3. PODNIKATEĽSKÁ SFÉRA

A) malá podpora a záujem médií o environmentálne témy,

B) negatívny vplyvy médií, reklamy, vzorov (v rodine, medzi rovesníkmi aj medzi "celebritami"),

- C) nezáujem firiem o prezentáciu ich envirokultúry, o poskytnutie možnosti exkurzií žiakom a študentom,
- D) nezáujem firiem o zmeny smerujúce k environmentálnemu správaniu,
- E) sklony podnikateľských subjektov ku greenwashingu (klamlivá environmentálna reklama)

4.4. SAMOSPRÁVA (kraj, obce)

- A) vysoký tlak na životné prostredie - znečisťovanie vody, pôdy, ovzdušia, nelegálne skládky a environmentálne záťaže v území kraja, v SR,
- B) tlak na urbanizáciu územia,
- C) strata vzácnych ekosystémov na území kraja, v SR,
- D) pokračujúci pokles poľnohospodárskej výroby, zmenšovanie PPF - ohrozenia potenciálu rozvoja vidieckych oblastí a potravinovej sebestačnosti územia,
- E) negatívne dôsledky klimatických zmien, vrátane povodňovej hrozby,
- F) rozvoj individuálnej automobilovej dopravy a obmedzovanie verejnej dopravy (napríklad zrušenie niektorých vlakových spojov či dokonca tratí),
- G) nejestvujúci koordinačný medzirezortný a medzisektorový orgán pre EVVO na úrovni štátu, ani na nižších úrovniach verejnej správy,**
- H) nezáujem samospráv o zmeny smerujúce k environmentálnemu správaniu.

4.5. ŠTÁT (celoslovenská úroveň)

- A) vysoký tlak na životné prostredie - znečisťovanie vody, pôdy, ovzdušia, nelegálne skládky a environmentálne záťaže v území kraja,
- B) tlak na urbanizáciu územia,
- C) strata vzácnych ekosystémov na území kraja,
- D) pokračujúci pokles poľnohospodárskej výroby, zmenšovanie PPF - ohrozenia potenciálu rozvoja vidieckych oblastí a potravinovej sebestačnosti územia,
- E) negatívne dôsledky klimatických zmien, vrátane povodňovej hrozby,
- F) rozvoj individuálnej automobilovej dopravy a obmedzovanie verejnej dopravy (napríklad zrušenie niektorých vlakových spojov či dokonca tratí),
- G) prístupnosť k aktuálnym informáciám o ŽP (legislatívne zmeny v neprospech transparentnosti),
- H) nejestvujúci koordinačný medzirezortný a medzisektorový orgán pre EVVO na úrovni štátu, ani na nižších úrovniach verejnej správy,**
- I) ťažkopádnosť reakcií školského systému na aktuálne výchovné a vzdelávacie výzvy (niektoré aktuálne environmentálne témy chýbajú v Prierezovej téme ENV),**
- J) nevyjasnenosť kompetencií rezortov v EVVO, nedostatočná spolupráca medzi štátnymi rezortnými inštitúciami,**
- K) byrokratické a administratívne prekážky pri príprave a predkladaní projektov (najmä pri EÚ fondoch),
- L) nejestvujúca spoločenská objednávka na efektívny systém EVVO - nezáujem zo strany štátu,
- M) slabá vymożiteľnosť environmentálneho práva.

II. Strategická časť

II.1. Vízia koncepcie v roku 2030

Trenčiansky samosprávny kraj má vybudovanú stabilnú a funkčnú sieť poskytovateľov EVVO a do praxe sú zavedené efektívne a transparentné mechanizmy na jej dlhodobú udržateľnosť.

Inštitucionálne je krajský systém EVVO založený na stabilizovanej sieti 5 ekocentier, ktoré svojou ponukou výchovných a vzdelávacích programov a aktivít rovnomerne pokrývajú územie kraja. Súčasťou systému je pravidelný a nezávislý monitoring, evaluácia programov a aktivít, vrátane hodnotenia účinnosti zvolených metód a foriem.

Poskytovatelia služieb v oblasti EVVO majú vytvorené podmienky:

- pre profesionálne vzdelávanie lektorov, konzultantov a metodikov,
- pre prípravu kvalitných programov, zodpovedajúcich potrebám jednotlivých cieľových skupín.

Obyvatelia a návštevníci Trenčianskeho samosprávneho kraja majú k dispozícii vhodne podávané aktuálne a relevantné odborné informácie o stave životného a prírodného prostredia, o alternatívach šetrného správania sa k životnému prostrediu a k prírodným zdrojom Trenčianskeho kraja.

Environmentálna gramotnosť občanov TSK, verejnej správy a podnikateľského sektoru dokázateľne rastie. Prejavuje sa v každodenných environmentálne zodpovedných činoch jednotlivcov, inštitúcií a komunít.

II.2. Identifikácia cieľových skupín a ich potrieb

Ako už bolo skonštatované v analytickej časti dokumentu, pre potreby koncepčných riešení s cieľom zefektívnenia systému environmentálnej výchovy a vzdelávania sú zadefinované nasledovné cieľové skupiny (v zátvorke sú uvedené ich identifikované potreby, resp. objektom akých záujmov sú v zmysle napĺňania cieľov EVVO):

Školstvo (regionálne aj vysoké + školské zariadenia)

- žiaci + študenti (sú základnou cieľovou skupinou v zmysle pôsobenia environmentálneho vzdelávania a výchovy, daným prioritne cieľmi a obsahom Štátneho vzdelávacieho programu a Prioritnou témou Environmentálna výchova),
- budúci aj súčasní pedagógovia, vychovávatelia a ďalší pedagogickí zamestnanci (sú potenciálnymi multiplikátormi v odbore EVVO a pre nich je preto plánovaný systém environmentálneho vzdelávania pedagógov či v pregraduáli, či v postgraduáli; celoslovenskou potrebou je aj zavedenie Environmentálneho minima pre budúcich pedagogických zamestnancov všetkých aprobačných predmetov v pregraduálnom vzdelávaní),
- koordinátori environmentálnej výchovy a vzdelávania na školách (mali by sa stať prvými pozývanými na inovačné, aktualizácie aj špecializačné formy vzdelávania, nakoľko sú vo svojich školách najkvalifikovanejší experti v oblasti environmentalistiky, aj ekopedagogiky),
- vedenie škôl, školských zariadení (sú objektom vzdelávania s cieľmi environmentálne priaznivejšieho manažmentu škôl a školských zariadení, vrátane environmentálnej prevádzky budov a areálov),
- nepedagogickí zamestnanci škôl (sú preukázateľne nepreškolení v téme environmentálneho manažmentu a environmentálnej prevádzky budov, z čoho vyplýva potreba ich vzdelávania, zvyšovania ich kvalifikácie, minimálne aktualizáciami formami vzdelávania).

Pracovníci s mládežou (dobrovoľní aj profesionálni), mladí vedúci – aktivisti (v podstate platia analogické potreby ako pri pedagogických zamestnancoch škôl).

Verejná správa

- úradníci štátnej správy
- úradníci samospráv obcí a regiónov
- odborní pracovníci verejnej správy.

Podnikateľský sektor

- manažment
- pracovníci.

(Pri všetkých týchto cieľových podskupinách sú identifikované medzery vo vedomostiach a zručnostiach v témach všeobecného rozhľadu v environmentálnych témach, osobitne v téme environmentálnej legislatívy, environmentálneho manažmentu, ako aj environmentálnych aspektov správy obecného majetku, podceňovaná je aj úloha osvetu organizovanej a realizovanej verejnou správou voči občanom. Z toho vyplývajú vzdelávacie potreby danej skupiny.

Osobitné potreby - formou špecializovaných kurzov a seminárov, podobných vzdelávaniam pedagógov - boli identifikované pri odborných pracovníkoch samospráv, ako sú napríklad pracovníci informačných centier a pracovníci osvetových a kultúrnych zariadení.

Rovnako špecializované potreby majú zamestnanci a manažment firiem, zapojených do systému duálneho vzdelávania.)

Tretí sektor

- manažment
- pracovníci.

(Potreby tejto cieľovej skupiny sú diverzifikované podľa ich zamerania. Iné potreby vykazujú čisto environmentálne zamerané organizácie, iné vzdelávacie organizácie, iné komunitné organizácie. Analogicky sa ich potreby dajú odvodiť od potrieb subjektov zo školského prostredia, z podnikateľského prostredia, ako aj z prostredia verejnej správy.)

Cirkvi (ak sa majú stať cirkev a jej inštitúcie multiplikátormi EVVO, pre cirkevných hodnostárov je potrebné zorganizovať podobné vzdelávanie, ako je popísané pri pedagogických, ale aj pri nepedagogických zamestnancoch škôl, resp. pri odborných pracovníkoch verejnej správy).

Rodiny s deťmi a ostatná verejnosť (sú objektom vzdelávania, výchovy a osvetu zo strany všetkých vzdelávacích inštitúcií, rôznymi formami a metódami, - s cieľom zmeny postojov, hodnôt, životných návykov v zmysle vyššie uvedených cieľov EVVO. Pre to je potrebné vybudovanie infraštruktúry, vrátane ekocentier, náučných chodníkov, edičná činnosť, zverejňovanie informácií na verejne dostupných weboch a pod.).

II.3. Priority, špecifické ciele a opatrenia rozvoja EVVO

II.3.1. PRIORITA 1: rozvoj infraštruktúry pre realizáciu EVVO v TK

Špecifický cieľ: funkčná sieť spolupracujúcich inštitúcií a inštitútov, poskytujúcich programové, informačné a metodické služby všetkým cieľovým skupinám

Opatrenia:

- 1.1. Vytvorenie spolupracujúcej siete organizácií a inštitúcií pôsobiacich v EVVO na území TK, podpora spoločných projektov škôl a školských zariadení + ich zriaďovateľov s odbornými EVVO inštitúciami (štátnymi, súkromnými, mimovládnyimi...) - na úrovni miestnej, mikroregionálnej, regionálnej, celoslovenskej aj medzinárodnej.
- 1.2. Vytvorenie krajskej koordinačnej inštitúcie, kompetentnej v odbore EVVO a zodpovednej za plnenie KK EVVO TSK.
- 1.3. Vytvorenie prierezového odborného tímu na definovanie priorít TSK, tvorbu, monitoring a hodnotenie akčných plánov, aktualizáciu Koncepcie po r. 2025, 2030.
- 1.4. Vybudovanie krajského centra EVVO v TN - strediska environmentálnej výchovy s vlastným štatútom, poskytovateľa EVVO služieb pre školy, firmy, samosprávu, verejnosť v strednodobom horizonte.
- 1.5. Vybudovanie a rozvoj siete centier v kraji - NM+MY, PU+PB, BN+PE, PD v dlhodobom horizonte.
- 1.6. Podpora medzisektorovej spolupráce pri zvyšovaní (zavádzaní) ENV zložky do duálneho vzdelávania.
- 1.7. Vytvorenie EVVO programov pre školy osobitne a pre osobitne všetky ostatné cieľové skupiny v témach spoločensky potrebných.
- 1.8. Rozvoj siete náučných chodníkov v TK a ich modernizácia.
- 1.9. Vytvorenie ekoporadenskej siete, dostupnej pre najširšiu verejnosť - v ekocentrách, v spolupráci s osvetovými zariadeniami, knižnicami, obcami, vydávanie infomateriálov.
- 1.10. Nastavenie a sledovanie minimálnych environmentálnych štandardov prevádzky inštitúcií v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK, príp. (dobrovoľne) aj obcí, škôl, školských zariadení, verejných aj súkromných inštitúcií.

II.3.2. PRIORITA 2: podpora ľudských zdrojov pre realizáciu EVVO

Špecifický cieľ 1: funkčný systém environmentálneho vzdelávania pedagogických aj nepedagogických zamestnancov škôl, školských a osvetových zariadení, s nastavenými evaluačnými mechanizmami na reflexiu, vyhodnocovanie programov a aktivít

Opatrenia:

- 2.1.1. Vytvorenie krajského poradného, koordinačného a lektorského tímu vyškolených a pravidelne doškoloovaných lektorov EVVO pre vzdelávanie pedagogických aj nepedagogických zamestnancov škôl, školských a osvetových zariadení v TK, s poverením definovania priorít TSK a merateľných cieľov EVVO do dvojročných akčných plánov a dlhodobého plánu do r. 2030. Potreba stretávania tímu najmenej raz ročne.
- 2.1.2. Zadanie výskumu na zmapovanie súčasného stavu nastavenia a plnenia cieľov EVVO, používaných metód a foriem a ich účinnosti v školách, školských a osvetových zariadeniach. Vyhodnocovanie výskumu jedenkrát za dva roky až do r. 2030 ako podkladu pre aktualizáciu nastavenia cieľov, foriem a metód vzdelávania všetkých cieľových skupín.
- 2.1.3. Podpora a zabezpečenie účasti pedagógov, osvetových pracovníkov aj nepedagogických zamestnancov na EVVO vzdelávaniach (akreditované aj neakreditované programy).

- 2.1.4. Akreditácia nových vzdelávacích programov na základe aktuálnych potrieb škôl a spoločenských potrieb.
- 2.1.5. Organizácia pravidelných metodických stretnutí pedagógov, koordinátorov EVVO na školách s cieľom výmeny skúseností, plnenia cieľov, definovanie potrieb a priorít EVVO s frekvenciou 2x ročne.

Špecifický cieľ 2: funkčný systém environmentálneho vzdelávania zamestnancov TSK, verejnej správy a podnikateľského sektoru s nastavenými hodnotiacimi mechanizmami na reflexiu, vyhodnocovanie programov a aktivít

Opatrenia:

- 2.2.1. Vytvorenie krajského tímu vyškolených a pravidelne doškoloovaných lektorov EVVO na vzdelávanie zamestnancov TSK, verejnej správy a podnikateľského sektoru, s poverením definovania priorít TSK a merateľných cieľov EVVO do dvojročných akčných plánov a dlhodobého plánu do r. 2030.
- 2.2.2. Vytvorenie EVVO programov pre všetky cieľové skupiny v témach spoločensky potrebných.
- 2.2.3. Podpora/zabezpečenie účasti zamestnancov TSK, verejnej správy a podnikateľského sektoru na EVVO vzdelávaníach a aktivitách.

II.3.3. PRIORITA 3: rozvoj informačnej a metodickej podpory pre realizáciu EVVO

Špecifický cieľ: existencia informačného zázemia pre efektívny výkon EVVO v kraji

Opatrenia:

- 3.1. Vytvorenie systému zberu, vyhodnocovania a zverejňovania aktuálnych informácií o ŽP TK, o environmentálnych záťažoch, o stave prírodných zložiek, vrátane sledovania indikátorov kvality života a ŽP, indikátorov TUR a indikátorov účinnosti systému EVVO v TK (web TSK a partnerských inštitúcií, Ročenka, výsledky akčných plánov). Sprístupnenie aktuálnych informácií o ŽP na www.tsk.sk/evvo a v regionálnych médiách.
- 3.2. Tvorba, vydávanie odborných EVVO materiálov pre pedagógov.
- 3.3. Vytvorenie úložiska zdarma prístupných námetov, hier, testov, kvízov, videí, prezentácií, aktivít EVVO (analogicky www.zborovna.sk a iné) + sústredenie programových ponúk EVVO pre školy a iné vzdelávacie zariadenia, pre sektor verejnej správy a podnikateľský (semináre, prednášky, výučbové programy, exkurzie, súťaže, výstavy...).
- 3.4. Vytvorenie priestoru/možností na prezentáciu príkladov dobrej praxe samospráv v oblasti EVVO (napr. Zelená župa) a oceňovanie jednotlivých cieľových skupín.
- 3.5. Budovanie partnerstva s vybranými podnikmi pre spoluprácu na realizácii Koncepcie.
- 3.6. Pravidelné vyhodnocovanie vývoja podnikateľského sektoru v kraji:
 - a) z monitoringu zapájania firiem do duálneho vzdelávania, do cirkulárnej ekonomiky, štandardov environmentálnej politiky,
 - b) z monitoringu environmentálnych dopadov podnikania v oblasti znečisťovania zložiek ŽP (spotreby vody a energií, produkcie odpadov atď.).

II.3.4. PRIORITA 4: vytvorenie systému financovania EVVO aktivít v kraji

Špecifický cieľ: vytvorený stabilný nástroj na účelné, hospodárne a transparentné financovanie rozvoja EVVO infraštruktúry, rozvoja programov a stabilnej podpory aktivít na základe záujmu škôl a iných cieľových skupín

Opatrenia:

- 4.1. Investície do škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti kraja - do vybavenia k ENV, učební/laboratórií, areálov vhodných na vzdelávanie v exteriéri.
- 4.2. Systémové finančné ohodnotenie koordinátorov ENV na školách v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK.
- 4.3. Posilnenie grantového programu Zelené oči (posilnenie kompetencií, vyčlenenej sumy na envirovýchovné projekty, personálne posilnenie).
- 4.4. Podpora environmentálnych projektov škôl, ale aj účasti škôl v environmentálnych projektoch národných a medzinárodných.
- 4.5. Podpora vzdelávania pedagógov, nepedagogických zamestnancov vzdelávacích a osvetových zariadení a osvetových pracovníkov v účasti v akreditovaných aj neakreditovaných EVVO vzdelávaniach
- 4.6. Vytvorenie systému ENVI-poukazov pre žiakov škôl, resp. pre školy v TK.
- 4.7. Vytvorenie systému akreditácie poskytovateľov EVVO.
- 4.8. Vytvorenie poradenského bodu s cieľom posilniť využívanie potenciálu EÚ fondov, malých grantových schém pre EVVO - Enviroprojekt na Ministerstve školstva SR, Zelený vzdelávací fond na MŽP SR ap.)
- 4.9. Vytvorenie motivačného systému ohodnocovania aktívnych škôl v EVVO.

II.4. Finančné zabezpečenie Koncepcie

Finančné prostriedky na realizáciu jednotlivých cieľov, priorít, opatrení a aktivít môžu byť čerpané z troch základných skupín finančných zdrojov:

1. verejné zdroje štátnej správy a štátne fondy – Ministerstvo životného prostredia SR, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Environmentálny fond, ap.

2. štrukturálne fondy EÚ: KF, ERDF, ESF, cezhraničné, nadnárodné a medziregionálne programy spolupráce,
3. ostatné grantové a podporné programy na národnej a regionálnej úrovni.

Pre realizáciu *Koncepcie environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu Trenčianskeho samosprávneho kraja do roku 2030* prichádzajú do úvahy do roku 2021 súčasné zdroje, ktoré budú v každom dvojročnom akčnom pláne Koncepcie aktuálne reagovať na zmeny vo vyššie uvedených troch základných zdrojov, ako aj na novovzniknuté možnosti čerpania zdrojov. Tri základné skupiny financovania sú detailnejšie rozvedené v kapitole II.6.1. *Implementácia Koncepcie – Finančné zdroje*.

II.5. Organizačné opatrenia, legislatívne opatrenia

II.6. Implementácia koncepcie

II.6.1. Finančné zdroje

Pre naplnenie cieľov prvého Akčného plánu na roky 2019-2021 prichádzajú do úvahy v rámci troch základných zdrojov nasledujúce finančné možnosti na projekty realizujúce plánované aktivity:

1. VEREJNÉ FINANČNÉ ZDROJE

Štátny rozpočet

Zo zdrojov MŽP SR môžu byť financované opatrenia zamerané na inštitucionálne posilnenie kapacít rezortných organizácií na realizáciu samotných aktivít EVVO. Opatrenia vrátane aktivít, ktoré sú v rámci RK EVVO zamerané na spoluprácu s MŠVVaŠ SR, by mohli byť na základe dohody z alikvotnej čiastky financované aj z rozpočtových prostriedkov rezortu školstva.

Environmentálny fond

Fond je zriadený zákonom č. 587/2004 Z. z. o Environmentálnom fonde v znení neskorších predpisov ako štátny fond na uskutočňovanie štátnej podpory starostlivosti o životné prostredie. Pre napĺňanie opatrení a realizáciu aktivít Koncepcie TSK je kľúčová oblasť E: Environmentálna výchova, vzdelávanie a propagácia a oblasť POD: Programu obnovy dediny – zlepšovanie kvality životného prostredia na vidieku. Podpora v roku 2019 v oblasti E je určená na podporu činností environmentálnej výchovy, vzdelávania a propagácie, vedúce ku komplexnému pochopeniu vzťahov medzi organizmami a vzťahom človeka k ŽP a rozvíjajú ohľaduplnosť, vedomosti a zručnosti nevyhnutné pre ochranu ŽP, v oblasti ochrany ovzdušia, vôd a obehového hospodárstva. Podpora je určená na budovanie a rekonštrukciu environmentálnych vzdelávacích náučných lokalít, geoparkov a stredísk EV a na realizáciu medzinárodných, celoštátnych, krajských, regionálnych alebo mestských environmentálnych vzdelávacích a výchovných činností neziskového charakteru, na udržiavanie a inováciu zariadení a objektov náučných lokalít ochrany prírody, pre podporu projektových súťaží pre školy národného a regionálneho charakteru, na realizáciu významných konferencií, workshopov, festivalov, výstav so zameraním na ochranu ŽP, prioritne v oblasti ochrany ovzdušia, vôd a na obehové hospodárstvo a na podporu vydávania odborných publikácií, správ, informačných a propagačných materiálov s tematikou ochrany ŽP.

Podpora v roku 2019 na oblasť POD je určená na realizáciu týchto aktivít: zlepšovanie environmentálneho povedomia, realizáciu programov EVVO, šírenie príkladov dobrej praxe, tvorbu výstav, posterov, publikácií a učebníc s environmentálnou tematikou (cieľové skupiny: široká verejnosť, predstavitelia samospráv, deti a mládež); obnova a zriaďovanie náučných expozícií (domov remesiel, dedinského múzea, pamätnej izby, areálu, skanzenu a pod.), náučných a zážitkových chodníkov a lokalít, edukatívnych areálov; propagácia geoparkov Slovenska; udržiavanie tradičných spôsobov starostlivosti o krajinu charakteristických pre daný

región, realizáciu výchovno-vzdelávacích podujatí pre predstaviteľov samosprávy, deti, mládež a širokú verejnosť.

Zelený vzdelávací fond (ZVF)

Podporuje realizáciu projektov MVO zameraných na environmentálnu výchovu, vzdelávanie a osvetu detí, mládeže a širokej verejnosti v SR, najmä activity: výchovno-vzdelávacie projekty pre deti a mládež * výchovno-vzdelávacie projekty celoživotného vzdelávania pre dospelých a odbornú verejnosť * výchovno-vzdelávacie aktivity pre koordinátorov EV a iných pedagogických pracovníkov.

Zákon o podpore regionálneho rozvoja č. 539/2008 v znení úpravy z 1.1.2017

manažovaný Úradom vlády SR, ktorý určuje podporované priority výzvou na podávanie projektov každý rok z nasledujúcich oblastí:

- k) medzištátna, cezhraničná a medziregionálna spolupráca v oblasti regionálneho rozvoja v záujme trvalo udržateľného rozvoja regiónu,
- m) rozvoj pôdohospodárstva a rozvoj vidieka, rozvoj vidieckych oblastí a zvyšovanie kvality života na vidieku,
- n) realizácia opatrení na ochranu, udržiavanie a zveľaďovanie životného prostredia a na obmedzovanie vplyvov poškodzujúcich životné prostredie a zlepšenie environmentálnej infraštruktúry regiónu,
- o) ochrana prírody, efektívne využívanie prírodných zdrojov regiónu a využívanie alternatívnych zdrojov energie,
- s) budovanie a posilňovanie štruktúr občianskej spoločnosti, rozvoj prosociálneho správania obyvateľstva,
- v) ochrana, podpora a rozvoj verejného zdravia.

Oprávnené subjekty: RRA, slovenská časť euroregiónu, občianske združenie, nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby, obec, vyšší územný celok.

Dotácie v oblasti regionálneho školstva z rozpočtu Ministerstva školstva, vedy, výskumu a rodiny SR sa poskytujú podľa § 6c zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov. Pre Koncepciu sú aktuálne oblasti: Obnova výchovy a vzdelávania a Podpora organizačného zabezpečenia celoslovenských súťaží pedagogických a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení.

Ministerstvo financií SR

Poskytuje na základe každoročnej výzvy dotácie v zmysle **Výnosu** Ministerstva financií SR z 9. decembra 2005 č. 26825/2005 – 441 a na základe § 8 ods. 2 zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy. Dotáciu môže MF SR poskytnúť: obci, VÚC, občianskemu združeniu, nadácii, neziskovej organizácii poskytujúcej všeobecne prospešné služby, neinvestičnému fondu, záujmovému združeniu právnických osôb, ak je právnickou osobou, registrovanej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti. Témy projektov nie sú presne špecifikované.

2. EURÓPSKE ŠTRUKTURÁLNE A INVESTIČNÉ FONDY

Čerpanie nenávratných finančných príspevkov zo štrukturálnych a investičných fondov Európskej únie počas programového obdobia 2014-2020 je možné prostredníctvom šiestich základných operačných programov:

- Operačný program Výskum a inovácie (OP V&I),
- Operačný program Kvalita životného prostredia (OP KŽP),
- Integrovaná infraštruktúra (OP II),
- Integrovaný regionálny operačný program (IROP),
- Operačný program Ľudské zdroje, zamestnanosť a inklúzia (OP ĽZ),
- Operačný program Efektívna verejná správa (OP EVS).

Operačný program Kvalita životného prostredia (OP KŽP)

OP KŽP predstavuje programový dokument SR pre čerpanie pomoci zo štrukturálnych fondov EÚ a Kohézneho fondu v programovom období 2014–2020 v oblasti udržateľného a efektívneho využívania prírodných zdrojov, zabezpečujúceho ochranu životného prostredia, aktívnu adaptáciu na zmenu klímy a podporu energeticky efektívneho nízkouhlíkového hospodárstva.

Pre napĺňanie opatrení a realizáciu aktivít Koncepcie sú kľúčové všetky prioritné osi OP KŽP: Prioritná os 1 - Udržateľné využívanie prírodných zdrojov prostredníctvom rozvoja environmentálnej infraštruktúry; Prioritná os 2 - Adaptácia na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy so zameraním na ochranu pred povodňami; Prioritná os 3 - Podpora riadenia rizík, riadenia mimoriadnych udalostí a odolnosti proti mimoriadnym udalostiam ovplyvneným zmenou klímy; Prioritná os 4 - Energeticky efektívne nízkouhlíkové hospodárstvo vo všetkých sektoroch. V každej prioritnej osi sú definované aj aktivity s cieľom posilnenia informovanosti v oblastiach riešených operačným programom.

Integrovaný regionálny operačný program 2014- 2020 (IROP)

Integrovaný regionálny operačný program (IROP) je programový dokument SR do roku 2020, ktorého globálnym cieľom je prispieť k zlepšeniu kvality života a zabezpečiť udržateľné poskytovanie verejných služieb s dopadom na vyvážený a udržateľný územný rozvoj, hospodársku, územnú a sociálnu súdržnosť regiónov, miest a obcí.

Pre napĺňanie opatrení a realizáciu aktivít Koncepcie je kľúčová prioritná os č. 2: Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám; prioritná os č. 4: Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie a prioritná os č. 5: Miestny rozvoj vedený komunitou.

Operačný program ľudské zdroje 2014 – 2020 (OP ĽZ)

Základným pilierom pre hospodársky rast, zamestnanosť a rozvoj kvality života obyvateľstva je kvalitné vzdelávanie. Pre napĺňanie opatrení a realizáciu aktivít Koncepcie je kľúčová prioritná os č.1: Vzdelávanie.

Program rozvoja vidieka 2014 - 2020 (PRV)

Program rozvoja vidieka si stanovil nasledovné strategické ciele: posilnenie konkurencieschopnosti pôdohospodárskeho sektora, udržateľný manažment prírodných zdrojov a prispôsobovanie sa klimatickým zmenám, vyvážený územný rozvoj vidieckych hospodárstiev a komunít vrátane vytvárania a udržiavania pracovných miest. Pre napĺňanie opatrení Koncepcie sú dôležité oblasti 01. Posilnenie vedomostnej základne, transferu znalostí, inovačnej výkonnosti a spolupráce poľnohospodárstva, potravinárstva a lesného hospodárstva a oblasť 14. Zlepšenie kvality života na vidieku a podpora rozvoja miestnych komunít/partnerstiev vo vidieckych obciach.

INTERREG V-A Slovenská republika – Česká republika 2014 – 2020

Cezhraničná spolupráca v slovensko-českom pohraničí sa sústreďuje na zhodnocovanie vnútorného potenciálu v prospech ďalšieho vyváženého rozvoja územia. Pre napĺňanie opatrení Koncepcie je dôležitá Prioritná os č. 4.: Ochrana a obnova biologickej diverzity a pôdy a podpory ekosystémových služieb vrátane siete Natura 2000 a zelených infraštruktúr.

Programy nadnárodnej spolupráce - Operačný program Stredná Európa 2014- 2020

OP Stredná Európa je programom Európskej únie, ktorý podporuje spoluprácu v krajinách a regiónoch strednej Európy (Rakúsko, Česká republika, Nemecko, Maďarsko, Taliansko, Poľsko, Slovenská republika, Slovinsko a Chorvátsko), čím prispieva k zlepšeniu inovácií, energií, využitia prírodných a kultúrnych zdrojov, dostupnosti/dopravy. Pre napĺňanie opatrení Koncepcie je kľúčová Prioritná os 3: Spolupráca v oblasti prírodných a kultúrnych zdrojov pre udržateľný rast v Strednej Európe.

Programy medziregionálnej spolupráce - Program spolupráce INTERREG EUROPE 2014-2020 (INTERREG VC)

Cieľom je posilniť efektívnosť politiky súdržnosti a výmenu skúseností v rámci tematických cieľov s hlavným zámerom zaistiť ich prenos aj do programov cieľa Európska územná spolupráca (EÚS). Pre napĺňanie opatrení Rezortnej koncepcie EVVO je kľúčová Prioritná os 4: Životné prostredie a efektívne využívanie zdrojov.

Horizont 2020

Program Horizont 2020 spája výskum s inováciami a zameriava sa na tri hlavné oblasti: excelentnú vedu, vedúce postavenie priemyslu a spoločenské výzvy. Pre napĺňanie opatrení Koncepcie sú kľúčové oblasti: Šírenie excelentnosti a zvyšovanie účasti, Potravinová bezpečnosť a udržateľné využívanie biologických zdrojov, Udržateľná energia, Ekologická a integrovaná mobilita, Opatrenia v oblasti klímy, Životné prostredie, Efektívne využívanie zdrojov a surovín.

LIFE+

prispieva k udržateľnému rozvoju a dosahovaniu zámerov stratégie Európa 2020, napomáha vykonávaniu 7. environmentálneho akčného programu EÚ do roku 2020 s názvom „Dobrý život v rámci možností našej planéty“ v súčinnosti a doplnkovosti s ostatnými programami spolufinancovanými EÚ. Program sa člení na dva podprogramy:

A. **Podprogram Životné prostredie** - zahŕňa 3 prioritné oblasti: 1. životné prostredie a efektívne využívanie zdrojov, 2. príroda a biodiverzita, 3. správa a informovanie v oblasti životného prostredia. B. **Podprogram Ochrana klímy** - zahŕňa 3 prioritné oblasti: 1. zmierňovanie zmeny klímy, 2. adaptácia na zmenu klímy, 3. správa a informovanie v oblasti klímy.

Finančný mechanizmus **Európskeho hospodárskeho priestoru a Nórskeho finančného mechanizmu** predstavujú príspevky prispievateľských krajín: Nórska, Islandu a Lichtenštajnska viacerým členským štátom EÚ. Podpora relevantných programov 2014-2021 pre Koncepciu a zoznam inštitúcií zodpovedných za ich implementáciu v SR: Zmierňovanie a prispôsobovanie sa zmene klímy – MŽP SR, Dobrá správa vecí verejných, zodpovedné inštitúcie, transparentnosť a Cezhraničná spolupráca – ÚV SR, Fond pre aktívne občianstvo – Konzorcium nadácií Ekopolis, NOS a Karpatskej nadácie.

3. SÚKROMNÉ FINANČNÉ ZDROJE

Nadácie

Nadácia Ekopolis

Program **Živé chodníky** - Finančná podpora sa sústreďuje na obnovovanie a vylepšovanie turistických značených chodníkov a verejných priestranstiev, využívaných turistami. Cieľom je podpora pestrej zmesi projektov na celom území Slovenska. Grantový program **Zelené oázy** podporuje aktívnych občanov v neziskových organizáciách, miestnych samosprávach, školských zariadeniach a centrách voľného času pri vytváraní, obnove alebo oživení ekologicky hodnotných lokalít a trás. Dôležitým cieľom programu je podpora spolupráce a partnerstiev na lokálnej úrovni medzi vyššie spomenutými subjektmi. Program podporuje trvalú starostlivosť o environmentálne hodnotné miestne lokality, ktoré slúžia širokej verejnosti, podporujú ochranu prírody a trvalú udržateľnosť. **Téma ročníka 2019** je: „Sadíme stromy!“ Kto môže žiadať o grant: registrované mimovládne neziskové organizácie, základné a stredné školy a učilištia, centrá voľného času a komunitné centrá, mestá a obce – len v partnerstve s niektorým z vyššie uvedených žiadateľov.

International Visegrad Fund

Nadácia krajín V4. Podporuje v pravidelných výzvach malé a stredné projekty aj z oblasti životného prostredia a cezhraničnej spolupráce. Informačná stránka i celá komunikácia prebieha výlučne v anglickom jazyku.

Stredoeurópska nadácia

Program **Hora** - pomáha projektom, ktoré umožňujú karpatským podhorským komunitám lepšie čeliť ich životným výzvam v harmónii s horami a ich skrytými salami, aby ľudia v metropolách a v údolných a nížinných mestách lepšie rozumeli životu vrchárov a významu hôr pre širšie okolie.

Program **Podaná ruka - Dialóg, partnerstvá a zdieľané záujmy naprieč hranicami** - Krajina je životaschopná vtedy, ak sú jej vzťahy so susedmi a so svetom podporené sieťou autentických medziľudských vzťahov a

kontaktov. Podporuje projekty, ktoré pomáhajú aby Slovensko a stredoeurópsky región boli stále viditeľnejšie, významnejšie a vnútorne silnejšie. Nadácia vyhovie prednostne žiadostiam, ktoré zameraním spadajú do jej programových priorít.

Firemná filantropia

Firmy sú významným partnerom pre realizáciu verejnoprospešných aktivít a preberajú na seba spoločenskú zodpovednosť za prostredie, v ktorom podnikajú. Pri podpore verejnoprospešných projektov sledujú dva ciele – filantropický a marketingový. Spolupráca s firmami sa realizuje viacerými formami: sponzoringom, prostredníctvom firemných nadácií, 2 % asignáciou z daní z príjmu, nefinančnými darmi ap. Na podporu firemnej filantropie a verejnoprospešných projektov vznikla platforma Fórum donorov, ktorá je asociáciou popredných organizácií poskytujúcich granty v SR.

Nadácia Slovenskej sporiteľne, Bratislava - Podporuje zmeny v oblasti kultúry, vzdelávania, vedy, športu, charity, tvorby a ochrany životného prostredia, napr. grantový program: **mamnato**.

Nadácia Orange, Bratislava - Podporuje oblasti vzdelávania, sociálnej inklúzie, regionálneho a komunitného rozvoja.

Nadácia VÚB, Bratislava - Nadácia pôsobiaca v oblasti vzdelávania, umenia, charity a športu.

Asignácia 2 % z daní z príjmu právnických a fyzických osôb

je forma nepriamej pomoci z verejných prostriedkov pre neziskové, mimovládne organizácie na realizáciu aktivít v niektorej z oblastí verejnej prospešnosti. Tento mechanizmus v sebe spája významný motivačný faktor pre platcov daní z príjmov s unikátnou administratívnou voľnosťou použitia prostriedkov, časovou disponibilitou mechanizmu a vopred definovaným spôsobom verejnej kontroly využitia týchto finančných prostriedkov.

Regionálne zdroje

Trenčiansky samosprávny kraj – v rámci schválených ročných rozpočtových pravidiel.

Trenčiansky samosprávny kraj - VZN TSK 13/2014 a jeho neskoršie znenie VZN č. 31/2016

Žiadatelia o poskytnutie dotácie z rozpočtu TSK predkladajú vyplnené žiadosti v termíne od 1. januára najneskôr do 30. apríla kalendárneho roka. Maximálna výška poskytnutej dotácie žiadateľovi je 50 % z celkového rozpočtu akcie/projektu, resp. 50 % zo skutočných vynaložených výdavkov maximálne však do výšky 3.300,- Eur. Z podporovaných oblastí: ochrana a tvorba životného prostredia, ochrana zdravia, rozvoj vzdelania atď.

Trenčiansky samosprávny kraj - Zelené oči

grantový program na podporu environmentálnych projektov Trenčianskej župy na základe [VZN č. 27/2016](#) v znení [VZN č. 34/2017](#) a [VZN č. 6/2018](#). Ide o podporu aktivít a činností zameraných na ochranu a zlepšenie stavu životného prostredia, či zvýšenie environmentálneho povedomia občanov na území TSK. Maximálna výška grantu na jeden projekt je **2 000,- Eur, žiadosť o grant je možné podávať** priebežne počas roka najneskôr do **31.08.** príslušného roka.

Mesto Trenčín - VZN Mesta Trenčín č.7/2012 o poskytovaní dotácií z rozpočtu Mesta Trenčín

Dotačné kolo na aktivity v oblasti školstva, výchovy a vzdelávania na daný rok – projekty s témami:

- a) voľnočasové a mimoškolské aktivity detí a mládeže,
- b) inovačné metódy v práci s deťmi i dospelými,
- c) projekty zamerané na skvalitňovanie vyučovania a vzdelávania a na
- j) organizovanie kongresov, konferencií, seminárov a vzdelávacích podujatí v Trenčíne.

Na aktivity v oblasti životného prostredia na daný rok – projekty s témami:

- d) vzdelávacie aktivity v oblasti životného prostredia:
 - da) environmentálna výchova v predškolských a školských zariadeniach (súťaže, školenia, letné environmentálne tábory a pod.),
 - db) envirovýchova verejnosti (propagácia, výstavy, akcie ku Dňu Zeme, Dňu vody, Ekoporadňa ap.),

e) aktivity k zvýšeniu zdravotného povedomia, upevňovaniu zdravia a zdravého životného štýlu (Zdravá škola, Zelená škola, Zdravá škôlka a pod.).

s uzávierkou prijímania žiadostí 15. februára. Dotácia vo výške nad 3.500 Eur (vrátane) musí byť menovite uvedená v rozpočte mesta na príslušný rok.

Trenčianska nadácia, Trenčín

Poslaním nadácie je podpora občianskych aktivít pre zlepšenie kvality života v trenčianskom regióne. Podporuje projekty zamerané na voľný čas detí a mládeže, výchovu a vzdelávanie, pomoc zdravotne postihnutým, kultúru a šport, podporu tradícií, sídliskové aktivity, skvalitňovanie životného prostredia a ďalšie oblasti. O grant sa môžu uchádzať: mimovládne organizácie, školy, múzeá, galérie, knižnice, centrá voľného času a inštitúcie podobného zamerania, jednotlivci, neformálne iniciatívy ľudí (priatelia, susedia, rodičia ...). Maximálna odporúčaná výška podpory jedného projektu je 500 EUR.

Nadácia Matador, Púchov

Okrem iných oblastí podpora rozvoja vzdelávania (smerom k technickej a priemyselnej vzdelanosti) a ochrany životného prostredia.

Blue Alternative Nadácia, Zvolen

Poskytovanie finančnej podpory v ekologických oblastiach – program **Modré školy**.

II.6.2. Akčný plán do roku 2021

Návrh prvého akčného plánu je samostatnou prílohou tejto Koncepcie.

II.6.3. Indikátory pokroku dosiahnutia cieľov koncepcie

Uvedené indikátory hodnotenia majú ilustratívny charakter, nevyčerpávajú všetky možnosti, no budú rešpektovať stanovené ukazovatele pokroku v rámci jednotlivých akčných plánov Koncepcie:

PRIORITA 1: rozvoj infraštruktúry pre realizáciu EVVO v TK

Špecifický cieľ a jeho opatrenia: funkčná sieť spolupracujúcich inštitúcií a inštitútov, poskytujúcich programové, informačné a metodické služby všetkým cieľovým skupinám:

- vytvorená spolupracujúca sieť organizácií a inštitúcií pôsobiach v EVVO na území TK;
- počet podporených spoločných projektov škôl, školských zariadení a projektov ich zriaďovateľov s odbornými EVVO inštitúciami;
- vytvorená krajská koordinačná inštitúcia, kompetentná v odbore EVVO, zodpovedná za plnenie Koncepcie EVVO TSK;
- vytvorený prierezový odborný tím na definovanie priorít TSK, tvorbu, monitoring a hodnotenie akčných plánov, aktualizáciu Koncepcie po r. 2025, 2030;
- vybudované krajské centrum EVVO v Trenčíne, strediska EVOO, poskytujúceho služby školám, firmám, samospráve a verejnosti do r. 2025;
- vybudovaná sieť min. 4 centier v kraji do r. 2030;
- počet zavedených ENV zložiek do duálneho vzdelávania;
- počet vytvorených EVVO programov samostatne pre školy, a počet programov pre ostatné cieľové skupiny v spoločensky potrebných témach;
- počet zmodernizovaných náučných chodníkov v TK a spropagovaná sieť náučných chodníkov.
- Vytvorená ekoporadenská sieť, dostupná širokej verejnosti v ekocentrách, počet inštitúcií zapojených do spolupráce z osvetových zariadení, knižníc, obcí, počet a náklad vydaných infomateriálov;
- Nastavené, sledované a priebežne vyhodnocované minimálne environmentálne štandardy prevádzky inštitúcií v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK – min. 3 hodnotiace správy do r. 2031,

rovnako min. 3 hodnotiace správy z obcí, škôl, školských zariadení, verejných aj súkromných inštitúcií.

PRIORITA 2: podpora ľudských zdrojov pre realizáciu EVVO

Špecifický cieľ 1 a jeho opatrenia: funkčný systém environmentálneho vzdelávania pedagogických aj nepedagogických zamestnancov škôl, školských a osvetových zariadení, s nastavenými evaluačnými mechanizmami na reflexiu, vyhodnocovanie programov a aktivít:

- vytvorený krajský poradný koordinačný lektorský tím vyškolených a pravidelne doškoloovaných lektorov EVVO pre vzdelávanie pedagogických aj nepedagogických zamestnancov škôl, školských a osvetových zariadení v TK,
- definované priority TSK a merateľné ciele EVVO v piatich dvojročných akčných plánoch a jednom dlhodobom pláne do r. 2030,
- počet stretnutí lektorského tímu – min. 10;
- počet realizovaných výskumov na zmapovanie súčasného stavu nastavenia a plnenia cieľov EVVO, používaných metód a foriem, ich účinnosť v školách, školských a osvetových zariadeniach,
- počet hodnotiacich správ v dvojročných intervaloch, ako podkladu pre aktualizáciu nastavenia cieľov, foriem a metód vzdelávania všetkých cieľových skupín;
- počet zúčastnených pedagógov na EVVO vzdelávaniach (akreditovaných aj neakreditovaných programov);
- počet nových akreditovaných vzdelávacích programov na základe aktuálnych potrieb škôl a spoločenských potrieb;
- počet metodických stretnutí v rámci roka, v rámci plnenia cieľov Koncepcie: pedagógov a koordinátorov EVVO na školách v rámci výmeny skúseností, definovania potrieb a priorít EVVO.

Špecifický cieľ 2 a jeho opatrenia: funkčný systém environmentálneho vzdelávania zamestnancov TSK, verejnej správy a podnikateľského sektoru s nastavenými evaluačnými mechanizmami na reflexiu, vyhodnocovanie programov a aktivít:

- vytvorený krajský tím vyškolených a pravidelne doškoloovaných lektorov EVVO na vzdelávanie zamestnancov TSK, verejnej správy a podnikateľského sektoru, s poverením definovania priorít TSK
- definované priority TSK a merateľné ciele EVVO v piatich dvojročných akčných plánoch a jednom dlhodobom pláne do r. 2030,
- počet vytvorených EVVO programov pre všetky cieľové skupiny v spoločensky potrebných témach;
- počet zúčastnených zamestnancov TSK, verejnej správy a podnikateľského sektoru na EVVO vzdelávaniach v rámci akreditovaných aj neakreditovaných programov.

PRIORITA 3: rozvoj informačnej a metodické podpory pre realizáciu EVVO

Špecifický cieľ a jeho opatrenia: existencia informačného zázemia pre efektívny výkon EVVO v kraji:

- sprístupnené aktuálne informácie o ŽP na www.tsk.sk/evvo a v regionálnych médiách od roku 2019;
- priebežná pravidelná aktualizácia informácií o ŽP na www.tsk.sk/evoo;
- počet vydaných odborných EVVO materiálov pre pedagógov;
- vytvorené a priebežne dopĺňané úložisko zdarma prístupných námetov, hier, testov, kvízov, videí, prezentácií, aktivít EVVO;
- zverejnená programová ponuka EVVO pre školy a iné vzdelávacie zariadenia, pre sektor verejnej správy a podnikateľský, každoročne aktualizovaná;
- spracované a zverejnené minimálne environmentálne štandardy inštitúcií v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK;
- vytvorený priestor na prezentáciu príkladov dobrej praxe samospráv v oblasti EVVO (napr. Zelená župa) a oceňovanie jednotlivých cieľových skupín;
- vytvorený systém zberu, vyhodnocovania a ročného zverejňovania aktuálnych informácií o ŽP TK, o envirozátazích, o stave prírodných zložiek, o indikátoroch kvality života a ŽP, indikátoroch TUR a účinnosti systému EVVO v TK, na webe TSK a partnerských inštitúcií,

- zverejňovanie výsledkov akčných plánov na webe TSK;
- počet partnerstiev s vybranými podnikmi, spolupracujúcimi na realizácii Koncepcie;
- počet hodnotiacich správ o vývoji podnikateľského sektoru v kraji:
 - a) z monitoringu zapojených firiem do duálneho vzdelávania, do cirkulárnej ekonomiky a do štandardov environmentálnej politiky,
 - b) z monitoringu environmentálnych dopadov podnikania v oblasti znečisťovania zložiek ŽP.

PRIORITA 4: vytvorenie systému financovania EVVO aktivít v kraji

Špecifický cieľ a jeho opatrenia: vytvorený stabilný nástroj na účelne, hospodárne a transparentné financovanie rozvoja EVVO infraštruktúry, rozvoja programov a stabilnej podpory aktivít na základe záujmu škôl a iných cieľových skupín:

- množstvo a hodnota investícií do škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti kraja do vybavenia k ENV, učební/laboratórií a areálov vhodných na vzdelávanie v exteriéri;
- počet systémovo ohodnotených koordinátorov ENV na školách v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK;
- personálne a kompetenčne posilnený grantový program Zelené oči,
- pravidelne finančne posilňovaný grantový program Zelené oči od r. 2020 do r. 2030;
- počet realizovaných podpor TSK environmentálnych projektov škôl a účasti škôl v národných a medzinárodných enviprojektoch;
- vytvorený systém ENVI-poukazov pre žiakov škôl, resp. pre školy v TK;
- vytvorený systém akreditácie poskytovateľov EVVO;
- vytvorený poradenský bod na posilnenie využívania potenciálu EÚ fondov, malých grantových schém pre EVVO - Enviroprojekt na Ministerstve školstva SR, Zelený vzdelávací fond na MŽP SR ap.;
- vytvorený motivačný systém ohodnocovania aktívnych škôl v EVVO.

II.6.4. Harmonogram monitoringu, hodnotenia, akčných plánov, aktualizácie koncepcie

A. Ciele monitoringu

Počas dvanástich rokov implementácie *Krajskej koncepcie Environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvet* v *Trenčianskom kraji na roky 2019 – 2030* bude vo všeobecnosti monitorované napĺňanie týchto cieľov:

1. Dlhodobo a systematicky budovať environmentálne povedomie obyvateľov a kultivovanie územia Trenčianskeho kraja.
2. Poskytovať odborné zázemie informačné, metodicko-vzdelávacie, k projektom a inštitúciám v súlade s prioritami a opatreniami Koncepcie.
3. Presadzovať efektívnu finančnú podporu a získavanie zdrojov pre EVVO v Trenčianskom kraji.
4. Monitorovať a hodnotiť efektívne využívanie zdrojov podľa priorít a opatrení Koncepcie v rámci Akčných plánov .

Na efektívne naplnenie týchto cieľov je nevyhnutné, aby všetci partneri Koncepcie v súčinnosti s ďalšími inštitúciami na regionálnej, národnej i medzinárodnej úrovni:

- vybudovali dlhodobo udržateľný profesionálny poradenský a školiaci servis pre rozvoj environmentálneho povedomia v kraji,
- úzko spolupracovali v rámci previazanosti EVVO s kompetentnými orgánmi a inštitúciami na úrovni regionálnej, národnej a medzinárodnej,
- organizovali informačné, pracovné a prezentačné fóra v rámci implementácie Koncepcie.

B. Harmonogram

Po schválení *Krajskej koncepcie Environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvet* na roky 2019 – 2030 zastupiteľstvom Trenčianskeho samosprávneho kraja, je časový plán jej implementácie nasledovný:

1. Verejná prezentácia a vydanie Koncepcie	do 12.2019
2. Personálne a inštitucionálne zabezpečenie implementácie Koncepcie	do 09.2020
3. Monitoring a hodnotenie plnenia dvojročných Akčných plánov Koncepcie	priebežne
4. Informácie a propagácia výsledkov Akčných plánov – dvojročná periodicita	od 02.2021
5. Aktualizácia Koncepcie na základe hodnotenia realizácie troch Akčných plánov	do 12.2025
6. Informácie a propagácia výsledkov implementácie Koncepcie	priebežne
7. Prieskumy dopadu plnenia Koncepcie na 4 cieľové skupiny	2025, 2030
8. Príprava Koncepcie na roky 2031-2040	od 09.2029
9. Vyhodnotenie plnenia Koncepcie do roku 2030	do 05.2031
10. Verejná prezentácia a vydanie Koncepcie 2031-2040	do 09.2031
11. Sledovanie a hodnotenie naplánovaných ukazovateľov jednotlivých priorít, opatrení a aktivít	priebežne

C. Hodnotenie Koncepcie

Priebežné a konečné hodnotenie *Environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvet* v Trenčianskom kraji na roky 2019 – 2030 bude vychádzať z monitorovaných a vyhodnotených ukazovateľov jednotlivých priorít a opatrení v území Trenčianskeho kraja rôznymi subjektmi pre jednotlivé cieľové skupiny a podľa relevantnej metódy:

- výber hodnotiacich kritérií kvalitatívnych a kvantitatívnych,
- metodika hodnotenia pre jednotlivé kritériá,
- opravné opatrenia – odstránenie nezhôd medzi programom a realitou,
- prezentácia a presadzovanie výsledkov hodnotenia.

Vytvorenie prierezového odborného tímu na definovanie priorít TSK, tvorbu, monitoring a hodnotenie akčných plánov, aktualizáciu Koncepcie po r. 2025, a spracovanie novej po r. 2030.

Vytvorenie regionálneho tímu odborníkov, systému zodpovednosti za pravidelné monitorovanie a vyhodnocovanie realizácie dvojročných Akčných plánov Koncepcie do r. 2030, súhrnné vyhodnotenie rokov 2019-2024, aktualizácia Koncepcie od r. 2025 do r. 2030, záverečné vyhodnotenie procesu a výsledkov realizácie Koncepcie by malo priniesť nielen kvantitatívne výstupy, ale najmä kvalitatívne zvýšenie vnímania a starostlivosti o životné prostredie v Trenčianskom kraji. To by sa malo pretaviť do celkovej kvality života obyvateľov v Trenčianskom kraji i jeho návštevníkov, ktoré by ukázalo ďalšiu formu a obsah Koncepcie po roku 2030.

Použité skratky

3S	3. sektor, sektor mimovládnych organizácií
AEF	AgroEkoFórum
AI	Agro Inštitút

ArTUR	Architektúra pre trvalo udržateľný rozvoj
Asociácia DLK	Asociácia detských lesných klubov na Slovensku
AV	akreditované vzdelávanie
AZZZ SR	Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení Slovenskej republiky princíp najlepšej dostupnej techniky s ohľadom na životné prostredie (Best Available Technics)
BAT	
BK	Biele Karpaty
BN	Bánovce nad Bebravou
BSK	Bratislavský samosprávny kraj
CEA	Centrum environmentálnych aktivít
CHKO	chránená krajinná oblasť
CHÚ	chránené územie
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
COVP	Centrum odborného vzdelávania a prípravy
CP	čistejšia produkcia (clean production)
ČR	Česká republika
CSA	Community Supported Agriculture
CSR	spoločenská zodpovednosť firiem (Corporate Social Responsibility)
CVČ	Centrum voľného času
DAPHNE	Inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava, www.daphne.sk
DK	dom kultúry
DM	domov mládeže
DOŠ	dievčenská odborná škola
DÚ	daňový úrad
EC	ekocentrum
EEA	Európska environmentálna agentúra
EF	EkoFórum
EHS	Európske hospodárske spoločenstvo
EIA	posudzovanie vplyvov na životné prostredie - Environmental Impact Assessment systém riadenia a auditu podniku z hľadiska ochrany ŽP (Environmental Management and Audit Scheme)
EMAS	
EMS	systém environmentálneho manažmentu (Environmental Management System)
ENV	environmentálna výchova
EO	ekvivalentný obyvateľ
EP	environmentálne poradenstvo
EPER	European Pollution Emission Register, Európsky register emisií znečistenia
EPI	Environmental performance index – Index environmentálnej výkonnosti
EPV	ekologická poľnohospodárska výroba
ERDF	Európsky fond regionálneho rozvoja
ESF	Európsky sociálny fond
ETS	Európska schéma obchodovania s emisnými kvótami
EÚ	Európska únia
EVC	environmentálno-vzdelávacie centrum
EVP	environmentálny výučbový program
EVVO	environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета
	Organizácia spojených národov pre výživu a poľnohospodárstvo (Food and Agriculture Organization of the United Nations)
FAO	
FEE	Foundation for Environmental Education

FSC	ekologické lesníctvo (Forest Stewardship Council)
GF	Genofond
GIS	geografický informačný systém
GMO	geneticky modifikované organizmy
GYM	gymnázium
HDP	hrubý domáci produkt
IC	informačné centrum
IKT	informačno-komunikačné technológie
IL	Ilava
IPCC	Medzivládny panel pre zmeny klímy (Intergovernmental Panel on Climate Change)
IPPC	integrovaná prevencia v ochrane ŽP (Integrated Pollution, Prevention and Control)
IROP	Integrovaný regionálny operačný program
IS	informačné stredisko
ISEZ	Informačný systém environmentálnych záťaží
ISO 14000	súbor dielčích noriem popisujúcich systémy environmentálneho manažmentu a ich podporné nástroje
iŠVP	inovovaný Štátny vzdelávací program
IUCN	International Union for Conservation of Nature – Medzinárodná únia pre ochranu prírody
IUVENTA	Slovenský inštitút mládeže je organizácia priamo riadená Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR
KCVČ	krajské centrum voľného času
KK EVVO	Krajská koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvet
KOZA	Karpatské ochranárske združenie altruistov
KPZ	komunitou podporované poľnohospodárstvo
KÚ	krajský úrad
LA 21	Local Agenda 21
LCA	hodnotenie životného cyklu (výrobku, technológie, zariadenia)
LOZ	Lesoochranárske zoskupenie (VLK)
MA 21	Miestna Agenda 21 (Local Agenda 21)
MAS	miestna akčná skupina
MK SR	Ministerstvo kultúry SR
MPC	Metodicko pedagogické centrum
MPRV SR	Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR
MPSVR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
MŠ	materská škola
MsÚ	mestský úrad
MŠVVaŠ SR	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR
MV SR	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
MVO	mimovládne organizácie
MY	Myjava
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia SR
NEAP	Národný environmentálny akčný program
NFP	nenávratný finančný príspevok
NLC	Národné lesnícke centrum
NM	Nové Mesto nad Váhom
NP	národný park
NPPC	Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum
NPR	národná prírodná rezervácia

NR SR	Národná rada Slovenskej republiky
NS TUR	Národná stratégia pre trvalo-udržateľný rozvoj
OA	obchodná akadémia
ObÚ	obecný úrad
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
OP	Operačný program
OP KŽP	Operačný program Kvalita životného prostredia
OP ĽZ	Operačný program Ľudské zdroje
OPaK	ochrana prírody a krajiny
OPV	Operačný program Vzdelávanie
OSN	Organizácia spojených národov
OÚ	okresný úrad
OÚ TN	Okresný úrad Trenčín
OV	odborný výcvik
OZ	občianske združenie
OZE	obnoviteľné zdroje energie
PB	Považská Bystrica
PD	Prievidza
PdF	pedagogická fakulta
PE	Partizánske
PEV	poskytovateľ environmentálnej výchovy a vzdelávania
PHSR	Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja
PKV	program kontinuálneho vzdelávania
PP	Pre Prírodu
PR	Public relations
PrF	prírodovedecká fakulta
PS	podnikateľský sektor
PT ENV	prierezová téma Environmentálna výchova
PU	Púchov
RIÚS	Regionálna integrovaná územná stratégia
RK EVVO	Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu
ROP	Regionálny operačný program
RÚVZ	Regionálny úrad verejného zdravotníctva
RÚZ	Republiková únia zamestnávateľov
RVPS	Regionálna veterinárna a potravinová správa
SAŽP	Slovenská agentúra životného prostredia
SCHKO	Správa Chránenej krajinej oblasti
SEV	Stredisko environmentálnej výchovy
ŠFŽP	Štátny fond životného prostredia
SHMÚ	Slovenský hydrometeorologický ústav
SHR	súkromne hospodáriaci roľníci
ŠIOV	Štátny inštitút odborného vzdelávania
SIŽP	Slovenská inšpekcia životného prostredia
ŠkVP	Sškolský vzdelávací program
SMOPAJ	Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva
SOČ	stredoškolská odborná činnosť
ŠOP	Štátna ochrana prírody

SOPK	Slovenská obchodná a priemyselná komora
SOŠ	stredná odborná škola
SOŠD	stredná odborná škola drevárska
SOŠOS	stredná odborná škola obchodu a služieb
SOU	stredné odborné učilište
SOVS	Spoločnosť na ochranu vtáctva Slovenska BirdLife
SPPK	Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora
SPŠ	stredná priemyselná škola
ŠPÚ	Štátny pedagogický ústav
SR	Slovenská republika
ŠS	štátna správa
ŠŠI	Štátna školská inšpekcia
STUŽ	Spoločnosť pre trvalo-udržateľný život
ŠÚ	Štatistický úrad
ŠUO	študijné a učebné odbory
SUŠ	stredná umelecká škola
ŠVP	štátny vzdelávací program
ŠVVP	SŠpeciálne výchovno-vzdelávacie potreby
SZOPK	Slovenský zväz ochrancov prírody a krajiny
SZŠ	stredná zdravotnícka škola
TBK	Tradície Bielych Karpát
TIK	turistická informačná kancelária
TN	Trenčín
TNOS	Trenčianske osvetové stredisko
TnU AD	Trenčianska univerzita A. Dubčeka
TRK SOPK	Trenčianska regionálna komora Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory
TSK	Trenčiansky samosprávny kraj
TUR	trvalo udržateľný rozvoj
TV	telesná výchova
ÚKSÚP	Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky
UNDP	Rozvojový program OSN (United Nations Development Programme)
UNEP	United Nations Environment Programme
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – Organizácia Spojených národov pre výchovu, vedu a kultúru, www.unesco.org
ÚPSVAR	Úrad práce sociálnych vecí a rodiny
UR	udržateľný rozvoj
ÚSES	územný systém ekologickej stability
ÚVZ	Úrad verejného zdravotníctva
VO	verejné obstarávanie
VP	Vidiecka platforma
VŠ	vysoká škola
VS	verejná správa
VÚC	vyšší územný celok
VUR	vzdelávanie pre udržateľný rozvoj
VV	výchova a vzdelávanie
VZN	všeobecne záväzné nariadenie
WHO	World Health Organisation
WWF	World Wildlife Fund

www	World Wide Web
YRE	Young Reporters for Environment, Mladí reportéri pre životné prostredie
ZMOHN	Združenie miest a obcí Hornej Nitry
ZMOSP	Združenie miest a obcí Stredného Považia
ZO	základná organizácia
ZOO	zoologická záhrada
ZŠ	základná škola
ZSŠ	združená stredná škola

Použitá literatúra a zdroje

1. Učebné osnovy environmentálnej výchovy pre základné a stredné školy Environmentálne minimum, schválené Ministerstvom školstva SR 15. 4. 1996 pod číslom 645/1996-15 s platnosťou od 1. 9. 1996

2. Správa Štátnej školskej inšpekcie o plnení opatrení vyplývajúcich z Koncepcie environmentálnej výchovy a vzdelávania a národnej konferencie o environmentálnej výchove a vzdelávaní konanej v roku 1998 a úrovni environmentálnych poznatkov žiakov v základných školách v SR, Štátna školská inšpekcia Bratislava, 2001

3. <http://www.tur.vlada.gov.sk/>

4. Štátny vzdelávací program, Štátny pedagogický ústav Bratislava, 2008, prevzaté z: <http://www.statpedu.sk/sk/Statny-vzdelavaci-program.alej>

5. Inovovaný Štátny vzdelávací program, Štátny pedagogický ústav Bratislava, 2015, prevzaté z: <http://www.statpedu.sk/sk/Aktuality/Inovovany-statny-vzdelavaci-program.alej>

6. <http://www.spirala.sk/>

7. <http://www.zelenaskola.sk/>

8. Štátna školská inšpekcia (2013). Správa o stave zapracovania a uplatňovania environmentálnej výchovy v základných školách v SR v školskom roku 2012/2013. Bratislava. Prevzaté z: http://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/UZP_ENV_ZS_SR_23.pdf

9. Štátna školská inšpekcia (2013). Správa o environmentálnej výchove v strednej škole. Prevzaté z: http://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/UZP_ENV_G_SOS.pdf

10. Štátna školská inšpekcia (2013). Správa o environmentálnej výchove v materských školách v školskom roku 2012/2013 v SROV. Prevzaté z: http://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/UZP_ENV_MS_SR_12_13.pdf

11. Environmentálna výchova a vzdelávanie detí a mládeže – aktuálna situácia na Slovensku, autori výskumu: Ing. Silvia Milová, Mgr. Richard Medal (Špirála), Mgr. Jana Klocovková, PhD., SÚ SAV (odborný garant), prevzaté z: <http://www.iuventa.sk/sk/Vyskum-mladeze/Vyskumy-katalog-dat/2012/Environmentalna-vychova-a-vzdelavanie-deti-a-mladeze-aktualna-situacia-na-Slovensku.alej>

12. Mimovládne iniciatívy vo vzdelávaní, autor: Kolektív autorov a autoriek, rok: 2010, vydavateľstvo: Nadácia otvorenej spoločnosti

13. Ďalekohľad č. 30

14. Jan Činčera, Silvia Kováčiková, Veronika Mašková, Richard Medal, Kristína Medalová: The Green School: an Impact of Evaluation on Decision-Making about a Program, The New Educational Review, 2012, Vol 30, No 4, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2012

15. Zelená škola: vliv evaluace na rozhodování o programu
Jan Činčera, Technická univerzita v Liberci, Richard Medal, Kristína Medalová, Špirála, Silvia Kováčiková, Technická univerzita v Liberci, Veronika Mašková, Technická univerzita v Liberci

16. ŽIVICA. Centrum environmentálnej a etickej výchovy. 2012. Zelená škola. [20-02-2012] Dostupné z: <http://www.zelenaskola.sk/>

17. ČINČERA, Evaluace program Ekoškola, Envigogika, január 2008, Praha: Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy. Roč. 3, č. 2. ISSN 1802-3061. Dostupné z: <http://www.czp.cuni.cz/envigogika>.

18. Zelené Slovensko – analýza postojov dospelých slovenskej populácie voči ochrane životného prostredia, Corporate Consulting Group s.r.o., Bratislava, 2017
19. Trenčiansky kraj v číslach 2018. Štatistický úrad Slovenskej republiky
- <https://www.tsk.sk/uzemne-planovanie-investicie-zivotne-prostredie/informacie-o-zivotnom-prostredi>
20. Závazná časť Zmien a doplnkov č. 3 Územného plánu Trenčianskeho kraja schválená Zastupiteľstvom Trenčianskeho samosprávneho kraja dňa 28.05.2018 uznesením č. 98/2018 a vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením Trenčianskeho samosprávneho kraja č. 7/2018 s účinnosťou od 28.06.2018
21. <http://www.nsrv.sk>
22. Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2017. MŽP SR, SAŽP, 2018.

III. Prílohy

1. Výsledky prieskumov
2. Prehľad poskytovateľov EVVO v TSK
3. Príklady dobrej praxe z ČR a SR - krajské systémy EVVO, funkčné environmentálne vzdelávacie centrá, skúsenosti z krajov ČR s podporou EVVO, skúsenosti s certifikáciou poskytovateľov EVVO
4. Mapy: sieť vzdelávacích a osvetových inštitúcií, sieť chránených území a návrh inštitucionálnej infraštruktúry EVVO v TSK
5. Relevantné internetové stránky